

Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 18.01.2016, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:11 Arupärimine ettevõtete tulu maksuvabalt väljaviimise kohta (nr 103)
2. 16:08 Arupärimine olukorra kohta haridusmaastikul (nr 104)
3. 16:41 Arupärimine looduskaitse kohta (nr 108)
4. 17:21 Arupärimine koondamiste kohta tervishoius (nr 116)
5. 17:47 Arupärimine õigusselguse kohta kooseluseaduse rakendusaktide jõustumisel (nr 105)
6. 19:09 Arupärimine kohtutäituri tasustamise ja tegevuse kohta Eestis (nr 111)
7. 19:31 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:01 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu teist töönädalat. Kellel on üle anda eelnõusid või arupärimisi? Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

15:01 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kolm seaduseelnõu. Esiteks, kiirgusseaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Marko Pomerants. Teiseks, narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski. Kolmandaks, riigivaraseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust riigihalduse minister Arto Aas. Aitäh!

15:02 Esimees Eiki Nestor

Martin Repinski, palun!

15:02 Martin Repinski

Austatud Riigikogu esimees! Austatud kolleegid! Mul on arupärimine Kohtla-Järvel tekkinud olukorra kohta. Ilmselt olete kuulnud, mis on seal juhtunud: vähemalt kolm kortermaja on küttesüsteemist välja lülitatud, kuna majadel on võlgnevused eelmisest hooajast. Aga enamik korteriomanikke on oma arveid korralikult maksnud ja neil ei ole võlgnevusi. Kuna tarnija teeb lepingud otse korteriühistuga, siis niikaua, kuni kõik võlgnevused ei ole kaetud, ta kütet sisse ei lülita. Majas elavad aga ka väikelastega pered. Ma olen ise näinud näiteks sellist olukorda, kus korterist on küte välja lülitatud, praegu on seal elektriradiaator või mingi muu selline asi, millega soojendatakse väikest ruumi, aga ülejäänud korter on täiesti külm, seal on miinustemperatuur. Radiaatorid on praeguseks juba lõhkenud ja kogu see süsteem tuleks välja vahetada, need majad on üldse elamiskõlbmatud. Seetõttu on Keskerakonna fraktsiooni liikmetel küsimused peaministrile. Me kardame, et kuna elektrisüsteem on üle koormatud, siis võib juhtuda ka kõige halvem asi. Me arvame, et valitsus peaks natuke teistmoodi käituma. Seetõttu esitame mõne küsimuse. Aitäh!

15:04 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

15:05 Märt Sults

Auväärt esimees! Kolleegid! Minul on järjekordne arupärimine haridus- ja teadusminister Jürgen Ligile. Üldiste kokkutõmbamiste ja koondamiste käigus on tekkinud järgmine olukord. Alates 2011. aastast on statistikat kogutud ja on selgunud, et 2011. aastal oli 2500–3000 sellist last (7.–17. eluaastani), kellest riik mitte midagi ei teadnud. See tähendab, et neli koolitäit lapsi oli kuskil, aga kus, seda keegi ei teadnud. Need lapsed, kes ei ole kuskil kirjas, on Eestis. Sellest johtuvalt ongi mul ministrile mõned küsimused. Kui palju on hetkeseisuga Eestis koolikohustust mittetäitvaid lapsi? Millised on peamised põhjused, miks lapsed ei ole kooli jõudnud? Kuidas Haridus- ja Teadusministeerium seda probleemi käsitleb? Kas olukord on 2011. aastaga võrreldes paranenud? Kui suure hulga nendest lastest, kes kooli ei jõua, on riik tuvastanud ja üles leidnud ning kui suur hulk nendest jääbki leidmata? Milline osakond Haridus- ja Teadusministeeriumis otseselt vastutab koolikohustust mittetäitvate laste leidmise eest? Kes tegeleb nende laste perekondadega? Mitu inimest selles osakonnas töötab ja milline on nende palk? Ennetades Jürgen Ligi võimalikku vastust, et laste otsimisega peab tegelema kohalik omavalitsus, ütlen, et ei pea. Selleks on olemas riiklikud struktuurid, kes neid lapsi otsivad ja registreerivad. Välisministeerium peab panema kirja, kui lapsed kuhugi mujale riiki elama lähevad. Aga lihtsalt ei ole sotsiaaltöötajaid, ei ole noorsoopolitseinikke jne. Loodan, et minu küsimustele mõistlikult vastatakse. Aitäh!

15:07 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

15:07 Monika Haukanõmm

Lugupeetud härra juhataja! Head rahvasaadikud! Vabaerakonna fraktsiooni nimel annan uuesti Riigikogu menetlusse tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, et lõpetada õiguskantsleri tuvastatud vastuolu põhiseadusega. Nimelt ei ole äriühingu juhatuse liikmetel võimalik saada töötuskindlustushüvitist. Kehtiv regulatsioon ei ole kooskõlas võrdse kohtlemise, ettevõtlusvabaduse ega omandipõhiõiguse põhimõtetega. Õiguskantsler põhjendas oma seisukohta samade mõtete ja järeldustega, mis olid toodud ka meie eelmise aasta septembris esitatud eelnõus, mis kahjuks Riigikogus maha hääletati. Seega esitamegi eelnõu uuesti, et protsessi kiirendada ja lühendada seda aega, kui riik rikub põhiseaduslikke õigusi. Taustaks niipalju, et 2014. aastal tehtud muudatuse tõttu ei saa inimene, kes on küll maksnud töötuskindlustusmakseid, ikkagi kindlustust, kui ta on juhatuse liige. Hüvitise saamiseks peaks ettevõtja firma likvideerima või juhatusest tagasi astuma. Kui 2014. aastal see muudatus tehti, siis oli üks põhjendusi see, et sellega taheti ära hoida kuritarvitusi, kuid tegelikult ei ole see täitnud seda eesmärki ja on olnud kui kärbse pihta granaadi viskamine. Lisaks juhin tähelepanu, et juriidilise isiku juhatuse ja ka nõukogu liikmete kindlustuskaitsevõimalused on sellest aastast veelgi vähenenud: ravikindlustuskaitse peale töösuhte lõppemist lühenes kahelt kuult ühele kuule. Loodame, et kui see teema peaks suurde saali jõudma, siis see leiab kõigi erakondade toetust. Aitäh!

15:09 Esimees Eiki Nestor

Andrei Novikov, palun! Andrei Novikov mõtles ümber. Olen vastu võtnud neli eelnõu ja kaks arupärimist. Toimetame nendega kodu- ja töökorra seaduse alusel. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 86 Riigikogu liiget.

Meil on vaja kinnitada nädala päevakord.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele nädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 85 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Nädala päevakord on kinnitatud.

1. 15:11 Arupärimine ettevõtete tulu maksuvabalt väljaviimise kohta (nr 103)

15:11 Esimees Eiki Nestor

Kõigepealt on päevakorra järgi arutluse all arupärimine, mille on esitanud Kadri Simson, Marika Tuus-Laul, Märt Sults, Kersti Sarapuu, Mihhail Stalnuhhin, Valeri Korb, Andrei Novikov, Dmitri Dmitrijev, Enn Eesmaa, Tarmo Tamm, Erki Savisaar, Jaanus Karilaid, Priit Toobal, Aadu Must, Viktor Vassiljev, Mihhail Korb, Peeter Ernits, Toomas Vitsut ja Mailis Reps. Arupärijate nimel, palun, Kadri Simson!

15:11 Kadri Simson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Ma tutvustan teile arupärimist, mis sai rahandusministrile üle antud novembris. Arupärimine käsitleb teemat, milliseid makse Eesti riik kogub, eelkõige aga seda, milliseid mujal Euroopas kasutusel olevaid makse on Eesti riik loobunud kogumast. 2000. aastal viidi Eestis ellu maksureform, mille põhisisu oli asendada ettevõtte teenitud kasumi maksustamine ettevõtte jaotatava kasumi maksustamisega. Seadusmuudatus pidi andma ettevõtte omanikele stiimuli ettevõtte teenitud kasum reinvesteerida. See koos loodetud väliskapitali sissevooluga oleks pidanud looma eeldused uute töökohtade loomiseks ja SKT kiireks kasvuks. Kui me arupärimise novembris üle andsime, siis ei olnud veel ilmunud Swedbanki viimast majandusproгноosi. Aga see prognoos ütleb, et eelmisel aastal jõudsime me olukorda, kus ettevõtete investeringud kahanesid neljandat kvartalit järjest ja nende osakaal SKT-s langes seetõttu 20 aasta madalaimale tasemele. Nii et Eesti maksuerisus ülejäänud Euroopa Liiduga võrreldes on viinud meid sinna punkti, et investeerimise tase on 20 aasta madalaim.

Paraku ei reinvesteerita kasumit sugugi mitte alati Eestis, vaid pahatihti antakse see emafirmale piiramatu tähtajaga laenuna. Seetõttu oleme me jõudnud olukorda, kus välisosalusega ettevõtetel on suuremad võimalused oma kasumit maksuvabalt välja võtta kui Eestis tegutsevatel ettevõtetel. Dividendide asemel kasutatakse hoopis laenu, mille pealt ettevõtted tulumaksu ei maksa, sest formaalselt ei olegi siis ju tegemist kasumi jaotamisega. See on selgelt seaduslik tegevus. Aga võrreldes dividendide jagamisega on siin oluline erinevus: laenamise puhul ei pea ettevõtte, kes saadab oma kasumi emafirmale, tasuma 20%-list tulumaksu.

Eesti Ekspress tõi eelmisel aastal välja hulga tuntud ettevõtteid, kelle emafirmad on väljaspool Eestit. Näiteks, üleriigilist tanklavõrku pidav välisosalusega ettevõtte Neste, st ainult üks firma, andis eelmisel aastal 55 miljonit eurot oma emafirmale laenuks. Kui see raha oleks võetud välja nii, nagu Eesti ettevõtted teevad, siis oleks riigile makstud 13,75 miljonit eurot tulumaksu. Aga Neste ei pidanud seda tegema.

Teoreetiliselt tuleb omanikel ettevõtetest võetud laen kunagi ettevõttele tagasi maksta, aga praktika näitab, et omanikud pikendavad laene ja teevad seda lõpmatuseni. Tegemist on varjatud dividendimaksetega, mille tõttu jääb väga suur hulk maksutulu riigieelarvesse laekumata. Rahandusministeerium, kes otsib igalt poolt viimast kui eurosenti, et täita koalitsioonileppe lubadusi, peaks kindlasti olema kursis ka selle raha väljaviimise kanaliga ja võiks sellega tegelda. Seetõttu on meil rahandusministrile viis küsimust, mida ma aja kokkuhoiu mõttes ette lugema ei hakka. Ministril endal on mugavam lugeda ette küsimus ja anda sellele siis vastus. Täna tähelepanu eest!

15:15 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele tuleb vastata rahandusminister Sven Sesteril. Palun!

15:15 Rahandusminister Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Vastan arupärimisele, mille sisu on ettevõtete tulu maksuvabalt Eestist väljaviimine. Mulle on esitatud viis küsimust. Kõigepealt loen ette küsimuse ja siis vastan.

Esimene küsimus: "Reinvesteeritud kasumi tulumaksust vabastamise mõte peaks olema Eesti majanduse elavdamine, kuid täna kehtib see maksuvabastusena väljamaksmata kasumile, mida saab emafirma piiramatult koguses laenuna välja võtta. Kelle huvides on selline võimalus Eesti maksusüsteemi tehtud?" Laenamine ja laenuandmine on paljude ettevõtjate majandustegevuse tavapärane osa. Kuna Eestis maksustatakse äriühingute kasumit alles selle jaotamisel, siis on äriühingu jaotamata kasumit võimalik kasutada mis tahes investeringu tegemiseks, kusjuures investeringuks võib olla ka laenuandmine, sh äriühinguga seotud isikule, näiteks emaühingule. Viimati mainitud juhul tuleb laenu andes järgida laenutähtaegade, intresside, võimalike tagatiste ja muude komponentide turutingimusi, kuna muidu, kui emaühingule antakse laenu soodsamatel tingimustel, võrreldes

samaväärse laenuga sõltumatute isikute vahel, tekib tulumaksukohustus siirdehinna reeglite kohaselt. Kui laenutehinguid on võimalik ka väärtalt kasutada, ei saa laenu andmist emaühingule automaatselt võrdsustada kasumi jaotamisega. Laene andma ei motiveeri kindlasti ainuüksi Eesti maksusüsteem. Teine küsimus: "Kui palju maksutulu on jäänud riigieelarvesse laekumata reinvesteeritud kasumi tulumaksust vabastamise tõttu? Kas seda on analüüsitud ministeeriumi tasandil?" Tulumaksusüsteemi edukust ei saa hinnata üksnes maksulaekumiste põhjal. Praxise ja Tartu Ülikooli koostöös 2010. aastal valminud uuringus "Ettevõtete jaotamata kasumi mittemaksustamise mõju investeeringutele ja majandusarengule" leiti, et reinvesteeritud kasumi maksuvabastusel on olnud oluline positiivne mõju investeeringumahtudele. Sealjuures on tänu likviidsete varade kasvule paranenud ettevõtete võime majanduskriisi tingimustes toime tulla. Positiivne mõju leiti olevat ka tootlikkusele ja SKT-le. Oluline on raamatupidamislik efekt, mis väljendub ettevõtete tegeliku kasumi kajastamisel, sest puudub motivatsioon teenitud kasumit varjata. See aitab ettevõtteid nii välisinvesteeringute kaasamisel kui ka parandab nende laenuvõimekust. Kasumi maksustamise edasilükkamine selle jaotamise hetkele on mõjunud positiivselt ka Eesti investeerimiskeskonnale mainele. Välisinvestorite seas tehtud uuringute kohaselt on soodsat maksupoliitikat hinnatud Eestisse investeerimisel ühe tähtsaima tegurina. Seejuures ei ole Eesti efektiivne kapitali maksumäär palju väiksem kui näiteks klassikalise tulumaksusüsteemiga Lätis ja Leedus.

Kolmas küsimus: "Milline on Teie arvamus, kas Eestis on dividendide väljamaksmine liiga kulukas, mistõttu otsitakse viise sellest kõrvalehoidmiseks?" Küsimusest ei selgu, millega võrreldes Eestis dividendide väljamaksmine liiga kulukas on. Selge on see, et makse maksta on kulukam kui neid mitte maksta, mistõttu leidub alati maksudest kõrvalehoidjaid. Klassikalist tulumaksusüsteemi kasutavates riikides, kus äriühingu tulumaksu tuleb tasuda juba kasumi teenimise ajal, toimub võimalik maksudest kõrvalehoidmine varem, seal võidakse teenitud kasumit varjata, nihutada seda madalama maksumääraga riikidesse või kasutada muid meetodeid maksustatava kasumi vähendamiseks. Erinevalt paljudest teistest riikidest tasutakse Eestis dividendidelt tulumaksu ainult üks kord, kasumi jaotamise ajal, ning lisamaksustamist osaniku või aktsionäri tasemel ei toimu. Kuna jaotatud kasumi nominaalne maksumäär on 20%, siis võib see tekitada maksumaksjale petliku mulje, et maksukoormus on suur, kuid seejuures unustatakse asjaolu, et teenitud kasum on maksuvaba. Ühe võimalusena, kuidas dividendide maksmist äriühingutele veelgi ahvatlevamaks muuta, on pakutud mõtet, mille ma olen ka ise välja käinud: maksureeglitega soodustada võimalikku regulaarset kasumi jaotamist ajaperioodil, nii et korrapärane kasumi väljamaksmine võiks olla ettevõtjale kasulik tulumaksuprotsendi tõttu.

Neljas küsimus: "Sotsiaaldemokraatide eestvedamisel jõudis kevadel Teie valitsuse töökavasse punkt: "Võtame täiendava tähelepanu alla ema- ja tütarettevõtete vahelised tehingud. Kohustame iga kuu deklareerima seotud osapooltele antud ja neilt saadud laenuid ning hoiused koos intresside ja tootlustega, et hõlbustada maksuhalduri kontrolli kasumi Eestist väljaviimise üle." Kas see punkt on ellu viidud ja milliseid tulemusi on see tegevus andnud?" Rahandusministeerium analüüsib kasumijaotuse iseloomuga laenude teemat laiemalt kui üksnes formaalse deklareerimise kohustuse aspektist. Oleme võimalikke lahendusi mõnevõrra arutanud ka raamatupidamis- ja maksuasjatundjatega, kes kalduvad pigem seisukoha poole, et deklareerimine üksinda võimalikke kuritarvitusi ei vähendaks.

Viies küsimus: "Millised oleksid Teie ettepanekud kasumi varjatud väljaviimise tõkestamiseks?" Kasumi varjatud väljaviimise tõkestamiseks on mitmesuguseid võimalusi, alustades maksuhalduri kontrolli intensiivistamisest kuni formaalsete reeglite kehtestamiseni, sh võib kehtestada maksukohustuse emaühingule antavatele laenudele. Võimalike lahenduste kaalumisel tuleb arvestada, et kuigi need meetmed võivad lühiajaliselt suurendada tulumaksu laekumist, on oht pikemas plaanis kahjustada Eesti atraktiivsust investeerimiskeskonnana, sh rahvusvaheliste kontsernide finantskeskusena. Seetõttu oleme Rahandusministeeriumis võtnud eesmärgiks analüüsida mitmeid võimalusi, kuidas piirata kasumi varjatud jaotamist, raskendamata seejuures õiguspärast majandustegevust. Aitäh teile!

15:22 Esimees Eiki Nestor

Küsimused. Marika Tuus-Laul, palun!

15:22 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra minister! Euroopas on tavaline, et ettevõtte tulu maksustamine on allutatud selle kasumi päritoluriigi edasimineku huvidele. Omanik valib, kas teha kasumist ise kulutusi ühiskonnale arengu jaoks, näiteks haridusse, tervisesse või kuhu iganes. Sel juhul vähendatakse ettevõtte

maksustatavat kasumit selle kulu võrra. Teisel juhul maksab ta tulumaksu terves ulatuses. Meie justkui ei taha kumbagi teha, et viige aga kasum siit riigist maksuvabalt välja ja investeerige oma riigis. Selline reform tehti kunagi Laari valitsuse ajal, hiljem on tehtud seal pisiparandusi. Aga inimesed ei pea seda siiski õiglaseks. Miks on meie maksusüsteem justkui kinni külmutatud, et me ei taha seda sugugi mitte muuta? Euroopa Liit tegelikult ju nõuab meilt seda, et me teeksime samamoodi kui teised riigid.

15:23 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh! Te andsite hinnanguid sellises võtmes, mis minu arvates ei ole õige. Miks ei ole õige? Kui ma interpreteerin teie küsimust ja sissejuhatust, siis te ütlesite, et meie maksusüsteem on kuidagi kinni külmunud ja meil ei ole võimalik sellise süsteemiga edasi minna. Ma arvan, et see ei ole õige. Minu arvates on vastupidi. Loomulikult ei ole olemas paralleelmaailma ja me ei saa mõõta tulemusi ega tea, milline olukord oleks siis, kui meil oleks olnud klassikaline tulumaksusüsteem. Aga ma kaldun arvama – seda näitavad ka otseinvesteeringute tulek Eestisse ja ettevõtete deklareeritud kasum peale 2000. aasta seadusmuudatust –, et ka 2008. aastal, kui oli ülemaailmne finantskriis, andis ettevõtjatele võimaluse finantskriisi olukorras ellu jääda just see, et riik ei olnud võtnud igal aastal mingeid protsente kasumist, olgu siis viiendiku või veelgi rohkem, maksupoliitilise lisameetmena riigieelarvesse. Vaadake, kui ettevõtjad on elus ja ettevõtted on võimelised arenema, siis see tähendab ka uusi töökohti. Uued tökohad tähendavad aga tulevikus maksulaekumisi riigieelarvesse, rääkimata inimeste heaolust. Ma arvan, et meie maksusüsteem, mis loodi 2000. aastal, on andnud võimaluse muuta Eestit atraktiivsemaks. Ärgem unustagem, et tegelikult võitlevad kõik riigid praegu selle nimel, et saada investeeringuid ja et ettevõtjatel oleks seal riigis atraktiivne olla. Üks oluline meede on kindlasti maksupoliitiliste otsuste tegemine, rääkimata muidugi regionaalsetest meetmetest.

15:25 Esimees Eiki Nestor

Erki Savisaar, palun!

15:25 Erki Savisaar

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ma olen nõus, et kasumi maksustamata jätmisel on oluline positiivne mõju, kui see raha reinvesteeritakse või makstakse laenudeks riigisiselt, kuid ilma intressita laenud välisettevõtetele ei avalda küll mingit positiivset mõju Eesti majandusele. Kas te olete minuga nõus? Milline on see positiivne mõju Eesti majandusele, kui kasum laenatakse maksuvabalt välisriikidesse?

15:25 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma ühes vastuses ka deklareerisin, et tuleb jälgida iga laenu olemust, näiteks intressi ja maksumäära. Kui laen ei vasta nendele tingimustele, mis turul valitsevad, siis tekib automaatne tulumaksukohustus siirdehinna reeglite kohaselt. See võimalus on olemas ja sellest laenutegevuses ka lähtutakse, olenemata sellest, kas laen on antud kolmandale osapoolale või seotud osapoolale kontsernis.

15:26 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

15:26 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud rahandusminister! See on järjekordne dogma, millest Eesti ei taha mitte kuidagi loobuda. Ma tuletan teile meelde, et see on ainulaadne eksperiment maailmas, kusagil mujal sellist eksperimenti ei korraldata. Nagu arupärimise esitaja ütles, Eesti välisinvesteeringud on 20 aasta kõige madalamas seisus, seega ei ole see eksperiment oma eesmärgi täitnud. Toon teile näiteks naaberriigi Läti, kus välisinvesteeringud on suuremad kui Eestis. Seal on klassikaline ettevõtte tulumaks, mis on 15%, kinnisvaramaks, automaks ja veel palju makse, aga investeeringud lähevad millegipärast sinna riiki. Me oleme rääkinud ettevõtjate organisatsioonidega, kes on öelnud, et täiesti normaalne oleks klassikaline tulumaks, 12–15%, kehtestada ka Eestis. Nad on öelnud, et neid see rahuldaks. Kas

lahendus ei saaks olla see, et seda n-ö reinvesteeringut kasumit ei saaks lõpmatult edasi lohistada, vaid selle investeeringu peaks tegema piiratud aja jooksul, näiteks kahe või kolme aasta jooksul, et see investeering leiaks oma koha ja seda raha ei viidaks Eesti riigist välja?

15:27 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma hoiaksin lahus kahte teemat: võimalikku reinvesteeringut kasumit ja võimalikke laenuprotsesse tekkinud kasumi kontekstis. Nende vahel ei ole võrdusmärki. Küsimuse sissejuhatuses tõite te näite. Te ütlesite, et meil on investeeringud madalseisus ning investeeringud lähevad pigem nendesse riikidesse, kus on automaks, varamaksud, ettevõtte tulumaks ja kõik muud maksud. Ma julgen kahelda, et investeeringud lähevad nendesse riikidesse, kus on võimalikult palju ja võimalikult kõrgeid makse. Kindlasti otsivad ettevõtjad pigem riike, kus on lihtne ja selge maksukeskkond ning võimalikult madal maksukoormus. Kindlasti eelistatakse seda, mitte olukorda, kus riik kogub mitmete maksupoliitiliste meetmete abil ettevõtjalt makse. Mitmed uuringud on näidanud, et Eesti erandlik maksusüsteem on toonud siia pigem rohkem ettevõtjaid. Ma arvan, et kui ei oleks seda maksusüsteemi, siis me võib-olla näeksime praegu veelgi raskemat olukorda investeeringute poolest. Kindlasti tasub otsida investeeringute vähenemise põhjust mingitest muudest aspektidest, mitte sellest, et Eesti on ettevõtjatele atraktiivne.

Vaatame arve. 2000. aastal kutsuti see seadusmuudatus ellu. Veel 1999. aastal oli kõikide ettevõtete summaarne tuleminu miinusemärgiga, aga juba 2000. aastal näitasid ettevõtted reaalkasumit, summaarselt kõikide ettevõtete peale kokku.

Dividendipoliitikast me pole täna rääkinud, aga dividendide väljamaksmisel, kasumi jaotamisel, tekib ettevõtte maksupoliitikast lähtuvalt reaalne kohustus kanda dividendidelt makstav tulumaks riigieelarvesse. Vaadates mitte ainult viimast paari-kolme aastat, vaid viimast kuut-seitset aastat, näitab pilt seda, et ettevõtted on maksnud dividendidena välja poole kuni kolmandiku oma teenitud kasumist. Ei saaks öelda, et ettevõtjad, saades kasumit, jätavad selle välja maksmata ja kas annavad kellelegi laenu või hoiavad seda raha arve peal. Ka dividendipoliitika näitab, et ettevõtjad maksavad 33–50% ja rohkemgi veel ettevõtte kasumist dividendidena välja.

15:30 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

15:30 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea rahandusminister! Ma kuulasin teie vastuseid, aga küsimusele nr 2, mis oli väga konkreetne, jätsite te osavalt vastamata. Ma küsin teilt otse, ilma hinnangut andmata. Mitu miljardit eurot on alates 2000. aastast, 15 aasta jooksul, Eestist maksuvabalt välja viidud? Palun vastake arvuga ja mitte filosoferides!

15:31 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma arvan, et maksuvabalt ei ole Eestist raamatupidamislikus kontekstis välja viidud ühtegi miljardit. Investeeringud, mis on tehtud eri riikidesse, ei tähenda seda, et see raha on maksuvabalt välja viidud. Vastupidi, me võime küsida, kui palju on tänaseks päevaks Eesti ettevõtjad teinud investeeringuid välisriikidesse, luues sinna tütarettevõtteid, kandes üle laenukapitali ja investeerides uutesse projektidesse. Me võiksime hoopis niipidi küsida.

15:31 Esimees Eiki Nestor

Kadri Simson, palun!

15:32 Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma kuulasin tähelepanelikult teie vastuseid. Kui ma õigesti aru sain, siis viimasele küsimusele, millised on teie ettepanekud kasumi varjatud väljaviimise tõkestamiseks, vastasite te, et te ei kavatse midagi teha, sest klassikaline ettevõtte tulumaks halvendaks Eesti positsiooni ja vähendaks meie atraktiivsust näiteks rahvusvaheliste kontsernide finantskeskuseks. Meil on see maksusüsteem nüüdseks toiminud juba 15 aastat. Milliseid rahvusvahelisi kontserne te võite nimetada, mis on oma finantskeskused siia toonud?

15:32 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Te oma küsimuse sissejuhatuses, jällegi, rääkisite seda, mis ei vastanud üldsegi sellele, mida siit kõnepuldist on täna öeldud. Rahandusministeerium analüüsib reaalselt olukorda. Muidugi, me võiksime Vabariigi Valitsuse tööplaani formaalse osa kinnitatuks saada. Ka teie nentisite, et valitsuse tööplaanis on kirjas, et valitsus võtab tähelepanu alla, mis tähendab, et kohustab iga kuu deklareerima seotud osapooltele antud ja neilt saadud laenud ning hoiused koos intresside ja tootlusega. Ma arvan, et see on formaalne pool, mida võib ja tasub ellu viia. Teine pool on sisuline. Tuleb vaadata, et Eesti ettevõtluskeskkond oma atraktiivsust ei kaotaks, ning on vaja aru saada, miks üks või teine laenutegevus on kontserni sees toimunud. See analüüs võtab aega. Me oleme Rahandusministeeriumis mitu korda kohtunud juhtivate audiitorfirmadega, kes on Eestis esindatud. Nad on andnud meile päris mitmeid sisendeid, praeguse olukorra ülevaated on tehtud loomulikult kliendi konfidentsiaalsusest lähtuvalt, mitte kliendikeskselt, vaid on esitatud üldpõhimõtteid, kuidas võimalik laenutegevus kontserni sees toimub. Lähiajal tuleme me välja ettepanekutega. Me peame alati ettepaneku tegemisel arvestama, et meie atraktiivsus ei saaks kannatada. Murekoht, millest te alustasite, et Eesti riiki ja Eesti riigi eelarvet kahjustab see, et pole ettevõtte klassikalist tulumaksu, ei ole ju õige. Nagu ma mainisin, ettevõtted deklareerivad praegu kuni poole oma iga-aastasest kasumist. Ma arvan, et see, kui nad ei pea maksma kasumiosalt tulumaksu, on andnud neile võimaluse teha investeeringuid tootmisvahenditesse ja uutesse projektidesse. See omakorda tähendab võimalikke uusi töökohti.

15:35 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

15:35 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Kas te olete valmis nende ettepanekute sisult, millest te rääkisite vastuses eelmisele küsimusele, natukene kaant kergitama ja neid lähemalt tutvustama? Millal te kavatsete nendega välja tulla? Ma sain teie jutust praegu aru niiviisi, et see valitsuse töökava punkt, et tähelepanu alla tuleb võtta ema- ja tütarettevõtete vahelised tehingud, on kindlasti õige, aga teile tundub, et see teine lause ei tähenda kõige efektiivsemat meedet. Järelikult tahate te selle asendada mingi parema ja toimivama meetmega. Mis see ikkagi võiks olla? Sellest ei saa aru.

15:35 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Pigem vaataksin ma neid koosmõjus, need ei välista teineteist. Et täita formaalselt valitsuse tööplaani punkte, on tõesti võimalik panna määrusesse, käskkirja või seadusesse kirja, et tuleb deklareerida oma laen ja võimalikud laenuga seonduvad lisaindikatsioonid, alates laenu pikkusest kuni intressideni. Teine võimalus on laiemalt käsitlust leidvad ettepanekud. Ma ei tahaks spekuloida enne, kui on selged kõik maksunduslikud ja atraktiivsusest tulenevad aspektid. Me kindlasti ei saa tekitada olukorda, kus ühel hetkel on Eesti ettevõtjatel raskem olukord kui nende konkurentidel ja partneritel teistes riikides. See nõuab analüüsi. Ma arvan, et vara on spekuloida.

Te küsisite ajafaktori kohta, millal võiksid tulla võimalikud ettepanekud lauale. Ma arvan, et see toimub lähikuudel. Kui lõplikud ettepanekud on paigas, siis saab neid selgitada ning tuua välja iga ettepaneku plussid ja miinused. Selle tööga me täna tegeleme ja täiesti reaalset. Päris mitu korda on saadud kokku, nagu ma juba ühes vastuses rõhutasin, nelja suurima audiitorfirma maksupoliitikajuhtidega, et rääkida nendel teemadel ja tunnetada, milliste muudatuste tõttu võiks Eesti atraktiivsus väheneda ja millised muudatused on sellised, mis atraktiivsust säilitaksid.

15:37 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

15:37 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Pean alustama tõdemusest, et teie jaoks ettevalmistatud vastused olid, vabandust, minu hinnangul küllaltki formaalsed. Vastustega lisaküsimustele olete te neid küll kenasti täpsustanud, aga ma tahan siiski üle küsida. Kas arupärijate kirjeldatud probleem on ka teie

arvates probleem või näete te siin lihtsalt opositsiooni pahatahtlikku lähenemist? Kui suur probleem see on? Te olete järjepidevalt vältinud kõiki arve. Kas teie ministeeriumi ametnikud on umbkaudugi välja uurinud, millise summa eest neid laene välismaal asuvatele emafirmadele antakse?

15:38 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Küsimusele, kas me näeme selles probleemi, on vastus olemas valitsuse koalitsioonilepingus ja töökavas. Valitsuse töökavas on kirjas, et me võtame tähelepanu alla ema- ja tütarettevõtete vahelised laenud ja tahame tähelepanu neile suunata. Nagu te ütlesite, mida sügavamale sisse me läheme, seda rohkem hakkab tekkima lisaküsimusi plusside ja miinuste kohta. Kui ettevõtte loob tütarfirma, teeb uue investeeringu ja annab selle investeeringu kaudu laenukapitali, siis on see ühes suunas liikumine, kui tütarettevõtte annab emaettevõttele raha tagasi, siis on see teises suunas liikumine. Me ei taha kaotada atraktiivsust, kuid see on teema, millega me tahame tegelda. Kuna me ei ole veel pannud paika kõiki deklareerimiskohustusi, siis jään ma teile vastuse võlgu selle koha pealt, kui suur on laenude kogumaht ettevõtete vahel, eriti mis puudutab näiteks ema- ja tütarettevõtet või siis tütar- ja tütarettevõtet. Ka see on küsimus, kui ühe emaettevõtte tütarettevõtte annab teisele tütarettevõttele laenu. Ma arvan, et kindlasti tasuks tulevikus tähelepanu pöörata n-ö kontserni sees antavatele paralleellaenudele, ma pean silmas ühe kontserni sees olevat ühe emaettevõtte kahte tütarettevõtet, ja kindlasti tuleks tähelepanu pöörata kõrgemale astmele ehk tüharettevõtte ja emaettevõtte tasemele. Aga me peame kindlasti jälgima ka seda, et atraktiivsus ei kannataks. Jah, veel kord, ma arvan, et see ei ole opositsiooni kius. Ma arvan, et väga mõistlik on sellele tähelepanu juhtida. Nagu ma ütlesin, ma olen valmis lähiajal sel teemal veel mõtteid vahetama. Alati on hea arutleda teemade üle, kui on olemas väga selge arusaam, miks üks või teine meede aitaks probleemide lahendamisele kaasa.

15:41 Esimees Eiki Nestor

Toomas Kivimägi, palun!

15:41 Toomas Kivimägi

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ettevõtete reinvesteeringud kasumi tulumaksuvabastus on vaieldamatult enim majanduskasvu ja investeeringuid toetav maksumeede. Kõige selle kõrval on aga tihtipeale tekkinud avalikkuses arusaam, just nagu ettevõtte tulumaksu ei laekuks Eestis üldse. Ma arvan, et siinkohal on paslik teil võib-olla ka sellest puldist öelda välja see summa, kui palju tegelikult igal aastal, vaatamata sellele, et meil on ettevõtete reinvesteeringud kasumi tulumaksuvabastus, ikkagi ettevõtte tulumaksu laekub. Mulle meenub, et ainuüksi Swedbank maksis eelmisel aastal 100 miljonit eurot ettevõtte tulumaksu, mis küll, jah, oli riigile tore asi, aga kurvastusega peab tõdema, et see tõstis meie maksukoormust poole protsendipunkti võrra.

15:42 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh! Hakkan kaugemalt pihta. Tõsilugu, statistiliselt tõstab iga maks, mis riigieelarvesse laekub, üldist maksukoormust suhtena SKT-sse. Statistiliselt on see tõesti nii.

Nüüd lähen teie küsimuse juurde. Nagu ma ühele küsimusele vastates juba ütlesin, et kui vaadata murdekohta, seda aega, kui seadus vastu võeti, 1999 *versus* 2000, siis tõusis deklareeritud kasum hüppeliselt. Ettevõtted deklareerisid 2000. aastal 754 miljonit eurot kasumit, kui 1999. aastal oli sisuline miinus ehk -14 miljonit eurot kõigi ettevõtete üldsumma. On märkimisväärne, mis juhtus sel hetkel, kui ei olnud põhjust kasumit enam peita, kui nii võiks öelda, neil, kes soovisid makse mitte maksta või soovisid oma kulubaasi suurendada. See läks edasi järjest igal aastal. Ma ei ütle, et deklareeritud kasum suurenes, aga toon näite, et 2002. aastal oli deklareeritud kasum 1,2 miljardit, 2003. aastal 1,6 miljardit, 2004. aastal peaaegu 2 miljardit, 2005. aastal 2,5 miljardit, 2006. aastal 3,9 miljardit eurot jne. 2008. aastal oli üldine finantskriis ja ka Eestis deklareeritud puhaskasum vähenes. Peale finantskriisi me näeme, et stabiilselt – mul on andmed 2011., 2012., 2013. ja 2014. aasta kohta – on jälle hakanud kasum suurenema. 2010. aastal oli 2 miljardit, 2011. aastal 3 miljardit eurot kasumit – ma räägin kasumist, kohe jõuame ka dividendideni –, 2012. aastal 3,5 miljardit ja 2013. aastal juba 3,7 miljardit eurot kasumit. Nii et järjest on suurenenud ka n-ö deklareeritav kasum.

Kui me räägime dividendidest, siis siin on see teine küsimus, kas dividende üldse makstakse või mitte. Statistikaamet on kogunud andmeid dividendide kohta alates 2005. aastast. Mul on viimase kümne

aasta dividendimaksete graafik olemas. Me näeme jällegi, et kui 2005. aastal deklareeriti 516 miljonit eurot dividende, mille pealt maksti ka tulumaksu, siis 2006. aastal oli see summa kasvanud juba 680 miljonini, 2007. aastal oli see peaaegu miljard, ka 2008. aastal peaaegu miljard, 2012., 2013. ja 2014. aastal juba üle miljardi, näiteks 2013. aastal 1,3 miljardit eurot. Need on need dividendid, mis on deklareeritud. Nüüd omakorda, kui me jõuame lõpuks küsimuseni, kas selle pealt siis ka tulumaksu makstakse, kui see on deklareeritud ja väljamaksed toimuvad, siis võib öelda, et me näeme ka raha reaalselt laekumist eelarvesse. 2010. aastal laekus 159 miljonit eurot. Kui me vaatame deklareerimistaset, siis 2 miljardit saadi puhaskasumit, dividende võeti välja 804 miljonit ja dividendide tulumaks oli 159 miljonit eurot, mis tuli reaalselt riigile. Me näeme, et 2011. aastal oli see 164 miljonit, 2012. aastal 197 miljonit, 2013. aastal 265 miljonit ja 2014. aastal 276 miljonit eurot. Igal aastal on dividendide pealt tuleva tulumaksu summad järjest suurenenud. Ehk vastuseks teie küsimusele ütlen, et ettevõtjad on järjest rohkem hakanud ka dividende välja võtma. Kas see on tingitud sellest, et ei ole küllalt palju investeerimisobjekte, on eraldi teema, aga me näeme, et järjest rohkem mitte ainult ei deklareerita, vaid võetaksegi dividende reaalselt välja, makstes selle pealt ka tulumaksu.

15:46 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

15:46 Henn Põlluaas

Aitäh! Kütuseaktsiisi ja majutusasutuste käibemaksu tõusu tegi valitsus ära, kuigi seda koalitsioonileppes sees ei ole. Ettevõtete tulu maksuvabalt väljaviimise küsimust on koalitsioonileppes mainitud, aga sellega valitsus ei tegele. Nii et üsna huvitav lähenemine on valitsusel koalitsioonileppele. Aga kui te ei taha meile ütelda, kui palju on tulu Eestist maksuvabalt laenudena välja viidud, siis ehk ütlete seda, kui palju selle 15 aasta jooksul on neid laene Eestisse tagasi makstud?

15:47 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Mulle meeldib debateerida, kuid raske on teiega debateerida, kui teie küsimuses toodud väide ei ole jällegi õige ja poole vastamise ajast peab tegelema teie väite ümberlükkamisega. Te ütlesite, et valitsus sellega ei tegele, kuigi ma enamikus oma sõnavõttudes rääkisin sellest, et analüüs käib, paari kuu pärast on teil ettepanekud laua peal jne. Aga teie ütlete, et no selge, valitsus ei tegele. Tõesti raske on niimoodi debateerida. Me tegeleme sellega ja enamgi veel. Ametisoleva valitsuse üks olulisi eesmärke on ettevõtluskeskkonna atraktiivseks tegemine. Kui te panete tähele, mida see oma olemuses tähendab – me räägime praegu vaid maksupoliitilistest otsustest –, siis te näete, et tööjõumaksud, mis on üks olulisi sisendeid, on lähiaastatel langemas, nii tööjõumaksud, mis on seotud töötajaga, kui ka tööjõumaksud, mis on seotud tööandjaga. Tulumaksuvaba miinimum suureneb ja sotsiaalmaksuprotsent langeb. Kui tööjõumaksud langevad, siis maksuneutraalsuse säilitamiseks teatud maksud (pean silmas makse, mis on seotud tarbimise, teatud pahede ja keskkonnaga) tõusevad. Ei saa öelda, et valitsus selle teemaga ei tegele. Tegeleb ja rohkemgi veel.

15:48 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Karilaid, palun!

15:48 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Eestis tegutsevate kommertspankade kõrge tulusus on üldteada. Aga tooge veel näiteid mõne Euroopa Liidu liikmesriigi kohta, kus mõnel kommertspangal on niisama kõrge tulukuse määr. Kuidas kommertspanga omanike heaolu vähendaks ikkagi klassikalise tulumaksu sisseviimine ja millise efekti see annaks Eesti riigikassale?

15:49 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma enne ühele küsimusele vastates tõin näited summade kohta, mis on riigieelarvesse aastate jooksul laekunud, seda raha on olnud sadades miljonites igal aastal. See on reaalsus. Võib-olla tunnetan ma valesti, aga ütlen, et ärgem kartkem seda, kui ettevõtted teenivad kasumit. See ei ole ju probleem. Ärgem seda kartkem! Annaks jumal, et ettevõtted rohkem kasumit teeniksid, sest mida

rohkem on neil kasumit, seda rohkem on neil võimalust investeerida ja luua uusi töökohti. See ei ole küsimus ja see ei ole probleem.

Meie arvates on oluline, et oleks huvi luua Eestisse uusi ettevõtteid. Siin ei ole küsimus ühes või teises sektoris. Mitte ainult pankadel, vaid päris paljudel ettevõtetel on suured kasumid. Me loodame, et see tendents jätkub. Me näeme ka teist tendentsi. Seda põhjustavad mitmed maailmaturuhinnad, mida riik ei ole võimeline kontrollima, kuigi siit kõnepuldist on kunagi öeldud, et peaks kontrollima vee ja elektri hinda jne. Me ei ole võimelised seda kontrollima, maailmaturg teeb oma töö. Me näeme, et osal ettevõtetel tekib ka atraktiivses keskkonnas maailmaturuhindade probleemi tõttu olukord, kus nad on sunnitud inimesi koondama. Need on meie tänased probleemid, mitte see, kui üks või teine ettevõtte teenib kasumit. Püüdkem tekitada olukord, kus Eestis oleks huvi ettevõtteid luua! Selle viimase näite puhul pidasin ma silmas Ida-Virumaad ja VKG-d. Ma arvan, et meil tuleb maksupoliitika üle vaadata. Mis on ressursitasu? See on tasu selle eest, et konkreetne ettevõtte kasutab riigi ressursse. Kui me oleme olukorras, kus riik on saanud ressursitasu ja olemasolevate töökohtade pealt makse, pluss veel dividende, aga kui ühel hetkel ei ole enam maailmaturul võimalik neid tooteid müüa, siis võivad kaduda nii ressursitasu kui ka töökohad. Järelikult peab riik sel hetkel mõtlema, kas oleks mõttekas kas tasu vähendada või siduda see maailmaturuhindadega. Selle konkreetse näite puhul riik sellega tegelebki. Need on need küsimused, millega me peame tegelema.

15:51 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu kodu- ja töökorra seadus annab rahvasaadikule arupärimise arutelul võimaluse esitada ainult ühe suulise küsimuse. Valeri Korb, palun!

15:52 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ütlesite, et riigi huvi on luua uusi ettevõtteid. Aga elu näitab, et seal, kus hakatakse ehitama, on vaja kolme-nelja asja: elekter, vesi, kanalisatsioon jne. Seal, kus need on olemas, on kergem seda teha. Ma mäletan, et 20 aastat tagasi oli peaaegu 38% põhifondidest Ida-Virumaal. Tänapäeval aga on kõige suuremad probleemid töökohtadega just Ida-Virumaal. See tähendab, et viimastel aastatel pole selle piirkonna programmiga keegi tegelnud. Kas teie valitsus võib võtta endale vastutuse selle eest, mis seal praegu toimub?

15:52 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma ütlen kõigepealt nendele härradele, kes tahtsid teist küsimust esitada, et ma olen ka pärast täiesti olemas. Ma olen valmis vastama kõigile küsimustele ka hiljem koridoris. Need küll stenogrammi kirja ei lähe, aga kõik küsimused saavad vastatud.

Mis puudutab Ida-Virumaad, teie valimisringkonda, siis 2015. aasta sügisel 2016. aasta eelarvet kokku pannes oli eraldi juttu nii majandusministri kui ka ettevõtlusministriga just sellel teemal, kuidas suurendada selle konkreetse regiooni atraktiivsust. Te kindlasti teate, et üks näide on tööstuspargid, kuhu riik paneb realselt maksumaksja raha sisse, just selleks, et ettevõtjad tuleksid ja looksid uusi töökohti. Muidugi, kui me vaatame globaalsemalt, siis – nagu ma ühes oma vastuses ütlesin – ei ole olemas paralleelmaailma. Aga ma arvan, et meie praegune maksusüsteem on olnud sedavõrd atraktiivne, et siia on tahetud tulla, siin on tahetud töökohti luua. Enamgi veel, alati saab võrrelda ennast nende riikidega, kellega koos on alustatud samalt stardipositsioonilt. Vaatame oma häid naabreid Lätit ja Leedut. Kindlasti on mitmed meie statistilised näitajad sellised – mediaanpalk, keskmine palk, investeeringute suurus –, et meil ei ole teistega võrreldes midagi häbeneneda. Meil on sihina silme ees meie teised naabrid: Põhjamaad, Skandinaavia. Aga kui võrrelda nendega, kellega koos me startisime 20–25 aastat tagasi, siis meil ei ole põhjust häbeneneda. Ma arvan, et meie maksusüsteem on täiesti töötanud.

15:55 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme, palun!

15:55 Martin Helme

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud minister! Ma jätkan kolleeg Põlluaasa küsimust. Kui te ei oska või ei taha öelda, kui palju on Eestist laenu nime all välja viidud seda raha, mida võiks tulumaksustada, siis

äkki te oskate öelda, kui palju on neid laene siia Eestisse tagasi makstud? Me teame, et üks põhjus, miks meil on investeringud n-ö negatiivsed, on tegelikult selles, et Eestisse omal ajal laenati palju raha, siis korjati see raha siit uuesti kokku ja see voog läks negatiivseks. Kui palju on neid laene tagasi tulnud?

15:55 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Me ei pea eraldi statistikat, kui palju laene läheb välja ja kui palju tuleb sisse. Me vaatame pigem otseinvesteeringuid, need on nagu olulisemad. Ärge unustage, et investeering ei tähenda alati laenu. Pigem võiks öelda, et väga paljusid investeeringuid ei tehta mitte laenu kujul, vaid reaalse investeeringuna. Siin ei saa automaatselt võrdusmärki panna, et kui on tehtud investeering Eestisse, siis on see tehtud laenukapitali kujul. Ei ole niimoodi.

15:56 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

15:56 Märt Sults

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Te ei vastanud täpselt minu kolleegi Jaanus Karilaiu küsimusele, seega kordan ma selle üle. Millises Euroopa Liidu riigis on kommertspankadel veel nii kõva kasumimarginaal kui Eestis? 2011. aastal ei laekunud meil kommertspankadelte ettevõtte tulumaksu ühtegi senti. Kas mõni riik on veel nii võimas kui Eesti?

15:56 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma küsin teilt vastu: kas te tahate seda, et oleks maksustatud iga tegevus, iga viimane kui euro, mis saadakse kasumina, ja võimalikult kõrgelt? Mina arvan vastupidi. Me peaksime pigem uhkust tundma selle üle, et nii panganduses kui ka kõigis teistes sektorites – pangandust ei ole mõtet siin eraldi välja tuua – on Eesti ettevõtetel olnud võimalus teenitud kasum investeerida mitmetesse projektidesse enne seda, kui kasumist võetakse ära kas neljandik, viiendik või koguni kolmandik. Ma arvan, et me peaksime olema sellega rahul ja vaatama sellele asjale hoopis niipidi. Kui eelmist aastat vaadata, siis on näha, et ka pangad on hakanud jõudma selleni, et nad maksavad järjest rohkem dividende ja nende pealt ka tulumaksu. Üks näide on Swedbank, mille te ühes küsimuses välja tõite. Võib-olla vähem teatakse seda, et ka SEB Pank on teinud esimese ajaloolise dividendimakse. Pangad on hakanud järjest dividende maksma.

Kui te tahate rääkida sellest konkreetsest sektorist, pangasektorist, ja selle põhjal oma küsimuse konstrueerida, siis ma ütlen teile, et ka pankade praegune kasum on andnud võimaluse suurendada nende usaldusväärsus mitme kriteeriumi täitmisel. Võib-olla ka sellest tulenevalt on nende oma väljaantava kapitali hind olnud selle võrra klientidele odavam.

Nii et veel kord, jättes kõrvale ühe või teise konkreetse sektori, ma arvan, et tervikpilti vaadates on meie praegune maksusüsteem tunduvalt atraktiivsem kui siis, kui me võtaksime järjest kõrgemat ettevõtluse maksu. Seda ütlevad ka turuosalised. Kui te küsite neilt, mis mõjutab nende otsust tulla ühele või teisele turule, siis selgub, et seal on väga palju aspekte. Ühe olulise aspektina tuuakse kindlasti välja ka maksusüsteem. Loomulikult on oluline ka see, kas on olemas taristud ja milline on inimeste üldine tööjõumaksetaseme määr. Oluline on ka see, kas sa pead tulu, mille sa teenid, kohe ära maksma või on sul võimalus teha laienemise käigus lisainvesteeringuid. Kui sul laienemiseks pole enam vajadust, siis hakkad sa dividende omanikele välja maksma.

15:59 Esimees Eiki Nestor

Mihhail Korb, palun!

15:59 Mihhail Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Maksukeskkond on väga oluline ja ka teie jutt on väga hea ja ilus. Aga ma toon natuke teistsuguse näite meie maksusüsteemi kohta. Majanduskomisjon käis sellises ettevõttes nagu Estonian Cell, mis toodab puitmassi. See on kõige suurem elektritarbija, st ettevõtte, kes tarbib Eestis kõige rohkem elektrit. Kui seda tööstust Eestis arendati, siis oli plaan rajada siia veel üks

ettevõtte, mis oleks toonud 150 miljonit eurot investeeringut, aga kahjuks meie maksupoliitika elektrivaldkonnas seda ei lubanud. Ettevõtte töötab juba kümme aastat kahjumiga just sellepärast, et meie maksupoliitika ressursi- või elektriküsimustes on muutunud.

16:00 Esimees Eiki Nestor

Küsimust palun!

16:00 Mihhail Korb

Kas teile ei tundu loogiline, kui tööprotsessi käigus muudetak스 kõigepealt makse ja pärast saaks mõelda kasumi maksustamisest?

16:00 Rahandusminister Sven Sester

Aitäh teile! Ma ei tea, kas te olete ka üks selle arupärimise algatajaid, aga oma küsimusega te lähete vastuollu teiste oma fraktsiooni liikmetega. Teie fraktsiooni liikmete arupärimise sisu on selles, et hakkame kõigepealt kasumit maksustama, teie aga küsite, kas ei peaks pöörama tähelepanu muudele sisenditele. Jah, ma arvan, et tulebki pöörata. See on väga õige ja me olemegi nii teinud. Me pöörame tähelepanu sellele, et näiteks tööjõumaksud väheneksid. Te tõite näite Estonian Celli kohta. Ka mina olen kohtunud Estonian Celli juhtkonnaga. Küsimus on elektriaktsiisis, mis ei ole, muide, üldse kõige suurem kuluallikas, kogukuludest on see 4–5%. Eestis on lihtne, selge ja väheste eranditega süsteem. Loomulikult, see ei ole kivisse raiutud, seal saab teha muudatusi. Aga me peame kindlasti olema muudatuste tegemisel ettevaatlikud, sest alati on kiusatus teha nii, et toiduainete käibemaks läheks allapoole vms. Küsimus on jällegi selles, kes sellest konkreetset võidab, kas rikkam tarbija või vaesem tarbija. Igasuguste erandite tegemisel on kindlasti vaja põhjalikku analüüsi. Aga ma veel kord ütlen, et teie küsimuseasetus oli õige. Me ei peaks pöörama tähelepanu sellele, kuidas ettevõtteid võimalikult kõrgelt maksustada, vaid me peaksime tegelema täpselt sellega, mille te oma küsimuses välja tõite: kuidas teha Eesti ettevõtjatele atraktiivsemaks, et nad siin oleksid ja tegutseksid. Väga õige!

16:02 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, rahandusminister Sven Sester! Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Tarmo Tamm, palun!

16:02 Tarmo Tamm

Hea juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud rahandusminister! Ma arvan, et on saabunud aeg, kus Eesti maksusüsteem tuleb üle vaadata. Ma arvan, et ka minister on sellest aru saanud. Seda eesmärki, mida see süsteem kunagi täitis, ta enam ei täida.

Vaatame sedasama ettevõtte tulumaksu. Sellist maksusüsteemi kasutatakse minu teada maailmas ainult Eestis ja keegi isegi ei püüa seda järgida. Huvitav, miks nad sellest positiivsest eeskujust ei nakatu ega hakka Eesti eeskujul samamoodi maksustama ainult seda kasumit, mida välja veetakse? Kui see oleks kuldne keskkond, siis peaks Eesti olema investeeringutest üle ujutatud, aga kahjuks ei ole.

Investeeringute maht on 20 aasta kõige madalam. Midagi ei ole teha, naaberriigis Lätis on investeeringute maht suurem, vaatamata sellele, et seal kehtivad ka sellised maksud, mida Eestis ei ole olemas. Kui *circa* miljard eurot vaba raha siit välja viiakse, siis see tähendab, et keskkond ei ole meil nii hea, et siin investeerida või reinvesteerida. Peale pankade viivad raha välja ka kütusefirmad. Hiljaaegu lugesime uudist, et G4S viis välja 87 miljonit eurot ja laenas Suurbritannias selle raha välja. On räägitud, et tekivad töökohad. Aga kui raha laenatakse Eestist välja, siis töökohad ei teki ometi Eestisse. Need tekivad nendesse riikidesse, kuhu see raha välja laenatakse, kas Rootsi, Soome või kusagile mujale. Eesmärk peaks olema aga eelkõige, et see raha hakkaks Eestis töökohti looma.

Me oleme rääkinud mitme ettevõtlusorganisatsiooni esindajatega. On selgunud, et ettevõtjad oleksid ka Eestis rahul ja nõus sellega, kui siin kehtestataks klassikaline ettevõtte tulumaks, mis võiks olla 12–15%. Lätis on see minu mäletamist mööda 15%, meil võiks olla natuke soodsam. See tekitaks selle, et riigieelarve hakkaks saama stabiilset tulu.

Mille üle on siin nii hirmsasti rõõmustada, kui Swedbank maksis eelmisel aastal riigieelarvesse 100 miljonit eurot? See oleks olnud nagu suur kingitus, nii et panga esindajad tuleks kutsuda kuskile vastuvõtule ja neile eriline preemia määrata. Aga ärge unustage, kui palju see pank on Eestis kasumit

teeninud ja kui palju seda siit välja viinud! Minu mäletamist mööda – ma olen esitanud peaministrile ühe arupärimise sellel teemal – oli aastani 2013 ainuüksi Swedbank teeninud Eestis kasumit 2,9 miljardit eurot ja sellelt oli ta tulumaksu maksnud suurusjärgus paarkümmend miljonit. Mille üle me rõõmustame? Siia võib juurde panna teised pangad, SEB ja teised kontsernid. Kus see meie võit on? Meie võit oleks siis, kui see raha investeeritaks Eestisse, võit ei ole siis, kui see raha laenatakse maksuvabalt Eestist välja.

Ma arvan, et oleks aeg maksusüsteem üle vaadata. Meie arupärimine ei ole kindlasti pahatahtlik. Me oleme nõus rahandusministri ja ministeeriumiga debateerima, aga ei saa nii olla, et ülejäänud maailm on rumal ja Eesti on ainuke tark. Aitäh!

16:06 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Karilaid, palun!

16:06 Jaanus Karilaid

Head kolleegid! Paar vastust jäid kõrva kriipima. Tundub, et ka IRL-i liikmest rahandusministri arvates on Eestis tegutsevad kommertspangad nagu mingid pühad lehmad, mida väga ei julgeta puutuda, ei julgeta puutuda nende kõrgeid kasumeid. Me küsisime väga konkreetselt kaks korda, aga ei saanud vastust, kas on veel Euroopa Liidu liikmesriike, kus pankadel on nii kõrged kasumid ja kus nende panus ühiskonna heaollu on nii väike. Tõime ka väga selge näite, kui palju nad 2011. aastal Eesti Panga andmetel kasumit teenisid, ja näitasime, et nende panus riigikassasse oli tegelikult ümmargune null. Väga kummaline oli kuulata seda juttu, et hakatakse VKG-d päästma. Ma toon näite. Kui maapõueseadust suve hakul, juunikuus läbi suruti, siis oli 14 päeva aega ja selle jooksul tehti kolm lugemist. Selle suure pressu peale lubati, et selle kiirendatud korras vastuvõetud maapõueseaduse alusel luuakse Ida-Virumaal 500 uut töökohta. Seda lubati siit kõnepuldist, nii ministrid kui ka koalitsiooni kuuluvad parlamendipoliitikud lubasid uusi töökohti. VKG-ga tegelemine on juba hiljaks jäänud. Miks neid signaale varem kuulda ei võetud, see on omaette küsimus.

Ma ei tea, kuidas majutuasutuste käibemaksu ennaktempos tõstmine mõjutab tööhõivet Läänemaal, Saaremaal, Valgemaal ja Võrumaal. Rahandusminister sellele vastust ei andnud. Mitme küsimuse puhul hoidis rahandusminister tegelikult vastusest kõrvale, näidates nii meie puudulikku majanduspoliitikat kui ka rahanduspoliitikat. Aitäh!

16:08 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmed rohkem sõna ei soovi. Kas rahandusminister Sven Sester soovib läbirääkimiste lõpuks midagi öelda? Ei soovi. Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. 16:08 Arupärimine olukorra kohta haridusmaastikul (nr 104)

16:08 Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Märt Sultsi, Peeter Ernitsa, Viktor Vassiljevi, Erki Savisaare, Valeri Korbi, Kadri Simsoni ja Jaanus Karilaidi arupärimine. Arupärijate nimel Märt Sults, palun!

16:08 Märt Sults

Auväert esimees! Kolleegid! Arupärimine esitati 18. novembril m.a haridusminister Jürgen Ligile. Arupärimise sisu on olukord haridusmaastikul, aga põhimõtteliselt see, et õpetajatelt on ära võetud karjääriredel. Karjääriredelit kui sellist ei ole ja definitsiooni, kes on õpetaja, ka ei ole. Tähendab, oluline on, kas ta on tunniandja või tunnilohistaja. Gaussi jaotuskõvera ja statistika järgi on nii, et üks kolmandik on õpetajad, üks kolmandik on tunniandjad ja üks kolmandik on lihtsalt palgatöötajad, kes on n-ö augutäiteks. Aga defineeritud neid asju ei ole, seda eitatakse, seda ei ole. Palgavaidlused ja palgaläbirääkimised olid kõik nii jõhkrad, et õpetajad olid nagu mingisugused kaltsunukud, keda kõik söimasid, et miks nad ei ole rahul sellega, mis neil on, neil on ju kõik käes, soe töökoht, kindel palk, mida kindlal kuupäeval kindlasti saadakse, pikk puhkus ja kõik muu. Mida nad üldse vinguvad seal? Aga samal ajal arenguastmeid ei ole. On olemas miinimumpalk. Siis tuleb lause, et kohalikul omavalitsusel ei keela mitte keegi maksta nii palju kui tahes.

Edasi tuleb jälle selline asi, et kui sa tahad õpetajatel palka tõsta, siis sa pead osal neist normkoormust suurendama ja koefitsiendiga maksma miinimumpalka, et saaks õpetajate palka diferentseerida. See ei ole mitte kellelegi saladus, et kui te tahate teada, kui palju õpetaja õpilaste silmis maksab, siis vaadake kaheksanda-ühedsanda tunni ajal, kui mitu õpilast klassis on. Ma arvan, et ka sina, Jürgen, panid pausi kaheksandast või üheksandast tunnist, kui seal oli mingisugune mõttetu õpetaja. Ma olen selles täiesti veendunud. Ka esimesse tundi sa ei läinud, kui seal oli mõni mõttetu õpetaja. Aga see mõttetu õpetaja sai meie ajal – kui meie sinuga koolis käisime – hoopis teistsugust palka kui mõttekas õpetaja, sest mõttekas õpetaja oli kas vanemõpetaja või metoodikõpetaja. Sa räägid, et ei ole vaja sildistada või panna õpetajatele paguneid peale. On küll vaja. Kuidas Tallinna 7. Keskkool ehk praegune Tallinna Inglise Kolledž sai oma imago? Ta sai selle nii, et sinna ei võetud tööle mitte ühtegi inimest, kellel ei olnud vähemalt vanemõpetaja kraadi. Ainult siis sai kandideerida õpetaja kohale.

Ega Sven Sesteril poleks ka see korrutustabel nii hästi peas, kui koolis, kus ta õppis ja oma hariduse sai, poleks tema käest julmalt nõutud korrutustabelit, füüsikaseaduste tundmist, loogikat jne. Nii et pole midagi teha. Pean ütleva, et Tallinna Kunstigümnaasium annab ka kuratlikult head haridust. Sven Sesteril, vaat, pole häda midagi.

Mul on ka küsimused. Kuna see arupärimine esitati 18. novembril, siis on osa sellest juba aegunud. Aga küsimused kui sellised on ikkagi jäänud. Kas te ei leia, et kui valdkonnaminister vastab tema valdkonna kohta esitatud küsimustele "ei tea" või "ei oska öelda", siis jätab see kõrvalseisjatele ministrist ebakompetentse mulje? See on eelmisel aastal esitatud küsimus, sest kui eelarvet tehti, siis härra Ligi tõesti ei osanud küsimustele vastata. Võib-olla praegu oskab. Teiseks küsime, millistest komponentidest koosneb õpetaja palk. Meid huvitab, millises vahekorras ja milliseid erinevaid rahastusallikaid kasutatakse (munitsipaal-, riiklik ja erakapital) õpetajate palga kujundamisel ning kuidas õpetajate palka arvutatakse. Soovime saada täpseid juhiseid ja eeskirju. Millest kujuneb ja mis argumentidele tugineb regionaalne pearaha koefitsient (munitsipaalkoolid, riigikoolid)? Meil oli veel üks küsimus. Riiklikele kvalifikatsiooninõuetele vastav lasteaiaõpetaja ei ole siiani võrdsustatud üldhariduskooli õpetajaga. Mis on selle põhjus? Miks ei saa riik maksta välja eri maakondades tekkinud lasteaiaõpetajate alampalgamäära vahet? Kui suure osa maksab kohalik omavalitsus ja puuduoleva osa maksab riik, siis see ei ole keeruline valem. Kokku tuleks munitsipaalkooliõpetaja alampalgamäär. See kahvel on võib-olla 50–100, võib-olla 200 eurot. Aga seda maksta ei saa, sest Haridus- ja Teadusministeerium ja valitsus ei saa tunnistada, et nad on kuskil teinud valearvestusi. Ma palun anda konkreetsed ja sisukad vastused! Aitäh teile!

16:13 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi.

16:13 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Austatud esimees! Austatud Riigikogu! Ma usun, et materjali Facebooki postituseks härra Sultsil juba on. Küsimustele ei pea ma küll enam aega kulutama. Ma ütlen aga ära, et mina ei teinud koolist poppi. Mina olin nii distsiplineeritud, jah. Ma tegin tunnis pahandust, aga ma ei teinud kunagi koolist poppi. Mu ema oleks sellest ka kohe teada saanud, ta oli samas koolis õpetaja.

Aga nüüd vastan teie küsimustele. Juba sissejuhatuses oli teil üks põhimõtteline väide, mille kohta te hiljem küll midagi ei küsinud. See oli see, kas palgaastmed on noorte arvates stiimul või mitte. Paraku on need kooli tööle minekul kindlasti pigem takistus. Need järgud – see on vist õige sõna –, mis vanasti olid, soosisid staaži, aga mitte tööturule sisenemist. Selles mõttes on teie väide ebatäpne või, ütleme nii, vale. Iseenesest on õpetajate palkade diferentseerimine ikkagi üks olulisemaid juhtimishoobasid koolis endas, seda ei tehta siit Tõnismäelt või Munga tänavalt Tartust. Me tahame kogu aeg koolide iseseisvust suurendada ja neid rohkem usaldada, mitte neile palgapoliitikat dikteerida.

Esimeses küsimuses heidetakse mulle ette, et ma ütlen, et ma asju ei tea, ja jätan ebakompetentse mulje. Te teate suurepäraselt, mis asjaoludel ma olen niimoodi vastanud. See toimus siis, kui palgaküsimus oli Riigikogul ja valitsusel lahendamata. Ootused olid lõpuks kattest suuremad ja ma ei varjanud seda. Aga üldiselt soovitan ma kõigil poliitikutel mitte mängida lolli. Kui ei tea, siis tulebki öelda, et ei tea, mitte öelda, et tean küll, ja ajada jama. Sellele liimile ei ole mina küll kunagi läinud. Teiseks küsiti, millistest komponentidest koosneb õpetaja palk. Neid komponente, nagu te teate, on kaks: üks on miinimumpalk, mis sellest aastast on 958 eurot, ja teine komponent on muutuv osa, 20%, mida saab jagada palgafondist vastavalt õpetaja panusele ja ülesannete suurusele. Siin rohkem

sekkumist ei ole. Seda, mis palgaraha jaotamisel aluseks on, olen ma siin korduvalt öelnud. Te saate küll uuesti küsida ja mina võin vastata, aga vastus on ikka sama: haridustöötajate liit, koolijuhtide ühendus ning Haridus- ja Teadusministeerium on sõlminud heade kavatsuste kokkuleppe, kus on toodud need orientiirid, millest lähtuda õpetajatele palga määramisel. Täistööajaks loetakse 35 tundi, mis sisaldab kõiki tegevusi, mitte ainult kontaktunde, ja hinnatakse, et selle sees on kuni 24 õppetundi nädalas. Kunagi oli küll mõnel pool arvamus, et õpetajalt võib nõuda ka 35 tundi klassi ees olemist. Seda me kindlasti õigeks ei pea ja seda see kokkulepe ka kirjeldab. Samas, haridustoetuse arvutamisel kasutatakse arvestusliku alusena 21 õppetundi. See vastab keskmiselt efektiivsele koolivõrgule. See on teatud varuga, aga näitab ühtlasi, et iseenesest võib palk olla ka märksa kõrgem, kui otsused klasside suuruse ja koolide arvu kohta on olnud julged ja praktilised.

Mis siis veel? Millistest komponentidest koosneb õpetaja palk? Nagu öeldud, on kaks komponenti, ja juht otsustab, kuidas ta jaotab seda muutuvat osa. Kutseõppeasutuses töötava õpetaja töötasul on samasugune alammäär, nagu on üldhariduskoolis töötava õpetaja töötasul, ja lasteaiatöötaja töötasu sõltub direktori ja õpetaja kokkuleppest. Siin ei sekku riik kuidagi, see on omavalitsuse palgapoliitika resultaat. Millises vahekorras ja milliseid erinevaid rahastusallikaid kasutatakse? Need rahastusallikad on teile väga hästi teada. Kutseharidus on riiklikum, munitsipaalkool saab haridustoetust ja katab ise oma tegevuskulusid munitsipaaleelarvest. Kuidas toimib erasektor, seda me neile ju ette ei ütle. Aga erapanust, sh õppemaksu, on neil võimalik kasutada ka palkadeks, kui nad soovivad.

Vaatame, kas siin on veel mõni küsimus. Kolmas küsimus: "Millest kujuneb ja mis argumentidele tugineb regionaalne pearaha koefitsient (munitsipaalkoolid ja riigikoolid)?" Nagu te teate, on koolide võimalus õpetajatele palka maksta regiooniti erinev. Sellepärast kasutatakse regionaalselt tasandavat koefitsientide süsteemi. Me tahame, et põhikool oleks kodulähedasem, ja gümnaasiume võiks olla vähem, kui seni on olnud. Need võivad olla ka kodust kaugemal. Aga me oleme koefitsientidega loonud süsteemi, et õpetaja palk oleks üle Eesti laias laastus ühesugune. Omavalitsustes, kus on üle 640 õpilase, on koefitsient 1,0, kus on 100–640 õpilast, seal on koefitsient 1,0–1,94 ja alla 100 õpilasega omavalitsuses on koefitsient 1,95–2,4. Gümnaasiumi regionaalse koefitsiendiga taotletakse samuti, et haridus oleks üle Eesti võimalikult sarnane. Siin pannakse rõhku valikkursuste mahule, et see oleks Eesti eri piirkondades ja omavalitsustes ühesugune. Seal, kus gümnaasiumi statsionaarses õppes on üle 500 õpilase, on koefitsient 1,0, kus on 400–500 õpilast statsionaarses õppes, on koefitsient 1,09, ja kus statsionaarses õppes on vähem kui 400 õpilast, on koefitsient 1,12. See näitab, et siin on diferentsi vähem. See peegeldab seda, et gümnaasiumis on õpilaste arv tõenäoliselt väiksem ja ka nende koolide arv on väiksem. Nii et need võivad olla kodust kaugemal. Regionaalne komponent on siin nõrgem. Neljas küsimus on selle kohta, et riiklikele kvalifikatsiooninõuetele vastav lasteaiatöötaja ei ole siiani võrdsustatud üldhariduskooliõpetajaga. See on jälle palju-palju kordi vastatud küsimus. Nendes kahes ametis ei ole ühesugused kvalifikatsiooninõuded, ka asutuse omanik ei ole tihti sama. Lasteaiatöötajate palk otsustatakse omavalitsuses põhimõtteliselt teistmoodi. Koolides ajab riik üle Eesti ühesugust võrdsustavat palgapoliitikat. Ta ei saa omavalitsuste eest neid otsuseid teha ega nende eelarvesse neid kohustusi kirjutada. Tasuks austada ka omavalitsuste õigusi. Lasteaed on kindlasti koht, mis on oma kuuluvuselt palju omavalitsuslikum.

Sellega on küsimustel ring peal. Tänan!

16:23 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Andres Ammas, palun!

16:23 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister, ma palun, et te räägiksite natuke täpsemalt nendest regionaalsetest koefitsientidest. Kas peale õpilaste arvu omavalitsuses mõjutab seda koefitsienti veel miski, näiteks see, kas omavalitsuses on juba haridusvõrku korrastatud või mitte? Kas seal on veel mingid tegurid? Kui tihti neid koefitsiente muudetakse ja üle vaadatakse? Tutvusin nendega umbes aasta tagasi ja seal oli küll vasturääkivusi. Kas tänaseks kehtib juba mingi muu koefitsientide süsteem? Võib-olla on veel mingeid asjaolusid sellega seoses.

16:24 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Aitäh! Üldiselt jagatakse haridustoetust ju õpilaste arvu järgi ja koefitsiendid diferentseerivad ja pehmendavad õpilaste arvu regionaalset erinevust, mis mõjutab õpetajate koormust ja klasside

suurust. Lõpptulemust mõjutab regionaalne olukord, aga mitte haridustoetuse jagamine. Nagu ma mainisin, saavad omavalitsused, kelle koolivõrk on ökonoomsem, maksta kõrgemat palka kui teised. Ka kontaktundide arvu aluseks ei ole siis 24, vaid 21, mis tähendab keskmiselt efektiivset koolivõrku. Selle järgi jagatakse haridustoetust. Võib öelda, et piirkondlikult või omavalitsuste kaupa palgad erinevad suuresti olenevalt sellest, kas koolivõrk on optimaalne. Siin ei ole midagi parata. Meil on see õnneks optimumile lähemal kui näiteks mõnel meie saatusekaaslasel, kellel on suured probleemid olnud. Lõunanaabritel on koolivõrgu ja selle rahastamisega probleeme rohkem. Neil on sellise vaba valiku tõttu tekkinud väga erinevad õpetajate palgad ja selle üle nad sugugi õnnelikud ei ole. Praegu on nad seda süsteemi juba muutmas. Meie paneme haridustoetuses rõhu õpetajate palgale ja paneme sellele kindlalt sildi, et sealt raha mujale anda ei tohi. Lõunanaabrid on selles olukorras, mida meie oleme püüdnud vältida, kus kiputakse õpetajate palga arvel hoidma ebaefektiivseid koole lahti ja palgad on selle tõttu tihti väga madalad.

16:26 Esimees Eiki Nestor

Mailis Reps, palun!

16:26 Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea minister! Jätkan maakoolide teemal. Täna on paljud nendest koolidest üsna väikesed. Piirkonniti – ka selles piirkonnas, kust minister on valitud – on ju probleemiks see, et mõnes koolis ei ole võib-olla üldse lapsi või on neid väga vähe. Tekib küsimus, millised on need meetmed – kui neid üldse on –, millega riik saaks toetada, et teatud piirkondades mõni väiksem kool alles jääks. Või te leiate, et kui maakonnakeskused jäävadki põhimõtteliselt ainsaks kohaks, kus põhiharidust antakse, ja väiksemates kohtades jääb alles ainult kuus klassi, siis see on ka üks võimalikke lahendusi tulevases haridussüsteemis?

16:27 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Koolide alleshoidmine sõltub haridustoetuse jagamisest, mida jagatakse ikkagi õpilaste kaupa. Meil on kaks suurt investeerimisprogrammi, mille eesmärk on koolivõrku korrastada: põhikoolide meede ja riigigümnaasiumide rajamine. Esiteks vähendame me muidugi kõvasti omavalitsuste koormust investeerimisel. Teiseks võtame riigigümnaasiumidega omavalitsustelt ära gümnaasiumi rahastamise kohustuse. Nii et neil tekib ressursse juurde, aga see ei tähenda, et alati on mõistlik väikesed koole alles hoida. Väikeste koolide puhul on rõhk, jah, sellel, et mida noorem vanuseaste, seda mõistlikum on seda kodu lähedal hoida. Niimoodi me omavalitsustega koostöös ka teeme. Kui me anname neile investeringuid, siis on ka nendes kokkulepetes olemas ettekujutus, millised koolid on jätkusuutlikud ja millised me peame igal juhul kodu lähedal alles hoidma.

16:29 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

16:29 Märt Sults

Suur tänu, härra eesistuja! Hea minister! Te töite välja 21 normkoormuse tundi. Kas te oskate öelda, mitu kooli praegu Eestis suudavad olla efektiivsed ja tagada õpetajate palgavahendid selle 21 tunniga nädalas? Mina reaalsest elust tulnud inimesena eriti sellist olukorda ei tea.

16:29 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

See 21 tundi käib arvestusliku koormuse kohta, mis vastab keskmisele efektiivsusele. Olemasolevad ressursid on jagatud selle järgi. Aga eelduslikult on selle heade kavatsuste kokkuleppe kohaselt ka suurem tundide arv vastuvõetav. Lähtutud on kuni 24 tunnist. Kui palju selliseid koole täpselt on, seda on mul raske öelda, küll aga umbes pooled õpetajad ei tööta täiskoormusega. See iseenesest on märk. Koolide arv kindlasti väheneb, see on siiani vähenenud, ja nende koolide hulk, kes suudavad täiskoormusega tööd pakkuda, pigem suureneb. Õnneks on meil ka kahepoolne demograafiline nihe õpilaste arvu suurenemise suunas lühiajaliselt olemas. Üks põhjus on sündimus, eelmise kümnendi suurema sündimuse tõttu tuleb lapsi juurde. Teine põhjus on see, et meie kooliharidus tõmbab lastevanemaid välismaalt tagasi. See ei ole küll ainus tegur, aga see on üks tegur. Lapsi pannakse Eestis

kooli hea meelega mitte ainult sellepärast, et siin õpitakse eesti keeles, vaid on ka aru saadud, et välismaal ei saa paremat kooliharidust, pigem saab Eestis parema hariduse. Selle nimel on tagasi tulnud sadu peresid. See mõjutab muidugi ka klasside täitumust. Meil olid selle aasta eelarveüllatused need, et ühelt poolt oli lapsed justkui rohkem, kui oli prognoositud, ja teiselt poolt oli nende paigutus efektiivsem. See tähendab, et rohkem täiskoormusega õpetajaid ja rohkem täisklasse oli piirkondades, kus on kokkuvõttes efektiivsem koolivõrk.

16:31 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

16:31 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Õpetaja on meie hea koolisüsteemi ja hea hariduse üks kõige kindlaimaid tugesid. Õpetaja motiveerimise kohta te ütlesite väga õigustatult, et üks parimaid motivaatoreid on palk. Aga millised on teie arvates ja Haridus- ja Teadusministeeriumi praeguses tõlgenduses need suunad või ettevõtmised, millega me peaksime kindlasti kiiresti tegelema, et õpetajaameti väärikus ja tähtsus ühiskonnas suureneks?

16:32 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Aitäh! Päril suur pilt algab hariduse väärtustamisest üldiselt. Ma arvan, et me oleme siin natukene vähikäiku teinud. Nii nagu teadus, nii on minu arvates ka haridus olnud pigem seotud karjäärivõimalusega, aga haridus iseenesest peaks ka kõrgemat väärtustamist leidma ja sellega seda ametit õilistama. Igal juhul ei ole austus õpetajaameti vastu praegu selline, nagu see on ajaloo jooksul olnud. Aga loodetavasti on see trend pöördunud juba natuke teise suunda. Mul niisugused kahtlused on, aga kõhutunne võib petta ja mõõta seda on keeruline. Maine parandamiseks on loomulikult tähtis õpetajate koolitus. Me ei saa üle ega ümber sellest, kas õpetaja on pädev kõiges selles, mida talt oodatakse. Näiteks IT-s teeme me praegu ju koolis ühe võimalusena pööret, aga õpetajad ei ole selles valdkonnas niisama tugevad kui õpilased, kellele see kõik on väikesest peale kaaslane olnud. Ja veel, õpetajate õigused. Seaduseelnõu sellel teemal on valmimas, toome selle siia ja arutame. Õpetaja teadmatus oma õigustest on probleem. See peegeldub ka üldiselt tema ebakindluses, tema maines ja kindlasti raskendab kriisiolukordadest väljatulemist. Me ei tohi alahinnata ka õpetajate õiguste küsimust. Ma loodan, et Riigikogu langetab siin targad otsused. Alguses tuleb need otsused aga langetada eelnõu projektis.

16:34 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

16:34 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister, ma küsin õpetaja palga kohta. Õpetaja koormus peaks olema 21 õppetundi. Aga nagu me teame, on õpetaja miinimumpalk 955 eurot, kuid keskmine on, ma ei tea täpselt, 1130 või 1140 eurot, midagi sellist. Millest see vahe tekib? Kas õpetajad, kes saavad nii kõrget palka, on kvalifitseeritumad või teevad ületunde? Millest selline vahe tekib? Kas see ei teki ületundide tõttu?

16:35 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Praegu on täpsemad arvud niisugused, et 958 eurot on miinimum ja 1149 eurot on keskmine. 20% on palgafondi muutuv osa, mida jagatakse haridustoetuse sees sildiga, et mujale ei tohi seda raha panna. Aga palgapoliitika on 20% ulatuses koolide teha. Peale selle on oluline muidugi koolivõrk. Kui omavalitsusel läheb rohkem energiat suurema arvu koolide ülalpidamisele, siis on palkadele ja õpetajate täiskoormuse saavutamisele kindlasti võimalik vähem panustada. Niimoodi see umbes kujuneb, õigemini, täpselt nii see kujuneb. Nagu ma ütlesin, on piirkondi, kus saab juba praegu maksta seda eesmärgiks seatud summat, põhimõtteliselt saaks olemasolevate ressurssidega maksta õpetajatele seda palka – 120% keskmisest palgast –, kuna koolide ja klasside täitumus on sedavõrd efektiivne. Uuringud kinnitavad, et väiksemad klassid ei ole eksamitulemuste järgi otsustades efektiivsemad. Sotsiaalsete oskuste mõttes võib olukord seal isegi vastupidine olla.

16:36 Aseesimees Jüri Ratas

Arno Sild, palun!

16:36 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Õpetajate palgafond oli üks tulisemate arutluste objekte eelarve arutelul. Milliseks see palgafondi protsent sellel aastal lõpuks jäi, võrreldes eelmise aastaga?

16:37 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Aitäh! Palgafondi kasv oli 6,4%. Taotlus oli mul mõistagi suurem, eesmärk on ju jõuda 120%-ni 2019. aastaks. Nüüd on jälle avatud eelarvestrateegia vaidlused ja see teema on meie valdkonnas taas fikseeritud koos teadus- ja arendustegevuse rahastuse eelistamisega. Kavatsime jällegi saavutada paremad tulemused ja seekord tundub tähelepanu õpetajate palkadele olevat suurem. Loodan, et ka tulemus tuleb parem. Aga probleem on see, et enam ei ole meie eelarves sisemisi ressursse. Need on olemas küll koolivõrgus, kus omavalitsused ise rohkem otsuseid teevad, aga sisemisi allikaid, ma mõtlen, ümbertöstmise ruumi ei kipu enam olema. See on meie probleem.

16:38 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Märt Sultsi!

16:38 Märt Sults

Austatud juhataja! Kolleegid! Aitäh minister Ligile! Aga tal olid seal natuke eksitavad variandid. 1983. aastal, kui ma kooli tööle läksin, olin ma nooremõpetaja. Palk oli 75 rubla. Vanemõpetajaks saamist võis taotleda siis, kui oli viis aastat staaži või kui olid andnud ära 12–16 lahtist tundi komisjonile ja teistele õpetajatele ning olid saanud selle eest rahuldava hinde. Tähendab, motivatsioon ja karjääriredel olid täiesti olemas. Ma olin 23, kui ma kooli tööle läksin, 25-selt olin ma Tallinnas üks nooremaid vanemõpetajaid. Palgavahe oli selline, et nooremõpetaja palk oli 75 rubla ja vanemõpetaja palk 120 rubla. Metoodikõpetaja sai üle 200 rubla. Tema sai palka riigieelarvest, vanemõpetaja kohalikust eelarvest ehk linnaeelarvest. Nii et ärge palun eksitage, et raha on peamine! Inimesele on peamine eneseteostus, inimesele on peamine siht, see, kuhu ta tahab jõuda. Kui ta teab sihti, siis ta teab ka teed, kuidas sinna jõuda.

1983. aastal oli ka õpetajaid, kelle karvamütsiga tahvlit puhastati ja kes liimiti tooli külge kinni. Need õpetajad ei saanudki kunagi nooremõpetaja ametijärgust kaugemale, nad olid kolme aasta pärast koolist läinud nii kui seesamune lehma ihust ja mitte kunagi enam kooli tagasi ei tulnud. Kuid need, kes jäid, need olid tõelised õpetajad. Ma ütlen, et külluslikumalt, raha mõttes, pole ma mitte kunagi elanud kui oma esimesed viis kooliaastat. Mul oli raha nagu ratsahobusel kakat, mis siis, et sellega midagi teha ei olnud. Aga kõik oli ausalt teenitud, antud tundide ja oma kvalifikatsiooni eest. See kõik toimus kolme ja poole aasta jooksul.

Praegu te arvate, et õpetajaametit ei ole vaja defineerida, et õpetaja ei pea olema mingil tasemel, ta ei pea teadma diferentsiaalpsühholoogia põhitõdesid, ei pea oskama eetilisel käituda, auditooriumi ees esineda ega ennast kehtestada. Las kool õpetab teda. Kõigile antakse ühe võrdse laksuga.

Ja see 20%-line lõtk, millest härra Ligi praegu rääkis, on unelm. See on inimeste eksitamiseks. Tavaliselt see kooli ei jõua, sest valikained ja kõik muud asjad katavad selle ära ja direktoril ei ole eriti palju valikuid, kuidas palka maksta. Ta peab selle viimase palga kuidagimoodi välja pigistama ja siis tegema suured-suured nutvad kassisilmad pähe ja ütleva neile, kellel on, ütleva, koolis ainult neli või kuus tundi, et neile ei saa rohkem maksta kui ainult nii palju ja ongi kõik. Siis teevad mõlemad natukene kurva näo pähe. Aga mis sa ikka teed, lapsi peab õpetama. Nii ta läheb. Aga selle kelgu peal riik kaua ei sõida. See kelk võib ühel päeval öelda, et vaat, enam ei sõida, ja tulebki *restart*. Ärge uskuge kõike, mida minister räägib. Aitäh!

16:41 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Kas on veel kõnesoove? Kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

3. 16:41 Arupärimine looduskaitse kohta (nr 108)

16:41 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kolmanda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Külleki Kūbarsepp, Krista Aru, Andres Herkel, Jūri Adams, Artur Talvik, Monika Haukanõmm, Andres Ammas ja Ain Lutsepp 24. novembril 2015. aastal. Arupärimine on looduskaitse kohta ja kannab numbrit 108. Arupärimisele vastab keskkonnaminister Marko Pomerants. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Külleki Kūbarsepa, et ta arupärimist tutvustaks!

16:42 Külleki Kūbarsepp

Hea juhataja! Hea minister! Eesti üks suuremaid varasid on meie enda loodus, mida me saame pärandada järgmistele põlvkondadele. Ehkki see on meie kõigi ühine kohustus, on kaitsealuste eramaade omanikel see kohustus eriti suurel määral. Kui riik seab eramaale sellise looduskaitsepiirangu, mis maa kasutamise muul otstarbel täielikult välistab, paneb riik maaomanikule kogu vastutuse sellel maal asuva looduse säilimise eest. Sellise ebaoproportsionaalselt suure kohustuse tõttu on riik looduskaitseadusega näinud ette, et seal, kus ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutust oluliselt piirab, omandab riik maaomaniku soovil tema kinnisasja.

Siit tekibki üks suur probleem. Nimelt, kui me esitasime arupärimise, oli see kinnisasjade omandamise nimekirja nii pikk, et sinna mahtus 229 avaldust. Täna on sinna jäänud 217 avaldust. Minister tõi septembris Maalehes ilmunud artiklis välja, et kui jätkatakse viimaste aasta praktikat, kui nende maade omandamiseks on olnud ette nähtud 4–5 miljonit eurot, siis kuhugi ka jõutakse. Meie hinnangul oleks selle rahaga võimalik lahendada *circa* 50 avaldust, aga kahjuks on sel aastal selles fondis kõigest 0,8 miljonit eurot ehk meie arvutuste järgi läheks üle 17 aasta, kuni me jõuaksime probleemset avaldused lahendada.

Meie arupärimise eesmärk on probleemi teadvustada, aga teisalt teha ka selgeks tegelik olukord. Kui paljusid maaomanikke, just eramaaomanikke see probleem puudutab? Millised on ministri plaanid, kuidas need 217 avaldust kinnisasja omandamise kohta lahendatud saaksid? Üks nimi seal nimekirjas on isegi 2005. aastast, peamiselt on seal aga 2006. aastast lahendamata probleemid. Loomulikult tahame ministrilt teada, mis on tema tulevikumõtted, kuidas neid probleeme lahendada. Kas ministril on kavas ka mingisuguseid uusi regulatsioone seada? Aitäh!

16:45 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli keskkonnaminister Marko Pomerantsi!

16:45 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Tere päevast, lugupeetud eesistuja! Head küsijad! Vastus arupärimisele tuleb pikk. Loodan, et suudate terad sõkaldest eraldada. Ma saan lühikese vastuse muidugi ka anda, see koosneb mõnest lausest. Esiteks, minister Pomerants on probleemi teadvustanud. Teiseks, minister Pomerants töötab probleemi kallal. Kolmandaks, ta töötab selle kallal ka veel sellel nädalal. Neljandaks, ta ei ole kindel, et kõigi nende pingutuste tulemusena ei jää Eestisse inimesi, kes surevadki ära looduskaitset vihates, ilma et nad saaksid oma probleemile konkreetset lahendust. Viiendaks, Pomerants on kuulutanud välja, et aasta 2016 peaks Keskkonnaministeeriumi haldusalas olema looduskaitse ja inimese lähenemise aasta, nii et mõlemad läheksid kvaliteedis edasi, nii inimesed, kellega me suhtleme, kui ka inimesed, kes looduskaitset kitsamas mõttes ametnikena esindavad. Ja võiks ka laiali minna. Aga te olete esitanud konkreetset küsimust ja minu asi on konkreetset vastata.

Te küsite esimeses küsimuses, milliste looduskaitsealade piirangutega maad mis laadi omandis on. Kaitsealade loodusreservaatidesse, mis on kõige rangemate piirangutega võõnd, jääb – te saate selle kõik stenogrammist kätte, ärge nii palju märkmeid tehke – 7093 hektarit. Sellest jääb üks hektar eraomandisse. Nii et loodusreservaatides on enamikus riigi omandis olev maa. Sihtkaitsevööndi kaitsekorraga alasid on ligi 400 000 hektarit, täpsemalt öeldes 395 609 hektarit, ja sellest 91% on riigi omandis, 1% on avalik-õiguslikus omandis – mul endalgi tekkis huvi, kes see omanik selline on, aga ma ei tea seda praegu – ja 8% on eraomandis. See sihtkaitsevööndialune maa ongi tegelikult põhiline probleemide koht kodanike seisukohast võttes, kuna kaitsekord on seal tavaliselt range. Valitsus, st riik, saab neid maid omanikelt tagasi osta ja kinnistuomanik saab neid maid müüa. Aga nagu te kõik aru

saate ja nagu ka mina aru saan, on tempo ikka selline vaevaline. Kolmas kategooria on piiranguvööndi kaitsekorraga alad, mida on 265 165 hektarit, sellest 53% on riigi omandis, 46% eraomandis ja 1% munitsipaalomandis. Siis on veel selline kategooria nagu uuendamata kaitsekorraga alad, neid on 8175 hektarit ja sellest maast on 58% riigi omandis, 2% munitsipaalomandis ja 40% eraomandis. Hoiualasid on 106 623 hektarit, jällegi 54% kuuluvad riigile ja 44% on eraomandis. Kohaliku omavalitsuse kaitstavaid loodusobjekte on 2862 hektarit, sellest 85% on riigi omandis, 6% munitsipaalomandis ja 9% eraomandis. Lihtne ja lühike vastus oleks olnud selline, et riik on kõige rangema režiimiga aladel ise maaomanik ja probleemsetest aladest – kodaniku vaatevinklist võttes on see nii, riigi vaatevinklist mitte – kuuluvad 91% riigile ja 8% on eraomandis.

Teine küsimus: "Looduskaitseseaduse kohaselt avaldatakse kaitsealuse maa omandamiseks esitatud avalduste nimekirja Keskkonnaministeeriumi kodulehel. Seal avaldatud nimekirja kohaselt on käesoleval ajal nimekirjas 229 avaldust kinnisasjade omandamiseks. Milliseks ajaks prognoosite kõikide käesoleval ajal nimekirjas olevate avalduste lõplikku lahendamist ja kui suur on nende omandamise hinnanguline maksumus?" Eks see ju ajas kogu aeg natukene muutub, aga 1. jaanuari seisuga oli seal tõesti 217 avaldust, neist 147 prioriteetses järjekorras ja 61 olid n-ö teisejärgulised. Menetlus on algamata üheksa taotluse suhtes. Kõik edaspidi jooksvat laekuvad avaldused, mis vastavad omandamise kriteeriumile ning mille suhtes menetlus algatatakse, lähevad prioriteetse järjekorra lõppu. 2015. aastal lisandus prioriteetsesse järjekorda 12 avaldust. Seega, prioriteetses järjekorras olevaid avaldusi lahendatakse pidevalt ning samasse järjekorda laekub pidevalt ka uusi avaldusi. Teisejärgulises järjekorras olevad taotlused lahendatakse alles pärast prioriteetses järjekorras olevate avalduste lahendamist. Kui püüda panna see mingisugusesse ajaraami, millal see kõik võiks lahendatud saada, siis kui selle maa hulk, mida on vaja omandada, ei muutuks, oleks võimalik sellest nelja-viie aasta jooksul jagu saada. Aga ma arvan, et see probleem aja jooksul kasvab. Kõige äärmuslikematel hinnangutel on meil vaja veel kuni 50 miljonit eurot, et riik oleks sihtkaitsevööndis oleva maa või lõpuks sinna kuuluva maa omandanud. Nii et tõepoolest võib väga palju aega minna ja seetõttu on vaja mingisuguseid muid käike lisaks teha. Tuleb ka märkida, et iga kord ei pruugi menetlus üldse lõppeda sellega, et riik maa omandab. On ka selliseid olukordi, kus inimesed ütlevad, et neid see hind ei rahulda, kuigi meetodiliselt on kõik korrektselt tehtud, ja loobuvad müügiotsusest. Siis nad lihtsalt elavad nende piirangutega edasi. Selliseid kinnistuid oli 2015. aasta jooksul viis, kus maad ei soovitudki võõrandada. See tähendas 113 000 eurot, mida saab nüüd teiste inimeste heaks kasutada.

Kolmas küsimus: "Vaadates Keskkonnaministeeriumi kodulehel olevat kinnisasjade omandamise avalduste nimekirja, on näha, et täna, 2015. aasta hilissügisel, on nimekirja alguses avaldused, mis esitati 2006. aastal. Nimekirjas on vähemalt 10 avaldust, mille suhtes on otsustamata, kas kinnisasjad üldse vastavad omandamise kriteeriumidele, sealhulgas vanim avaldus neist pärineb aastast 2010. Palun andke oma hinnang sellele olukorrale. Kas kavatsete seda olukorda muuta?" Nimekirjas on varasemad avaldused tõepoolest 2006. aastast, need on kinnistute kohta, mille omandamise menetlus on konkreetsetest olukordadest tulenevalt pikenenud. Siin on toimunud kohtumenetlus ja hinnaläbirääkimised. Kui aga need erandlikult peatatud menetlused välja arvata, siis lahendatakse praegu 2007. aasta teises pooles esitatud avaldusi. Omandatud kinnistute arv on aastate jooksul olnud erinev, keskeltläbi on ajavahemikus 2010–2014 tehtud otsuseid 100 kinnistu kohta aastas. Olukorra parandamiseks ja maade omandamise järjekorra kiiremaks realiseerimiseks otsime erinevaid teid. Arutluse all on võimalik eelarve suurendamine, reservi jäetud riigimaade müügi mõningane suurendamine, et kasutada saadud raha looduskaitsepiirangutega maade omandamiseks, omandamise kriteeriumide kriitiline ülevaatamine, aga ka tasaarvestamise, ümberkruntimise või maade vahetamise protseduuride hindamine ning parandatud kujul kasutusse võtmise kaalumise. Nimekirja lõpus on kümme avaldust, mille suhtes oli novembris 2015 otsustamata, kas need kinnisasjad vastavad omandamise kriteeriumidele või mitte. Nõustume, et nimekirja vajas kriitilist ülevaatamist, ja meil on olemas ka selgitused kõikide kinnistute kohta. Aga lihtsalt stiilinäitena ütlen, et 2010. aasta nimekirjas on üks kinnisasi selline, kus omanik on ise soovinud menetluse peatamist kuni Otepää looduspargi kaitsekorra uuendamine ei ole lõppenud ning funktsioneerimine ei ole selge. Ma neid konkreetseid kinnistuid ette ei loe. Kui keegi tunneb huvi, siis need on mul olemas.

Neljas küsimus: "Looduskaitseliste piirangute kehtestamine jätkub. See on mõistetav, kuna meie teadmised meid ümbritseva looduse kohta täienevad pidevalt ning riik peab pidevalt hindama, millises seisundis on ohustatud looma- ja taimeliigid. Ainuüksi 2015. aasta jooksul on Vabariigi Valitsus või keskkonnaminister vastu võtnud 7 alade kaitse alla võtmisega seotud määrust. Kui palju kavandate

järgmisel kolmel aastal alasi täiendavalt kaitse alla võtta? Palume edastada vastav informatsioon ka nende olemasolevate kaitsekorraga alade kohta, mida kavandate laiendada, ning samuti alade kohta, mille kaitsekorda kavandate muuta. Kui palju on nende alade hulgas eramaid?" Kaitstavate loodusobjektide kaitsekordade ja piiride korrastamine on vajalik selleks, et tagada väärtuste kohane ja proportsionaalne kaitse ja viia kaitsekorrad kooskõlla looduskaitseseadusega. See puudutab eelkõige Natura alasi, kus kaitsekorrad on kehtestatud enne alade Natura võrgustikku lisamist ja kehtivad kaitsekorrad ei arvesta Natura eesmärkide täitmist. Samas tähendab kaitsekordade korrigeerimine seda, et kui kaitstavaid väärtusi alal enam ei ole, võetakse need objektid kaitse alt maha. Nõukogude ajal võeti kaitse alla kaitsealasi, parke ja üksikobjekte, mis ei vasta enam riikliku kaitse objekti kriteeriumile, mõned objektid on ka hävinud, ning need on plaanis kaitse alt välja võtta. 2015. aastal võeti kaitse alt välja 16 objekti. Mul endal ja minu konkurentidel oli enne valimisi debatte Rakvere Vallimäe ja Pahnimäe võimaliku kaitse all oleku kohta. Nüüdseks on need objektid kaitse alt välja võetud, kuna looduskaitsealalt ei ole nende kaitse all olemine otstarbekas. See aga ei tähenda, et nendega peaks midagi eriskummalist juhtuma. 2015. aastal moodustatud kuuest kaitsealast on täiesti uued kaks: Selisoo Ida-Virumaal ja Raadi Eesti Rahva Muuseumi kandis, kus inventeerimise käigus igasuguseid vahvaid kaitsealuseid taimi on leitud. Selisoo kuulus 2004. aastast Natura linnu- ja loodusala koosseisu. Eelmisel aastal kinnitati sellele riigisisene kaitsekord. Raadi kaitseala on loodud 1. ja 2. kategooria kaitsealuste taimede kasvukohtade kaitseks. Looduskaitseseaduse järgi tuleb kõik 1. kategooria liikide teadaolevad elupaigad kaitse alla võtta. Edaspidine otsustamise koht on, kas ja kuidas käsitleda 2. kaitsekategooria taimi. Siin võib ministeerium menetletava looduskaitseseaduse raames muudatustega lagedale tulla. Ülejäänud nelja ala puhul ei ole tegemist uue kaitse alla võtmisega, need on seni kaitse all olnud kas maastikuliste üksikobjektide või püsielupaikadena. Mis puudutab menetlust, siis menetluses on 115 kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu. Neli neist on täiesti uue kaitseala kaitse-eeskirjad (kaks on mereala, Neugrund ja Apollo, siin Tallinna külje all Astangul on tegemist jällegi kaitsealuste liikidega ja Keretu osaliselt hõlmab olemasolevaid püsielupaiku) ja 111 korral muudetakse juba kaitse all olevate alade kaitse-eeskirju, korrigeeritakse nende piire. Kaitsealade piiride korrigeerimisel viiakse piirid kooskõlla muutunud aluskaartidega, aga korrigeeritakse ka selliselt, et piirid ei lõikaks läbi ala kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi ega liikide elupaiku. Eri maakondades selliseid tegevusi toimub. Seoses menetluses olevate piiride korrigeerimisega ja kaitse alt väljaarvamisega on plaanis vähendada kaitstavate alade pindala ligikaudu 1400 hektarit Rapla, Saare, Lääne ja Järva maakonna üksikobjektide ja parkide kaitse alt väljaarvamisel ning ka kaitseala piiride vähendamisel, näiteks Otepääl ja Kõrvemaal. Peale 115 töös oleva ala on eelhinnangu alusel plaanis kaitse alt välja arvata *circa* 30 nõukogude ajal kaitse alla võetud ala, mille kohta koostatakse eksperdihinnanguid. Peale kaitsealade ja üksikobjektide on käsil ka liigiandmete ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks moodustatud püsielupaikade korrastamine. Selle käigus võetakse kaitse alt välja püsielupaigad, kus kaitsealuseid liike enam ei esine ja neile sobivad elupaigad ei ole säilinud. Samas moodustatakse ka uusi püsielupaikasi. Suurem laienemine, 7000 hektarit, on plaanis seoses halvenevas seisundis olevate lendorava elupaikade säilitamisega. Ida-Virumaal on see kindlasti väga kirglik teema. Kõige selle tulemusena on kaitstava ala suurenemine maismaal 2% seni kaitse all olevast maast. Kaitstava ala pindala suureneb Eesti maismaal 0,4%, st 18,4% asemel on kaitstava ala pindala 18,8% Eesti maismaast, ja merel suurenevad kaitstavad alad 40 000 hektari võrra. Eeldatavasti jääb eramaadele 15–20% kaitsealusest maast, ülejäänud jääb riigimaale. Aeg on otsas ja jutt läbi.

17:00 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on küsimusi. Andres Herkel, palun!

17:00 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister, kõigepealt tänan päris põhjalike vastuste ja probleemi teadvustamise eest! Meie meelest peaks riik siin eraomaniku õigustatud huvidest rohkem lugu pidama. Aga minu küsimus on selle kohta, kuidas see alade kaitse alla võtmise otsustamise protsess ikkagi käib. Kuivõrd kaalutakse regionaalpoliitilisi ja majanduspoliitilisi huve? Kas või seesama lendoravate näide tekitab väga palju küsimusi. Lõpuks ütlesite te ka seda, kui palju kaitsealust maad meil üldse on. See kasvab veel 0,4%. Kas kuskil on mingi mõtteline piir, millest ei ole mõistlik üle minna? Me saame aru, et midagi peab kaitse alla võtma, aga ilmselt on tõesti otstarbekas midagi ka kaitse alt välja jätta. Liiale ei saa minna.

17:01 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ma ei oska siia väga palju lisada. Nagu te aru saate, plaan ei ole seda suurusjärku kuidagi ületada. Tegelik tõde, mis lõpuks saab kinnitatud kaitse-eeskirjaga, peabki selguma ühelt poolt seda projekti lähtekohaks võttes, mida looduskaitstjad on neid väärtusi kirjeldades ette näinud, ja teisest küljest selles protsessis, mis kaasneb kaitse-eeskirja projekti menetlemisega. See on väga aktuaalne küsimus ja härra Ammasel on pilt selge. Läänemaal Virtsu kandis on inimesed väga kirkastunud, mis puudutab Puhtu-Laelatu kaitseala võimalikke tulevikupiire ja sealset majandustegevust. Ma loodan, et debatiid on sisulised ning nende tulemusel looduskaitse ja inimesed lähenevad, mõistlikud piirangud jäävad, need territooriumid jäävad erineva rangusega kaitse alla, aga võetakse arvesse ka seda, et kohalik kogukond saaks edasi tegutseda nii, et see kaitse-eesmärke ei kahjusta. Selliseid lahendusi tuleks leida.

17:03 Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

17:03 Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Hea minister! Mulle tundub, et Eestis on paradigmat kergelt, aga võib-olla isegi rängasti viltu, sest nii looduskaitstes kui ka kultuuripärandikaitstes on piirangud ja kitsendused, kuigi võiksid olla soodustused, motivatsioon ja tunnustus ning nendega koos siis teatud kohustused. Juba sõnastatud võiks see olla teistmoodi. Pärnumaa rannaniitudel on näha üsna palju selliseid krunte või maaomandeid, mille omanik lihtsalt ootab, et maa hind tõuseks, ja seal mitte midagi ei toimu. Loodus ei saa aga sellise lapitekina eksisteerida. Need liigid, mille siia tagasitulekut me soovime, vajavad ikka korralikke võrgustikke, mis on omavahel ühendatud. Kas ei tasuks eeskujuna võtta näiteks Norrast? Seal on nii, et kui peremees sureb ja pärandab oma talu lastele, kes elavad linnas ja talu pidama ei hakka, siis on nad kohustatud müüma talu sellele, kes talu eest hoolitsema hakkab. Võib-olla peaksime käsitlema looduskaitset nii, et kaasnevad kohustused, aga on austus ja lugupidamine nende inimeste vastu, kelle valduses on looduskaitsealised maid?

17:04 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Kui me vaatame seda probleemi üldisemalt, siis riigi eesmärk peaks olema anda üleüldse inimestele, hoolimata sellest, on nad on siis tulevikus surnud – meid kõiki ootab see ees – või elus, mõistetav perspektiiv ja piiranguid kompenseerida, nagu see kohane on. Aga ka praegustes seadustes arvestatakse seda, mis asjaoludel maa on omaniku kätte sattunud.

17:04 Aseesimees Jüri Ratas

Külliki Kübarsepp, palun!

17:04 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Kui ma olen õigesti aru saanud, siis käesoleval aastal on selles fondis, mille abil saab probleeme lahendada, kõigest 0,8 miljonit eurot. Miks see kukkumine nii suur on? Eelmisel aastal kulutati natuke üle 5 miljoni euro selleks, et probleeme lahendada. Teine küsimus on, kas te olete tegemas valitsusele esitamiseks mingit tegevusplaani, et see nimekiri kindlasti lüheneks ja probleeme lahendataks. Kas ja millist abi te vajaksite kolmandalt sektorilt, kogukondadelt, kas või siitsamast opositsioonist? Millest te kõige enam puudust tunnete?

17:05 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Kui oleks sularaha, siis selle eest saaks osta isegi bensiini. Praegu on hinnad odavad ka. Raha eest saaks kõike, maid omandada jne. Lihtsalt täpsustuseks ütlen, et mis puudutab seda aastat, siis tõepoolest on eelarves konkreetselt 0,8 miljonit eurot. Me oleme eelarveläbirääkimistel saanud rahandusministrilt lubaduse, et kui see raha on otsas, siis üks miljon eurot on nende maade jaoks Vabariigi Valitsuse reservfondis ja me ei pea kummardades ütlema, et nüüd on raha läbi, vaid me saame selle miljon eurot valitsuse reservfondist juurde.

Aga millest selline erinevus? Eelmisel aastal olid üleminevad jäägid, maatehinguid ei toimunud, sest olid suured vaidlused nimekirja eesotsas olevate maade üle, mis asuvad Tallinnas. Seetõttu seda jäaki

ka oli. Ka eelmise aasta lõpus polnud päris täpselt selge, kui palju seda raha on sellesse aastasse veel üle tulemas. See on see eelarveline põhjus.

Mis puudutab sektorit ja selle huvisid, siis vaadake, kogu looduskaitsetegevuses on kolmanda sektori eri organisatsioonidel erinevad huvid. Lendorava teemal saab minister näiteks pidevalt kirju, kus küsitakse, miks minister ei sea piisavalt kiiresti ja tugevalt piiranguid, et 2020. aastaks ei tekiks olukorda, kus meie looduskaitse sümbol lendorav oleks hoopis välja surnud. Ei ole ainult nii, et inimesed on looduskaitse vastu. Kindlasti on olemas palju inimesi, kes väga kirglikult elavad kaasa sellele, et looduskaitse olukord oleks parem.

Kuidas ma edasi kavatsen liikuda? Me peaksime vähemasti oma haldusalas suutma kokku leppida, millised tööriistad oleks võimalik siia juurde tuua. See ei tähenda seda, et järjekord on olnud kaheksa aasta pikkune, aga peale sellise ühe suure plaani kehtestamist on kahe aastaga kõik mured murtud. Aga kui me suudaksime oma arsenalit laiendada, siis peale oma majapidamises kokkuleppimist peaksime suutma selle idee maha müüa kolleegidele valitsuses. Siis saab vaadata, kas 2017. aasta võiks Eestimaal olla natukene teistmoodi või mitte. Kuid looduskaitse jääb alles ka peale minu ministritöö lõpetamist ja ma arvan, et see on mõistlik.

17:08 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

17:08 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea minister! Me näeme, et üle 200 inimese ootab oma aega, et riik nende kinnisasja omandaks, aga raha selleks ei ole. Mõni päev tagasi te presenteerisite uut looduskaitseseadust. Selgus, et pooltel 400 kaitsealast ei ole ressursse neid n-ö kaitse-eeskirju teha jne. Kas mul on õigus, kui ma teen järelduse, et te olete ahminud kokku tohutu palju kaitsealuseid maid, aga ei suuda seda kõike ära seedida ega manageerida?

17:09 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ei vasta tõele. Kui mina koolimajja jõudsin, olid tunnid juba alanud. Te ise loodusmehena teate, et Eesti looduskaitse on üle saja aasta vana. Eks see ole oma evolutsioonilisi etappe läbinud ja nüüd oleme jõudnud tänase korralduse juurde. Mis puudutab kaitse-eeskirjade koostamist või seda, miks need on tegemata või milline see olukord on, siis minu arvates ei ole põhiline olnud mitte niivõrd rahaprobleem, vaid see, et lühikese aja jooksul oli vaja teha lihtsalt palju asju. Ühelt poolt on ekspertide hulk piiratud ja teisest küljest, et mingisugusele mõistlikule tulemusele jõuda, ongi vaja kõigepealt eeskirja projekt kokku panna, siis on vaja läbi teha avalikustamine ja arutelud, kuni tekib n-ö lõpptööde kaitse-eeskirja kujul. Ma ei tea, miks, aga ilmselt on minu eelkäijad olnud lihtsalt optimistid selles suhtes, milline on reaalne aeg selle protsessi lõpule viimiseks. Sealt ka see tähtaeg 1. mai 2016. Võib-olla eeldati, et mingisuguse hoogtöö korras on võimalik see kõik ära teha, aga nii võib-olla ei peaks tegema, kui tahetakse saada head tulemust.

17:10 Aseesimees Jüri Ratas

Arno Sild, palun!

17:10 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Mul on küsimus pühade hiite kohta. Kui kaugel on nende kaardistamine? Kas need on kõik kaardistatud või on siin veel vaja tööd teha?

17:10 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Täpset vastust ei tea, aga võin eeldada, et see teine pool teie küsimusest on õige, on veel vaja tööd teha.

17:11 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Ammas, palun!

17:11 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister, kõigepealt aitäh empaatilise lähenemise eest, kui te ise võtsite minu kodumaakonna teema üles! Nüüd saan mina küsida üldisemalt: kas korruptsioonivaba maadevahetus on Eestis võimalik ja kas siin ei võiks peituda kõnealuse probleemi üks võimalikke lahendusi?

17:11 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitäh! See oli minu võimalike töövahendite arsenalis. Minul Vabariigi Valitsuse ministrina töötades on agenda, et Eesti inimesele peab olukord saama paremaks. Mul on erahuvid ka muidugi alati, aga need te lahendate niimoodi, et kõik maksumaksjad, eriti need, kes mingisuguseid väärtusi loovad, maksavad mulle palka. Enamik inimesi Eestis ei saa endale lubada nii palju kui minister. See on mul lahendatud.

17:12 Aseesimees Jüri Ratas

Krista Aru, palun!

17:12 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister, ka mina tänan empaatiliste vastuste eest! Küsin teie irriteeriva, aga samas väga kaunilt kõlanud lause kohta, et aasta 2016 on looduskaitse ja loodetavasti ka inimeste uue kvaliteedi aasta. Kas te avaksite selle ilusa irriteeriva lause sisu looduskaitse kontekstis?

17:12 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! See võiks tähendada ühelt poolt seda, et meil tõepoolest on senisest enam pakkuda nendessamades reaalsetes asjades, mida inimesed ootavad, kas oma maa äraostmist või võimaluste juurdetulekut. Aga teisest küljest saatsin ma oma haldusala inimestele aasta alguses kirja, kus ma, kuidas öeldagi, stiiliraamatu laadis kirjeldasin, mismoodi võiks keskkonnaametnik oma asju ajada aastal 2016, et avalikud arutelud kaitse-eeskirjade saatuse üle oleksid empaatilised ja sisulised ning väljuksid kategooriatest, et kas meeldib või ei meeldi, oleksid argumenteeritud ja karjumisvabad. Kui inimesed hakkavad kisama, siis neid päris argumente enam ei ole, siis on tõelised argumendid lõppenud.

17:13 Aseesimees Jüri Ratas

Helir-Valdor Seeder, palun!

17:13 Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud minister! Minu küsimus puudutab kahe ministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi ja Maaeluministeeriumi valitsemisala ühist muret. Nagu te teate, Natura aladel makstakse maaelu arengukava meetmetest nii põllu- kui ka metsamaaomanikele kompensatsioone. Nende maksmine ei sõltu tegelikult piirangu iseloomust ja olemasolust, välja arvatud reservaatides, sihtkaitsevööndites jne. Piisab sellest, kui maa asub Natura alal, siis on sõltumata sellest, kas seal on 80-aastane kuusemets või võsa, kehtestatud ühesugune kompensatsioon saamata jäänud tulu eest. Sama puudutab põllumajandusmaad: mõnel põllumajandusmaal Natura alal ei ole mitte mingisuguseid piiranguid, mõnel jällegi on, aga kompensatsioon on ühesugune. Kas te olete arutanud maaeluministriga, et tema määrust tuleks muuta, või peate olukorda õigeks ja muudatusi ei tule?

17:14 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Me oleme rääkinud sellel teemal, et vähemasti sihtkaitsevööndi režiimiga n-ö Natura aladel ja muudel sihtkaitsevööndi režiimiga aladel võiks olla sarnane olukord, võib-olla oleks võimalik rakendada muudel aladel samasugust toetust kui Natura aladel. Paraku ei ole me siin karvavõrdki edasi liikunud. Hetkel mul rohkem midagi lisada ei ole.

17:15 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Külliki Kübarsepa!

17:15 Külliki Kübarsepp

Hea juhataja! Aitäh, minister, tõesti sisukate vastuste eest! Aga tahan siiski mõnda punkti markeerida. Me peame arvestama sellega, et maarahvas ei mõtle paragrahvides, ta mõtleb oma reaalsestest võimalustest lähtudes. See prioriteet, et aastal 2016 tuleb olla avatum ja enam suhelda, ei tähenda ikkagi mitte niivõrd tehnilist, paragrahvidel põhinevat argumenteeritust, vaid inimlikku suhtlemist. See on võtmeküsimus. Me tunneme ju ka siin, et inimeste pahameel riigi vastu suureneb. See suureneb just nende pisiasjade tõttu. Kõige väiksem pisiasi ongi suhtlus ametnikkonna ja inimeste vahel. Teiseks, ma kutsun valitsust ikkagi üles võtma vähemalt nelja-viie aasta jooksul prioriteediks, et see probleem lahendada. See tähendaks aastas *circa* 10 miljonit eurot, mis kogu eelarvet vaadates ei ole väga suur summa. Võtame selle prioriteediks. Ma usun, et siin on teisigi, kes oleksid valmis seda toetama.

Kolmandaks tuleks mõelda sellele, mille kohta ka minister ütles, et see toimub, aga seda tuleks teha tõsisemalt. Tuleks aeg-ajalt kontrollida ja vaadata, kas kehtestatud piirang on tänapäeva mõistes pädev. Kas või needsamad pesakohtade teemad. Tuleks vaadata, kas seal ikka keegi pesitseb või enam mitte. See on probleem, et kehtestatakse midagi ja see jääb kehtima väga pikaks ajaks, aga inimestele on see suur eluline mure.

Neljandaks. Minister üldiselt mainis, et võiks leida alternatiive. Me siin oleme ka mõelnud, et me oleme õppinud maadevahetuse protsessist ühte koma teist, aga võib-olla oleks mõttekas seda kõike uuesti vaadata ja leida korrektsed lahendused. See on kindlasti üks võimalus, kus riigil annab ka kiiremini toimetada, selle asemel et oodata riigieelarvest laekuvaid vahendeid.

Viiendaks on see tulevikuteema. Looduskaitsealade laiendamise võimalused tuleks kindlasti üle vaadata. Siin heidetakse ette – ma olen aru saanud, et ka ministrile on selle kohta märgukirju tulnud –, et riik ei kipu järgima seaduses sätestatud nõuet teha sotsiaal-majanduslikke analüüse. Kohalikke kogukondi häirib natuke see, et automaatselt, ilma riigi sisuliste põhjendusteta hakatakse kaitsealade piire laiendama. Kui riik täidab ise enda kehtestatud nõudeid, siis tekib usaldust palju rohkem. Võin ainult niipalju öelda, et Vabaerakonnale on see teema südamelähedane. Me toimetame sel teemal edasi ja loodame olla partneriks valitsusele, et leida lahendusi. Aitäh!

17:18 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Mark Soosaarel!

17:19 Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Ma loodan väga, et ma oma vanade silmadega näen kord ka seda päeva, kui meie looduskaitstes toimub pööre, nii et elamine looduskaitsealal ja looduskaitsealust maad, saart või metsatukka omada on au- ja uhkuseasi ning maaomanik ise tahab väga oma kodukoha loodust hoida ja teha seda kaitse-eeskirja kohaselt. Aga selleks on vaja väga tõsiselt mõelda, kust otsast alustada: kas kaitse-eeskirja peab hakkama koostama tingimata kabinetis ja Tartu Ülikoolis saadud teadmiste põhjal või võiks mõne kaitse-eeskirja koostamist alustada kohalike elanike juures, kelle vanemad ja vanavanemad on selles maakohas elanud ja kes teavad, mispärast juttuselg-kärnkonn, kotkas või hahk nendele kuulunud maal või saarenatukesel elas ja mida oleks vaja teha selleks, et ta sinna tagasi tuleks?

Eestis on üsna palju maid, mis ei ole omandatud mitte sellepärast, et need on kaitsealused maad ja need võiks riigile ära müüa ja palju raha saada. Üsna palju maid on kokku ostetud lootuses, et kinnisvarahinnad tõusevad. Neid omanikke tuleb tõesti korrale kutsuda, midagi ei jää üle. Aga seda tuleb teha inimlikul viisil. Kui ka selgub, et mingit looduskaitsest huvi ei ole, siis tuleb ikkagi leiutada mehhanismid, kuidas neid maid võõrandada, ja leida neile maadele uued omanikud. See omanik ei pea tingimata olema riik, see võib olla mõni looduslembene omavalitsus või lausa eraomanik, kes on valmis Eesti loodust hoidma ja tegema seda aastasadade või aastatuhandete jooksul kujunenud traditsioone järgides. Ma mäletan, et ühe Riigikogu koosseisu ajal ütles härra Lotman sellest puldist väga kenasti, et liigiline mitmekesisus ehk elurikkus on seda suurem, mida rohkem maaomanik oma maasse panustab ja mida rohkem ta oma maad armastab. Aitäh!

17:21 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

4. 17:21 Arupärimine koondamiste kohta tervishoius (nr 116)

17:21 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume neljanda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Monika Haukanõmm, Ain Lutsepp, Artur Talvik, Andres Ammas, Krista Aru, Külliki Kübarsepp ja Andres Herkel jõulukuu 9. päeval 2015. aastal. Arupärimine on koondamiste kohta tervishoius, kannab numbrit 116 ja sellele vastab riigihalduse minister Arto Aas. Palun Riigikogu arupärijate esindaja Monika Haukanõmmel kõnetooli arupärimist tutvustama!

17:22 Monika Haukanõmm

Härra juhataja! Lugupeetud minister! Head saalisviibijad! Lubage teile tutvustada 9. detsembril esitatud arupärimist riigihalduse ministrile, mille esitasid seitse Vabaerakonna fraktsiooni liiget riigireformi raames tervishoiusektoris toimunud koondamiste kohta.

Nagu te mäletate, teatas Tartu Ülikooli Kliinikum detsembri alguses, et riigihalduse ministri ja sotsiaalministri antud ülesanne koondada 85 töötajat ei ole neile vastuvõetav. Nad leidsid, et 85 töökoha ehk personalist 14% koondamine on ülepaisutatud nõudmine. Põhja-Eesti Regionaalhaigla peab koondama kokku 80 töötajat oma rohkem kui 3800-liikmelisest personalist. Tartu Ülikooli Kliinikum teatas ühtlasi ja hoiatas, et selline koondamismõte on ebaproportsionaalselt suur ja halvendab tervishoiuteenuse kvaliteeti. Lisaks teatas haigekassa juhatuse esimees Tanel Ross, et Eesti tervishoius kasutatakse raha niigi efektiivselt. Nii haiglad kui ka haigekassa töid välja, et vanemaealise elanikkonna osakaal suureneb pidevalt, mis tähendab, et nõudlus tervishoiuteenuste järele kasvab, ning tervishoid on juba niigi suhteliselt kuluefektiivne. Lisaks juhiti tähelepanu asjaolule, et meditsiinipersonali väljaränne Eestist ei ole peatunud ja on endiselt märkimisväärne.

Meid paneb muretsema, et valitsuse väljatöötatud avaliku sektori töötajate koondamise kava meenutab lihtsakoelist matemaatilist vormelit, ei arvesta valdkondade spetsiifikat ega ole osapooltega piisavalt läbi räägitud ja arutatud. Eriti just viimane asjaolu põhjustab mitmesuguseid konflikte, mis võib kaasa tuua selle, et riigireform ei käivitu sellisel moel, nagu see oli plaanitud. Taas on tegemist kommunikatsiooniapsuga, mida oleks saanud vältida, kui oleks võetud aega teemat arutada ja osapooltega pidevas kontaktis olla, mitte poleks jagatud neile lihtsalt käsulaudu. Samale probleemile on korduvalt viidanud riigikontrolör.

Seetõttu oleme esitanud kuus küsimust, mida ma siinkohal ette lugema ei hakka. Haiglate nn mässust on nüüd möödas ligi kaks kuud. Selle aja jooksul on toimunud väga palju koosolekuid, arutelusid ja diskussioone, sh sotsiaalkomisjonis, mis tähendab, et võib-olla on mõni meie küsimus juba leidnud sisulise vastuse. Seda enam on meil aga hea meel kuulda, kuidas on suhtlus ja koostöö haiglatega vahepeal edenenud ja kas te olete teinud plaani ka korrektiive, et vaadata suurt pilti terviklikumalt. Aitäh!

17:25 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli riigihalduse ministri Arto Aasa!

17:26 Riigihalduse minister Arto Aas

Austatud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täna Vabaerakonna fraktsiooni liikmeid küsimuste eest riigivalitsemise reformi kohta! Tõepoolest, vahepeal on sel teemal päris palju informatsiooni tulnud, minu vastus seda ka arvestab. Pean küll aga alustuseks märkima, et riigihalduse minister ei ole saatnud haiglatele mitte ühtegi kirja ega mitte ühtegi arvu. Haldusala sees tehtud jaotused olid ministrite teha. Kohe räägin sellest lähemalt. Aga ka selles arupärimises on hulk küsimusi, mis puudutavad konkreetset töötajate arvu vähendamist haiglates. Nendele küsimustele peab andma täpsemad vastused tervise- ja tööminister, kes teab ja tunneb oma haldusala valikuid ja võimalusi. Küll aga selgitan hea meelega riigivalitsemise reformi üldiseid suuniseid, mis on aluseks ministeeriumide otsustele valitsemisala töötajate arvu vähendamise kohta.

Riigivalitsemise reformi eesmärk on pakkuda teenuseid efektiivsemalt, väiksema kulu ja vähema arvu töötajatega. Töötajate arvu vähendamine avalikus sektoris annab omakorda võimaluse kasutada vabanenud tööjõudu teistes sektorites, luues seeläbi suuremad eeldused majanduskasvuks. Riigivalitsemise uuendamisega on seotud mitmeid tegevusi, mis on eri ministeeriumides ka töös, sh on

valitsuse siht vähendada valitsussektoris töökohtade arvu kooskõlas tööealise elanikkonna vähenemisega aastatel 2016–2019 keskmiselt 0,7% ehk umbes 700 inimese võrra. Sellekohase otsuse riigivalitsemise uuendamise kohta tegi valitsus 28. mail 2015 riigi eelarvestrateegia koostamisel ning täpsustatult, arvuliselt haldusalade kaupa, 17. septembril m.a, kui arutati riigieelarvet. Arvud on indikatiivsed ja annavad ministeeriumidele üldise suuna. Valitsus ei teinud ettekirjutusi haldusalade konkreetsete organisatsioonide ega asutuste töötajate arvu vähendamise kohta. Kokkulepete kohaselt jäi see iga ministri enda teha.

Eesmärk ei ole töötajate arvu mehaaniline kärbe, vaid töötajate arvu vähendamine peab toimuma sisuliste ümberkorralduste tulemusena. Võimalik on, et mõnes valdkonnas saab töötajate arvu vähem kärpida ning mõnes valdkonnas tuleb rohkem vähendada. Samuti ei saa teatud olulistest valdkondades välistada töötajate arvu kasvu, küll aga tuleb arvestada, et selle võrra tuleb kusagil mujal rohkem kärpida. Töötajate arvu vähendamise suuniste alus eri haldusalades aastatel 2015–2016 on Rahandusministeeriumi analüüs viimasel viiel aastal asutustes tehtud muudatuste kohta. Analüüs tehti möödunud aasta juulis ja augustis ning kaasati kõik haldusalad. Suvel toimusid arutelud kõikide haldusalade personali- ja finantsjuhtidega. Proportsioonide arvutamisel võeti arvesse viimasel viiel aastal juba tehtud reforme ja ümberkorraldusi. Suuremate reformijate näitena võib tuua vanglad, Politsei- ja Piirivalveameti ning Maksu- ja Tolliameti. Vaatamata inimeste arvu vähendamisele Maksu- ja Tolliametis on maksukogumise efektiivsus paranenud. See on saavutatud sisemiste protsesside optimeerimise ja parandamise tulemusena. Lisaks arvestati riigikaitse valdkonna erisusi ning töövõimereformi ellurakendamise tõttu ja ka 2018. aasta esimesel poolaastal toimuva Euroopa Liidu eesistumisega seoses tekkivat erandlikku olukorda.

Arvestades kõike eelnevat kujunes Sotsiaalministeeriumi haldusala töötajate arvu vähendamise proportsiooniks 2,1% ehk 235 töötajat. Sotsiaalministeeriumi haldusalas oli eelmise aasta juuni seisuga 11 179 töötajat, sh Tartu Ülikooli Kliinikum 3609 – arupärimises oli palju väiksem arv, õige on 3609 –, Põhja-Eesti Regionaalhaiglas 3314, AS-is Hoolekandeteenused 979, Viljandi Haiglas 767, Eesti Töötukassas 550, Sotsiaalkindlustusametis 548, Terviseametis 306, Sotsiaalministeeriumis 252 töötajat jne.

Valitsuse tegevusprogrammis on Rahandusministeeriumile ette nähtud teha riigi ülesannete ja paiknemise analüüs, mis annab ette täpsemad analüütilised alused muudatuste korraldamiseks edaspidi. Tähtaeg on mai 2016. Seal analüüsitakse, milliseid riigi ülesandeid on võimalik kaotada, millised dubleerimised võimalik lõpetada, millised ülesanded ümber korraldada ning millised anda üle era- ja kolmandale sektorile. Lisaks analüüsitakse riigi ülesannete jaotust haldusalade vahel ning tehakse ettepanekud asutuste ümberkorraldamiseks eesmärgiga vähendada bürokraatiat ja valitsemise mahtu. Samal ajal on haldusaladel kohustus ette valmistada sisulisi reforme, et oma tööd parandada ja parimal võimalikul viisil töötajaskonda proportsionaalselt vähendada. Just asutuste juhtkondadel on parimad teadmised asutuste avalike ja siseteenuste kohta ning võimalus neid muuta ja uuendada. Küsimus oli ka haiglate rahastamise kohta. Täpsustan, et minu sõnum on ja oli, et haiglaid finantseeritakse riigieelarvest, need on valitsussektori osa, mistõttu on ka seal oluline mõelda, kuidas riigi raha võimalikult efektiivselt kasutada. Tõepoolest, see on valitsussektoris meie kõigi moraalne kohustus. Haiglate eelarve on üle 500 miljoni euro. Ma usun, et meil kõigil on huvi, et olukorras, kus maksumaksjate arv jääb väiksemaks ja rahaline surve muudkui kasvab, me töötaksime võimalikult efektiivselt. Alati on kuskil võimalik teha midagi paremini.

Lõpetuseks soovin rõhutada, et kvaliteetsete tervishoiuteenuste pakkumine on kahtlemata üks olulisemaid riigielu korraldamise küsimusi. Arvestades, et tööealine elanikkond väheneb, oma tegevust tuleb ajakohastada ning rakendada innovatsiooni, on oluline otsida optimeerimise võimalusi kõikides valdkondades. Mis puudutab haiglaid, siis oleme öelnud seda varem ja kinnitan üle, et haiglates personali vähendamine ei tohi toimuda tervishoiutöötajate ehk arstide ja õdede arvel. Aitäh!

17:33 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Läheme küsimuste juurde. Marika Tuus-Laul, palun!

17:33 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra minister! Selge, et neid koondamisi tehakse riigireformi sildi all ja valitsuskulude kokkuhoiuks. Aga meie tervishoiuasutused, sh regionaalhaiglad, on kõik eraõiguslikud asutused, aktsiaseltsid, sihtasutused. Kuidas saab valitsus neile täpselt ette kirjutada, kui palju inimesi on vaja

koondada? Seda võib otsustada haigla nõukogu, seda ei saa ju ometi valitsus ette kirjutada. Siin on vastuolu.

17:34 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! Teil on õigus. Nagu ütles ka õiguskantsler oma kirjas ja nagu me valitsuses suurepäraselt teame, need on küll valitsussektori osa, kuid neid tuleb juhtida nõukogu ja juhatuse kaudu. See kiri, mis on palju poleemikat tekitanud, oli Sotsiaalministeeriumi kantsleri kiri haiglate nõukogude liikmetele, haiglate juhtkondadele, kus oli selgitatud, et otsitakse ettepanekuid ja kutsutakse kaasa mõtlema, kuidas mehaanilise kärpe asemel toimuks töö sisuline ümberkorraldamine. PERH-is ja teistes haiglates toimubki see nõukogu liikmete, juhtkonna kaudu, et kõik oleks korrektne. Jah, eks see ole ka kommunikatsiooniküsimus. Ma möönan, et seda saaks alati teha paremini, võib-olla oli suhtlust ministeeriumi ja allasutuste vahel liiga vähe. Kuigi näiteks PERH on minu teada juba teatanud, et nad küll näevad töö ümberkorraldamise ja efektiivsema töö võimalusi, kas just maksimaalses mahus, aga midagi siiski. Nii et koos tuleb neid lahendusi otsida.

17:36 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Herkel, palun!

17:36 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Mulle tundub ka, et siin on alustatud natukene valest otsast. Veenvam olnuks alustada keskasutustest, ministeeriumidest endist. See oleks olnud hea märk. Aga mind huvitab see 0,7% aastas, et töötajaskonna vähendamine avalikus sektoris oleks kooskõlas tööelise elanikkonna vähenemisega. Tundub kuidagi üsna väike see arv, arvestades meie kahetsusväärseid rahvastikutrende. Millisesse vanusesse sellise arvutuse järgi jääb üldse tööeline elanikkond? Kas vastab tõele portaalis POLIITIKA.guru esitatud versioon, et te natuke manipuleerisite statistikaga ja venitasite tööelise elanikkonna ülempiiri 64 eluaastalt 74 peale või midagi säärast? Esitage meile see arvutus. Ja veel, mis saab pärast 2019. aastat?

17:37 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! Ma ei ole nende POLIITIKA.guru portaali, ma ei tea, süüdistuste või väidetega kursis. Me saame teile need arvutused saata. Me ei ole kindlasti statistikaga manipuleerinud, me oleme kasutanud üldiselt kokkulepitud andmeid ning Statistikaameti prognoose ja definitsioone. Aga võin need andmed teile kirjalikult hea meelega edastada.

17:37 Aseesimees Jüri Ratas

Monika Haukanõmm, palun!

17:37 Monika Haukanõmm

Aitäh! Lugupeetud minister! Olen täiesti nõus, et teie ei ole haiglatele kirja saatnud. Loomulikult tegi seda Sotsiaalministeerium. Samas lähtus Sotsiaalministeerium ikkagi teie antud käsulaudadest. Aga see selleks. Rõõm on muidugi tõdeda ja kuulda, nagu te oma vastuses ütlesite, et asutuste juhtidel on parem teadmine, kuidas eelarve raames võimalikult efektiivselt tegutseda. Samas olete ühe lahendusena pakkunud, et võiks koondada tugipersonali ja selle asemel hakata teenuseid sisse ostma. Nagu te teate, haiglad ei ole käibemaksukohustuslased, sisseostetavad teenused oleksid seega vähemalt 20% kallimad. Kas te olete haiglate juhtidega arutanud või on Sotsiaalministeerium seda teie teadmisel teinud, kuidas sellist teenuste kallinemist vältida?

17:38 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! Ma ei tea täpselt, kui intensiivselt on Sotsiaalministeerium oma haldusala juhtidega viimastel nädalatel ja kuudel diskussiooni pidanud. Ma küll täna uudistest nägin, kui ma ei eksi, et minister Ossinovski kohtus kliinikumi inimestega. PERH-i nõukogu koguneb neid küsimusi arutama vist järgmisel reedel. Tõsi see on, et käibemaksuküsimus teatud teenuste puhul on nüanss, samas on selge, et osa teenuseid ostavad haiglad sisse juba praegu. Kogu avalikus sektoris ostetakse sisse väga palju teenuseid, millele lisandub käibemaks, ja ometi nähakse, et see on efektiivsem. Asutused ja

organisatsioonid keskenduvad siis oma põhiülesannetele, aga tugiteenuseid – kas siis puhastus, koristus, turvamine, toidlustus, mingite tehniliste küsimuste lahendamine, transport – lastakse osutada ikkagi professionaalidel, kes sellele valdkonnale on keskendunud. Allhanke korras saab neid teenuseid sisse osta, alati on teada, mis turul toimub, ja on täielik ülevaade kuludest. Tasub siiski neid võimalusi kaaluda. Kas või koolidki ostavad erasektorist toidlustusteenust. Siin on nüansse, mida tuleb arvestada, ja ma loodan, et Sotsiaalministeerium on koos haiglatega need teemad lauale võtnud.

17:40 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

17:40 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea minister! Öeldakse, et raskel ajal hakkab vanakurat ka kärbseid sööma. Õed ja arstid on meil niigi üle koormatud. Kui haiglates ringi käia, siis tekib küsimus, kust see mõte tuli, et hakata sanitare, koristajaid ja teisi tugiteenuseid osutavaid inimesi koomale tõmbama. Kellel see mõte tuli?

17:40 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! Ma ei hakka kogu seda problemaatikat algusest peale selgitama ja oma vastust arupärimisele uuesti ette lugema. Meie fundamentaalne probleem on see, et maksumaksjate arv väheneb. Üks variant on otsida efektiivsemaid töö korraldamise võimalusi. Teine variant on see, et ühel hetkel peame hakkama tõstma makse, kas või sedasama sotsiaalmaksu, millest seda sektorit rahastatakse. Mina eelistan käia kõigepealt läbi selle esimese tee. Nagu öeldud, valitsuses leppisime me haldusalade kaupa kokku, kui palju keegi kuskilt peaks kokku tõmbama, lähtudes sellest, kui palju tehti reforme möödunud viie aasta jooksul. See, kuidas ministrid oma haldusala sees selle jaotuse tegid, oli nende vaba valik. See, kas kärbiti haiglates või mujal – nagu ma siin ette lugesin, Sotsiaalministeeriumi valdkonnas töötab üle 11 000 inimese, peale haiglate on siin Eesti Töötukassa, Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet, peamaja ise –, oli puhtalt ministri ja ministeeriumi valik. Küll aga sain ma aru, et Sotsiaalministeeriumi hoiak oli selgelt see, ka valitsuses oli sellest juttu, et arstide ja õdede arvel ei tohiks seda teha. Veerand haiglate personalist osutab tugiteenuseid, see tähendab tuhandeid inimesi. Efektiivsust tuleks otsida eelkõige sealt. See on lühike vastus teie küsimusele.

17:42 Aseesimees Jüri Ratas

Külliki Kübarsepp, palun!

17:42 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Küsin selle koondamiskava kohta tervikuna ja üldisemalt. Tõesti, eeskuju saab näidata ikka peast alates. Tervishoius on meil kaks ministrit, Rahandusministeeriumis on kaks ministrit, majandusministeeriumis on ka kaks ministrit. Pikka aega on räägitud, et maaelu ja keskkond võiksid ühe ministeeriumi haldusalas olla. Millal ja millise ministeeriumide koondamise kavaga te välja tulete? Suurepalgaliste töötajate koondamine oleks palju märgatavam kui madalpalgaliste töötajate koondamine. Kokkuhoid oleks praegusega peaaegu võrdne.

17:43 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! Ma saan teile kinnitada, et valitsemise mahu ja inimeste arvu koomaletõmbamine toimub ka ministeeriumides. See on täiesti kindel. Täpselt nii toimub see Sotsiaalministeeriumis, Rahandusministeeriumis ja ka mujal. See on selge. See on aga võib-olla müüt, et ministeeriumid on hirmus suured. Ma meenutan teile suurusjärke: valitsussektoris on 120 000 riigipalgalist, nendest ministeeriumides töötab 2700 ehk 2% kogu avalikust sektorist. See on kindlasti koht, kus saab ja tuleb kokku tõmmata, aga ministeeriumitöötajad moodustavad 2% kogu valitsussektorist. Sellepärast ongi need vähendamisplaanid palju suuremad ja vaatavad palju laiemaid valdkondi.

17:44 Aseesimees Jüri Ratas

Raivo Põldaru, palun!

17:44 Raivo Põldaru

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Kas sõna "mujalt", mis käis koondamise kohta, hõlmas endas ka näiteks Kadriorgu ja Toompea asutusi?

17:44 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! Jah. Me andsime muudatuste tegemiseks aega enam kui aasta. Ma usun, et selle aasta keskel me näeme juba täpselt, kui palju kuskil on muudatusi tehtud. Me oleme andnud haldusaladele võimaluse, et kui nad ei suuda esimese aasta jooksul reforme käivitada, siis kirjeldagu ära need sammud, mida nad tegema kavatsevad hakata. Neid võib tõesti teha ka teisel ja kolmandal aastal, siis aga juba suuremas mahu. Me saame lähikuudel, ma usun, täpsema info, kui pikki samme kuskil on astutud. See info on täiesti olemas ja kontrollitav, meil on selleks olemas infosüsteemid ja raamatupidamissüsteemid.

17:45 Aseesimees Jüri Ratas

Krista Aru, palun!

17:45 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Ma jätkan või õigemini täpsustan kolleeg Külliki Kübarsepa küsimust. Tema küsimuse mõte ei olnud ilmselt selles, nagu me arvaksime, et kõikides ministeeriumides on väga palju tööjõudu. Me teame, et see ei ole igal pool nii. Ma küsin nüüd konkreetset: millal me vähendame ministrite arvu? Meil on tekkinud olukord, kus ministreid võib olla liiga palju.

17:46 Riigihalduse minister Arto Aas

Aitäh! See on laiem küsimus, mida arutatakse koalitsioonileppe sõlmimisel, et milliseid prioriteete seatakse ja kui palju ministreid on. Minu ministrikoha loomisega lisandus Rahandusministeeriumisse kaks inimest. Iga Riigikogu liikme kohta on ilmselt ka umbes niisama palju nõunikke ja teisi abilisi, kui on minul ministrina. Ma ei tea, kui kaugele ja kuhu võib minna. Eks ole kõlanud ka mõtteid vähendada Riigikogu liikmete arvu. Te saate ju aru, et suures pildis on selle tähendus eelkõige märgiline, mitte rahanduslik. Mina usun, et kui meil õnnestub ellu viia haldusreform ja saada riigivalitsemise reform mingisse faasi, siis võib-olla järgmises valitsuses riigihalduse ministri või mõnda teist kohta pole vaja. Aga me oleme igal juhul tahtnud liikuda pigem skandinaavialiku valitsemismudeli poole, et ei oleks hästi suuri, rangeid ja traditsioonilisi silitorne ega ministripositsioone, vaid kohad mängitaks ümber olude ja poliitiliste prioriteetide põhjal. Võib-olla on neljaks aastaks vaja ühte positsiooni ja järgmiseks neljaks aastaks teist. Minu arvates võiks meil tulevikus valitsemises selline paindlikkus olla.

17:47 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

5. 17:47 Arupärimine õigusselguse kohta kooseluseaduse rakendusaktide jõustumisel (nr 105)

17:48 Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Toomas Vitsut, Peeter Ernits, Viktor Vassiljev, Aadu Must, Erki Savisaar, Martin Repinski, Tarmo Tamm, Enn Eesmaa, Vladimir Velman, Valeri Korb, Kersti Sarapuu, Marika Tuus-Laul, Kadri Simson ja Mailis Reps 19. novembril 2015. Arupärimine on õigusselguse kohta kooseluseaduse rakendusaktide jõustumisel ja kannab numbrit 105. Vastab justiitsminister Urmas Reinsalu. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Toomas Vitsuti, et ta arupärimist tutvustaks!

17:48 Toomas Vitsut

Austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Keskerakonna fraktsioon esitas 19. novembril justiitsministrile arupärimise õigusselguse kohta kooseluseaduse rakendusaktide jõustumisel. Teatavasti võttis Riigikogu 9. oktoobril 2014. aastal vastu kooseluseaduse, kus nähti ette, et 2016. aasta 1. jaanuariks on olemas ka

rakendusaktid. Selle seaduse rakendamiseks on vaja muuta kokku 24 õigusakti, et see hakkaks ka praktikas toimima. Olukord, kus materiaalsoiguslik alus kooselu sõlmimiseks on loodud, aga on jäetud kehtestamata korralduslikud reeglid isikule seadusest tuleneva õiguse tagamiseks, on minu arvates vastuolus põhiseaduse §-ga 14. Sellise olukorra likvideerimine on arupärijate arvates eelkõige valitsuse ülesanne. Tõsi, eelmise aasta 20. oktoobril algatas 38 Riigikogu liiget kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu, aga seda ei ole veel seadusena vastu võetud. Seda on pikalt arutatud õiguskomisjonis ja selle üle vaieldud. Arupärijate arvates ei peaks sellise protsessi vedamine olema kellegi teise ülesanne. Võib ju viidata, et sellega võivad tegelda nii Muhi memmed kui ka Setu taadid, aga tegelikult peaks seda protsessi arupärijate arvates vedama valitsus. Seepärast esitasime justiitsministrile kolm küsimust. Me tahame teada valitsuse seisukohta, sest valitsus ei ole suutnud siamaani seda esitada. Me tahame teada ka justiitsministri personaalset seisukohta. Ta ütles möödunud aasta aprillis, et ta selle küsimusega ei tegele, aga arupärijate arvates on see justiitsministri kui seadusloomet eestvedava ministri kohustus. Me ootame huviga, missugused seisukohad on justiitsministril ja Vabariigi Valitsusel. Aitäh!

17:52 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli justiitsminister Urmas Reinsalu!

17:52 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud arupärijad! Head Riigikogu liikmed! Arupärijate esimene küsimus on selle kohta, milline on minu seisukoht kooseluseaduse rakendamise suhtes ja kuidas jagunesid Vabariigi Valitsuse liikmete seisukohad.

Arupärijate esindaja rõhutas, et Vabariigi Valitsusel on kohustus rakendada vastuvõetud seadusi, tagada see, et õiguskord toimiks prognoositavalt. Mulle tundub, et selles suhtes on avalikus diskussioonis kas siis tahtlikult või tahtmatult tekitatud väga palju õigusterminoloogilist segadust. Kooseluseadus, mille eelmine parlamendikoosseis vastu võttis, ütleb, et kooseluseadus jõustub koos rakendusaktide vastuvõtmisega. Kogu küsimus on nüüd selles, mis asjad on rakendusaktid. Vastust sellele peaksime otsima Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskirjast, mille on kinnitanud Riigikogu juhatus. Selle § 48 räägib väga selgelt rakendusaktidest. Seal tuuakse esile, et seaduseelnõu seletuskirja osas "Rakendusaktid" tuleb põhjendada volitusnormi vajalikkust, selle eesmärgi, sisu ja ulatust viisil, mis võimaldab teha otsustuse volitusnormi ja selle alusel kavandatava rakendusakti vastavuse kohta Eesti Vabariigi põhiseadusele. Sellele järgneb muu tekst. Ühesõnaga, Eesti õiguskorras – see on selge praktika – ei mõisteta rakendusakti all mitte mingi seaduse rakendamise seadust, vaid rakendusakti all peetakse silmas seadusest alamal olevaid õigusakte, millega seadusandja antud mandaadi abil realiseeritakse konkreetse seaduse tahet. Näiteks, kui võeti vastu jahiseadus, siis anti keskkonnaministrile ülesanne kehtestada jahipidamise eeskiri. Jahipidamise eeskiri on rakendusakt. Küsimus on selles, et kui me lehitseme kooseluseaduse rakendamise seaduse üsna mahukat teksti, siis mingeid rakendusakte me siit ei leia. Tõsi küll, mitmes suhtes võib järeldada, et kui kooseluseaduse rakendamise seadus jõustuks, siis on näiteks siseministril kindlasti vaja juba terminoloogiliselt muuta rahvastikuregistri põhimäärust. Nii et Eesti õiguskorras ei ole rakendusaktid mitte seaduse tasemel normid, vaid need on normid, mille abil viib valitsus ellu seadusest tulenevat tahet. Pärast selge on see, et parlamendil seisavad lähiajal ees poliitilised valikud, mis puudutavad kooseluseaduse rakendamise seadust. Kui see seadus jõustatakse, siis loomulikult ei saa tehnilistes küsimustes ei valitsusel ega ükskõik millisel valitsusliikmel olla erinevat seisukohta sellest, mis on kõigi õiguskuulekate kodanike või riigiteenistujate seisukoht: jõustunud seadust tuleb rakendada.

Küsimusel on ka teine pool, praegu parlamendi menetluses olevale kooseluseaduse rakendamise seadusele omistatakse rakendusiseloome. Ka see on ühemõtteliselt eksitav. Rakendusseadus, nii nagu seda Eesti õiguspraktika on ette näinud, on seadus, mille eesmärk on üleminekul ühte tüüpi õigussuhetelt teist tüüpi õigussuhetele määrata kindlaks üleminekuprobleemid. Vaatame asjaõigusseadust. Nõukogude aja eraomandisuhted olid hoopis teistsugused, kui nägi ette asjaõigusseadus. Asjaõigusseaduse rakendamise seadusega nähti ette, kuidas hakkab toimuma omandi realiseerimine, kasutamine ja valdamine konkreetse õigussuhte üleminekul. Need on üleminekusätteid. Kui me võtame jällegi ette kooseluseaduse rakendamise seaduse, siis mingeid sätteid ülemineku kohta ühest õigussuhte faasist teise me sealt ei leia. Samuti tuletan meelde, et hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 38 "Seaduse muutmist sätestava eelnõu rakendussätteid ja normitehnilise

märkuse muutmine" näeb ette: "Eelnõus kavandatud muudatuste rakendamist käsitlevad sätted, välja arvatud teise seaduse muutmise või kehtetuks tunnistamise säte ja eelnõu jõustumissäte, kavandatakse samas eelnõus muudetava seaduse või rakendusseaduse olemasolu korral selle lisarakendussätetena." Mida ma tahan sellega öelda? Ma tahan öelda, et lähtudes õigusloome sellest vormilisest alusest, mille seadusandja on ise vastu võtnud, ei ole need õigussuhted, mida realiseerib kooseluseaduse rakendamise seadus, kuidagi seotud nimetusega "rakendussätted". Tegemist on uute iseseisvate õigussuhete loomisega Eesti õiguskorras. Seega oleks täpsem öelda, et tegemist ei ole mitte kooseluseaduse rakendamise seadusega, vaid piltlikult öeldes on tegemist kooseluseaduse teise osaga. Nii nagu filmidel: on esimene jagu ja nüüd on välja tulnud teine jagu.

Küsimus on selles, kas see on mõistlik õigusloome. Ma pean tunnistama, et see ei ole mõistlik õigusloome. Õigusloome eesmärk, kui me reguleerime eraõiguslikke suhteid, on see, et õiguse subjektidel oleks selgus. Praegu tuleb tunnistada, et heausksed inimesed, kes sooviksid seda õigust realiseerida, parlamendi ja poliitikute antud subjektiivseid õigusi ja juriidilisi privileege kasutada, on kahtlemata õigusselgusetus olukorras. Minu arvates on kindlasti oluline, et õigusselgusetust ühiskonnas ei oleks.

Kui ma võtan ette Notarite Koja saadetud juhtkirja või suunise, mis käsitleb kooseluseaduse rakendusaktide vastuvõtmist, seda, kuidas notarid peaksid kooselulepinguid sõlmima, siis näen, et ka Notarite Koda on toonud välja terve hulga probleeme, mis eksisteerivad seetõttu, et nn kooseluseaduse teises jaos, mis kannab nimetust "rakendamise seadus", ei ole need suhted reguleeritud. Näiteks on välja toodud kooselulepingu lõppemise aeg selle kokkuleppel lõpetamise korral; ilma registrikandeta tekkiv kolmandate isikute, samuti elukaaslaste kaitsetus; asjaolu, et kooselulepingu alusel ei saa teha registrisse kandeid kohe pärast lepingu sõlmimist, mille tõttu ei saa notar tehingu tegemisel registrist vajalikke andmeid kontrollida; välismaal elava isikuga kooselulepingu sõlmimise puhul eksisteeriv selgusetus, kuidas tuvastada kohaldatavat õigust. Notarite Koja juhtnõor notaritele on see, et tuleb selgitada elukaaslastele ehk lepingut sõlmima tulnud inimestele, et mõistlik oleks kooselulepingu sõlmimine edasi lükata, kuni rakendusaktid on vastu võetud.

Kui nüüd võtta ette konkreetsed küsimused, siis ma usun, et ma juba vastasin sellele küsimusele, kuidas ma käsitlen nii justiitsministri kui ka Vabariigi Valitsuse n-ö vastutust konkreetsete uute iseseisvate õigussuhete realiseerimise ja rakendamise eest. Praegu on meil tegemist uue õigussuhte või õigusnormistikuga, mis on osaliselt õiguskorda loodud. Sellel mahukal iseseisvate õigussuhete kataloogil ja mitmete seaduste muutmisel, mis on nn rakendusseaduses antud, ei ole mitte mingit pistmist klassikalises mõttes ühe konkreetse seaduse rakendamisega. Rakendusnorme me sellest seadusest ei leia, leiame neid üksnes niivõrd, kuivõrd muudetakse kooseluseadust ennast. Ma pean tunnistama, et see on unikaalne olukord. Võiks ju arvata nõnda, et rakendusseadus on nagu saba ja pea on subjekt ehk suur loom on kooseluseadus ise. Rakendusseadus oma mahult on suurusjärgu võrra suurem kui kooseluseadus ise ja paradoksaalselt muudetakse kooseluseaduse rakendamise seadusega ka kooseluseadust ennast. Seda võib ju teha, aga see on üsnagi hämmastav õigusloome. Pigem peaks rakendusseadus või rakendusakt olema üksnes tehniline tee, kuidas viiakse ellu baas- või emaseaduses kindlaks määratud taotlust.

Küsimus oli konkreetselt selle kohta, kuidas jagunevad valitsuse seisukohad selles küsimuses. Õige on see, et valitsus loobus seisukoha kujundamisest menetluses oleva kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu kohta. Aga kindlasti on parlamendi jaoks valitsuse vastutus selles, et lähtudes mitte ideoloogilistest seisukohtadest, vaid praktilisest vaatest, anda parlamendile informatsiooni, millised on seaduse mõjud, kuidas on jõustamine võimalik ja millised on riskid eelnõu sellisel kujul jõustamise korral. Seetõttu koostasid valitsusliikmed oma arvamused. Need peaksid olema – ma loodan, et õiguskomisjon seda põhjalikult arutab – nõuandeks, kuidas edasi käituda. Võib öelda, et mis puudutab sisulisi seisukohti, siis riigihalduse minister, tervise- ja tööminister ning välisminister väljendasid sisulist toetust kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu edasisele menetlemisele. Kaitseminister, rahandusminister ja siseminister ei soovinud eelnõu kohta konkreetset seisukohta kujundada ja tõid esile üksnes need punktid, kus tuleks kooseluseaduse rakendamise seadust täiendada või muuta. Mina väljendasin oma isiklikku seisukohta kirjalikus öiendis, mis tehti Riigikogu õiguskomisjonile kättesaadavaks. Ma tõin välja mitmeid põhimõttelisi probleeme ja väljendasin oma isiklikku seisukohta, mis seda eelnõu sellisel kujul ei toetanud.

Teine küsimus puudutas seda, kas see, kui valitsus arvamust ei anna või selles küsimuses poliitilisele konsensusele ei jõua, tähendab kuidagipidi valitsuse taandumist vastutusest ja kas valitsusel lasub

vastutus juba varem Riigikogus heakskiidetud seaduse rakendusaktide andmise eest. Minu vastus on samasugune, nagu ma ütlesin eelmine kord. See, millega me siin praegu tegeleme, ei ole rakendusseadus materiaalses mõttes. Need on iseseisvad või väga mahukad õigussuhted, oma reguleerimisvaldkonnalt on need olemuslikult isegi suuremad kui üksnes need eraõiguslikud suhted, millega tegeles kooseluseaduse raamseadus, st lepingulised, varaliste suhete ja ülalpidamiskohustuse probleemid, mille kohta võttis seaduse vastu eelmine parlamendikoosseis. Järelikult, nende iseseisvate suhete kohta peab seadusandja poliitilist valikut tehes sisulised otsused langetama. Kas praegusel Vabariigi Valitsusel on kokku lepitud üks poliitiline liin nende poliitiliste valikute kohta? Ei ole. Poliitilised jõud on Vabariigi Valitsuses konkreetsetes küsimustes eri arusaamadel. See ei ole poliitikas tavatu. Valitsuses, ka parlamendis lepitakse kokku küsimustes, millega ollakse nõus, mida ühiselt toetatakse, aga lepitakse kokku ka selles, mille suhtes on erinevad vaated ja arusaamad. Kõige mõistlikum on, kui ka avalikkus sellest selgelt teab ja siin ei ole mingisugust kaksipidi mõistmist. Omaette küsimus on, millele ka arupärijad teises küsimuses otsekui viitavad, justkui valitsusel lasuks vastutus kuidagipidi korraldada selle seaduse teise osa jõustamine. Mina küll ei saaks ühemõtteliselt nii öelda. Kahtlemata, taktikaliste poliitiliste kaalutluste tõttu kõrvaldas eelmine parlamendikoosseis menetlussätted kooseluseadusest endast. Sellest ei saa kuidagi tuleneda järgmisele parlamendikoosseisule ega valitsusele mingisugust siduvat kohustust mingeid õigussuhteid ühes või teises suunas reguleerida. Kui tõmmata paralleele, siis analoogiline olukord võiks olla see, kus üks parlamendikoosseis võtab vastu seaduse, et Eestis kehtib astmeline tulumaks, aga seda tuleb rakendada järgmisel parlamendikoosseisul, järgmine parlamendikoosseis otsekui oleks sellise õigustehnilise kohustusega seotud. Veelgi enam, võiks väita, et inimestel tekkis seetõttu subjektiivne õigus kas rohkem maksta (jõukamatel inimestel) või vähem maksta (väiksema sissetulekuga inimestel). Kolmas probleem, mille arupärijad on välja toonud, on see, kuidas ma tagan selle, et kooseluseadus jõustub koos rakendusaktidega 1. jaanuaril 2016. aastal. Arupärimine tõepoolest esitati läinud aastal, enne s.a 1. jaanuari. Tuleb öelda, et nüüd, juba mõni nädal pärast 1. jaanuari, on see küsimus akadeemilisema iseloomuga. Minu pöördumine parlamendi õiguskomisjoni poole oli selline, et ma kutsusin õiguskomisjoni üles õigusselgusetu olukorra vältimiseks lükkama kooseluseaduse jõustumist edasi, kuni selle ajani, mil võetakse vastu rakendusseadus, ükskõik mida seadusandja selle all siis on mõelnud. Selline tegelikult ongi üldine rakendusseaduste loogika, kui me räägime perekonnaseadusest, asjaõigusseadusest või pärimisseadusest. Siis on seadusandjal võimalik langetada poliitilisi valikuid ja mitte tekitada õigusselgusetut olukorda nende subjektide suhtes, kellele on tahetud subjektiivseid õigusi anda. Selle ettepaneku ma õigusselgusetu olukorra vältimiseks tõepoolest tegin. Aitäh teile!

18:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Teile on küsimusi. Toomas Vitsut, palun!

18:08 Toomas Vitsut

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Nii kooseluseaduse kui ka selle arupärimise puhul on momendil kõige olulisem küsimus õigusselgus. Ega ma sellest pikast jutust, mis te rääkisite, päris täpselt aru ei saanud, mis teie seisukoht või ettepanek on. Hea küll, kui seda asja ei saa lahendada sellisel viisil, nagu avalikkus õigeks peab, kuidas siis valitsus on seda küsimust lahendada püüdnud? Kas valitsus on püüdnud lahendada seda probleemi nii, et ei tekiks vastuolu põhiseaduse §-ga 14? Te tõite näite astmelise tulumaksu kohta. On kaks võimalust, see seadus tuleks kas tühistada või seda rakendada. Igatahes peaks õigusselguse tagamisel olema järe ots ikkagi teie käes. Kuidas te seda tagate?

18:09 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Kõigepealt pean tunnistama, et kui me räägime sellest, mis puudutab isikute subjektiivseid õigusi, siis ma olen väljendanud ka oma õiendis parlamendile seisukohta, et kooseluseaduse puhul on tõepoolest pretsedenditu see rakendusäte, § 26, millega on õigussuhtestik 1. jaanuarist tekitatud, ning see, et seda, millised õigused isikutele on tekkinud või mitte, määrab kohus, tema tuvastab subjektiivsete õiguste tekkimist. Tuleb aga öelda, et minu hinnangul saab 1. jaanuarist alates sõlmida kooselulepingut kooseluseaduse alusel, kuid kooseluseadus ei rakendu kooselust tulenevatele suhetele avaliku võimuga, mida määratlebki see nn rakendusseaduses sisalduv normide pakett. Tuleb vaadata, mis on need subjektiivsed õigused selles kooseluseaduse baasseaduses, mis isikutele on antud, võrreldes

nende õigustega, mis isikutel olid enne 1. jaanuari 2016. Ma palusin seda uurida ministeeriumi ekspertidel ja võin rõhutada, et põhimõtteliselt võimaldab Eesti õiguskord tulenevalt lepinguvabadusest ja kasutades seltsinguid käsitlevaid sätteid, reguleerida võlaõiguslike lepingutega peaaegu kõiki varalisi suhteid, mis võivad olla kahele inimesele olulised. Kõige muu hulgas on võimalik lepinguga reguleerida vastastikust ülalpidamist, sellesse panustamist kooselu ajal või muul ajal, ülalpidamist pärast kooselu lõppu, ühise eluaseme kasutamist lahuselu ajal. Teatud juhtudel on selleks vaja notariaalselt tõestatud vormi, kui õigusküsimused puudutavad kinnisasja. Nüüd tekib küsimus, mis on siis see erinevus, mida isikud ei saanud varem teha oma lepingulistest eraelulistest suhetes, võrreldes 1. jaanuari järgse ajaga. Võlaõiguslike lepingutega ei saa siiski üheselt reguleerida inimese õigust suhelda registreeritud elukaaslase lapsega või tehingutest tekkivat solidaarvastutust, nii et sellele saaks tugineda ka lepingupartner. Kindlasti ei saa omavahelise lepinguga reguleerida kooselulepingu kandmist rahvastikuregistrisse või varaküsimuste registreerimist vararegistris. Tuleb tunnistada, et need suhted polegi reguleeritud vastuvõetud kooseluseaduses, vaid need on jäetud rakendusseaduse tasemele. Minu seisukoht on ühemõtteliselt see, et oleks mõistlik, kui seadusandja suudaks tema ees seisvate alternatiivide vahel venitamisetä valiku langetada. Neid alternatiive parlamendiliikmed, kes realiseerisid tahet selles seaduses käsitletud teemade reguleerimiseks, hilissügisel pakkusidki. Nüüd on parlamendi laual mitmed võimalused: nende suhete kehtetuks tunnistamine, nende suhete reguleerimine paarkondlikul alusel, ka nende suhete reguleerimine nii, nagu on ette pandud rakendusseaduses. Mõistlik on venitusteta tuvastada poliitilise enamuse tahe. Minu üleskutse on kindlasti otsida ka poliitiliste jõudude suuremat üksmeelt erinevate suhete reguleerimisel. Ühisosa otsimist sellise tundliku teema puhul, mis puudutab ka isikute õigusi, võiks olla rohkem, kui nende teemade senise menetlemise praktikas on olnud. Kui seadusandja jõuab venitusteta mingitele seisukohtadele, siis on võimalik need ka õiguslikult realiseerida. Nii tulebki seda käsitleda.

18:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaanus Karilaid, palun!

18:13 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea minister! Te olete pikalt ja väga professionaalsel viisil rääkinud sellest, kuidas kooseluseadus on tekitanud õiguslikku segadust. Aga on olemas ka väljapääs. EKRE ja Keskerakonna poliitikud on algatanud eelnõu kooseluseaduse kehtetuks tunnistamise kohta. Nüüd sõltub just IRL-i poliitikutest, kas see seadus tühistatakse või ei. Ma tean, et ka Vabaerakonnast on Jüri Adams avaldanud sellele algatusele toetust. Te ei ole ministriametis mitte kui ametnik, vaid kui poliitik. Kas te näete vaeva, et IRL *in corpore* tuleks sellele eelnõule appi, või te ei näe selleks vaeva?

18:14 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Kõigepealt pean avaldama heale küsijale tunnustust selle eest, mis puudutab erinevaid moraalseid valikuid. Parlamendiliikmed langetavad neid iseseisvalt. Keskerakonna parlamendiliikmed on suutnud väljendada toetust absoluutselt kõikidele filosoofilistele teedele, kuidas seda õigussuhet reguleerida. Nad on toetanud paarkonnaseaduse algatamist ja kooseluseaduse tühistamist ning loomulikult andsid oma kriitilised hääled kooseluseaduse raamseaduse vastuvõtmisel. Need on tundlikud moraaliküsimused ja ma mõistan kõigi parlamendiliikmete individuaalset sentimentaalsust mingite küsimuste ja probleemide lahendamisel. Kindlasti pakuvad IRL-i esindajad oma seisukohad välja. Meie seisukoht, mille meie partei on vastu võtnud, on selline, et parlamendiliikmed langetavad sellise tundliku moraaliteema puhul otsuse oma sisemise arusaama järgi. Õige on see, et seda kooseluseaduse raamseadust, mille võttis vastu eelmine parlamendikoosseis, ei pidanud me otstarbekohaseks toetada. Mis puudutab õiguslikku võimalust kooseluseaduse kehtetuks tunnistada, siis Justiitsministeerium esitab oma analüüsi parlamendi õiguskomisjonile. Seadusandja on vaba reguleerima erinevaid õigussuhteid, aga ta peab arvestama tekkinud subjektiivsete õigustega. Ta peab andma ka lahendust, kuidas käsitleda sellises ajalisel tsoonis – 1. jaanuarist kuni selle hüpoteetilise tühistamise hetkeni – tekkinud õigussuhteid ehk sõlmitud lepinguid, millises ulatuses need jäävad kehtima või kehtivad täielikult. Nagu Lennart Meri on öelnud, kõige halvem on viga peita veel suurema veaga. See on kindlasti asjaolu, mida nende õigussuhete puhul on mõistlik silmas pidada, ükskõik, milline teema kõne all on. Seesama

puudutab näiteks paarkonnaseadust, kui see hüpoteetiliselt jõustuks. Siin on küsimus, kuidas sellisel juhul reguleerida erisooliste paaride juba sõlmitud lepingute probleemi. Niisugused asjad. Kindlasti annab Justiitsministeerium seadusandjale abi nende õiguslike valikute õigusselguse mõttes turvamisel.

18:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Herkel, palun!

18:16 Andres Herkel

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Kooseluseadusest rääkides on jagatud ka igasuguseid ohuhoiatusi, et kui rakendusaktid 1. jaanuarist ei jõustu, siis tulevad nõuded Eesti riigi vastu. Seda me näinud ei ole. Aga milline on see hüpoteetiline olukord, kus tõesti kõik tühistatakse ilma midagi asemele andmata? Millised nõuded siis võivad tulla Eesti riigi vastu? Mis see ohukoht on? Ma olen teiega nõus, et peab olema mingi uus lahendus, mis n-ö inkorporeerib need lepingud, mis vahepeal on sõlmitud. Kui suur kahju võib tekkida lihtsalt tühistamisest, et me peaksime sellest hoiduma?

18:17 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Siin tuleb arvestada diskussiooni, mida on toodud esile ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikasse puutuvalt. On viidatud, otsekui võiksid Itaalia kodanike kaebusest tuleneda teatud nõuded, kui kooselusuhted ei ole realiseeritud. Tuleb tunnistada, et nende suhete realiseerimine ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas on selgelt ikkagi riikide poliitiliste ja ideeliste valikute küsimus. Justiitsministeeriumis tehti 2009. aastal väga mahukas analüüs selle kohta, kas nende kooselusuhtete reguleerimine tuleneb Eesti riigi kohustustest, kas siis põhiseaduslikest kohustustest või rahvusvahelise õigusega meile pandud kohustustest. Selle analüüsi vastus oli eitav. Tõsi küll, hilisemas analüüsis asuti seisukohale, et samasooliste paaride subjektiivseid õigusi tuleks ennekõike reguleerida nende omavahelistes suhetes, ja pakuti alternatiive, mida poliitikud aastate jooksul arutasid ja tegid ühe valiku. Kui me räägime nendest subjektiivsetest õigustest ja riigivastutusest, siis riigivastutus võiks esile kerkida riigisisese õiguses. Meil on olemas riigivastutuse seadus. Kui isikutel on tekkinud subjektiivne õigus, mis hiljem on ära võetud, siis on teatud väike hulk võimalusi, et isikud saavad nõuda kahju hüvitamist. Nõudeid saab esitada siis, kui õigustloov akt on antud või jäetud andmata; isikule on tekkinud reaalne kahju, mida ta peab olema võimeline tõestama; kahju põhjustati avaliku võimu kandja kohustuse olulise rikkumisega; esineb põhjuslik seos tekkinud kahju ja avaliku võimu kandja kohustuste vahel; rikutud kohustuse aluseks olev norm on otsekohaldatav. Ma tahan rõhutada senist Riigikohtu praktikat, mis puudutab riigivastutust: subjektiivne õigus ei teki mitte isikutel, kellel on hüpoteetiline õigus lepinguid sõlmida, vaid subjektiivne õigus on tekkinud isikutel, kes on selle õiguse realiseerinud ehk kes tegelikult on lepingulisse suhtesse astunud. Nende suhete puhul tuleb seda silmas pidada. On olemas ka õiguspärase ootuse põhimõte, mida Riigikohus on sedastanud. On olemas neli tingimust: õigusakt annab isikule subjektiivse õiguse; isik on hakanud – sellele ma viitasin – seda õigust realiseerima; muudatus muudab isiku olukorra halvemaks; isiku mõistliku õigusliku ootuse püsimine kaalub üles avaliku huvi, et ümberkorraldus toimuks. Järelikult tuleb seda silmas pidada ja, nagu ma ütlesin, kui otsitakse lahendusi või langetatakse ideoloogilisi valikuid, tuleb ka neid tahke arvestada.

18:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

18:20 Peeter Ernits

Hea juhataja! Lugupeetud justiitsminister, aitäh suurepärase analüüsi eest! Aga te maalisite pildi nagu mingist elujõuetust vördjast, kelle tagumik ja saba on tohutu suur, aga pea on väike. Minu küsimus on, mida selles olukorras nüüd teha. Kui selline elajas juba liigub ehk me menetleme seda rakendusseadust, mis tegelikult seda ei ole, siis mida sellega teha? Kas kõige targem oleks elajas ära tappa ja hakata uut sigitama või hakata vaatama midagi, mille kohta on juba eelnõu olemas, olgu see paarkond vms? Mis oleks teie soovitus meile?

18:21 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Mida ma võin öelda? Maailmas on palju loomi, kellel on väike pea ja suur keha. Iseenesest võivad osa nendest, ka koduloomad, olla vägagi kasulikud. Aga vastates küsimusele, mida teha praeguses olukorras ja mis on soovitus parlamendile, tahangi öelda, et praegu on õiguselgusetu olukord, mis on tekkinud n-ö interregnumi tõttu ja mis oli mõneti sisse programmeeritud selle poliitilise riski võtmisega tulevikku silmas pidades. Aga õiguselgusetuse kõrval on ka poliitiliselt selgusetu olukord, kus seesama poliitiline tahe parlamendis on tuvastamata. Valitsus realiseerib ja on kindlasti suuteline rakendama, ma arvan, kõiki poliitilisi valikuid, mis on praegu parlamendi ees. Minu asjakohane nõuanne on, et poliitilised jõud püüaksid venitusteta nende alternatiivide vahel valida selle tee, milleks jagub poliitilist tahet. Iseenesest on kehv jääda ootama, ma kujutan ette, ütleme, nappi hääletust selles küsimuses, niisuguse huupi ja pooljuhusliku tulemusega. Asjakohane oleks otsida poliitilist tahet, mida väljendavad erinevad poliitilised jõud. Ka parlamendi vanematekogus on arutatud parlamendi siseelu olulisi probleeme, just logistilisi ja kantselei töö tehnilisi probleeme. Ma arvan, et aruteluruumi tervendaks see, kui kõigi poliitiliste jõududega arutataks, mis küsimusi ollakse valmis reguleerima ja mis küsimusi mitte ning kuidas seda teha. Ma arvan, et kõige kehvem on, kui me pelgame avatud arutelu, kuidas selles olukorras edasi käituda. Vaevalt leidub siin inimest, kes ütleb – tõsi küll, nähes siin poliitilist vastutust või poliitilist probleemi ühe või teise nurga alt, sõltuvalt oma maailmavaatest või arusaamast –, et see olukord on praegu õiguslikus mõttes eluterve.

18:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Külliki Kübarsepp, palun!

18:23 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea juhataja! Aitäh, hea minister, suurepärase käsitluse eest! Te tõestasite oma sõnadega ära selle, mida ka Vabaerakond on püüdnud selgeks teha, et eelmine koosseis ei lubanud abielu võrdsustada registreeritud kooseluga, aga selle käsitluse kaudu püütakse seda ikkagi teha. Meie hinnangul on see väär. Ma teen ühe täpsustuse. Notarid on juba kooselulepinguid sõlminud ja nende hinnangul saab varasuhteid kehtestada. Selleks tuleb sõlmitud leping lihtsalt kaasa võtta, ei ole nii, et ei saa seda uut suhet registrisse kanda. Notarid ise ei ole siin seda probleemi näinud. Te tõite välja ühisosa otsimise soovi. Millist nõu annate te õiguskomisjoni esimehele? Meil on menetluses kolm eelnõu. Kas oleks ikkagi mõistlik neid ühel ajal menetleda, et leida see kesktee?

18:24 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Siin on kostnud ka ideid eelnõud omavahel ühendada. Ma pean tunnistama, et oleks paradoksaalne, kui koos kooseluseaduse rakendamise seadusega võetaks vastu ka kooseluseaduse tühistamise seadus. Siis me saavutaksime õiguslikult absoluutse lae, võtaksime välja ülemise do, sealt enam edasi ilmselt kuhugi jõuda ei ole. Nali naljaks. Aga kui tõsiselt rääkida, siis mida ma pidasin silmas varasuhetega? Ma vaatasin neid subjektiivseid õigusi, mis olid inimestel oma varaliste suhete reguleerimisel enne kooseluseaduse jõustumist, 31. detsembril. Ka siis oleksid inimesed võinud minna notari juurde ja, tõsi küll, tehnilises mõttes, õigusliku logistika mõttes koostada keerulise ja pika lepingu, mis oleks koosnenud tervest kataloogist, sisuliselt mitmest lepingust. Aga piltlikult öeldes oleksid nad saanud reguleerida 90% omavahelistest tsiviilõiguslikest suhetest. Kuid olid mingid asjad, mida nad ei oleks siis saanud teha ja milleks neile annab nüüd subjektiivse õiguse kooseluseadus. See on minu soovitus ka parlamendi õiguskomisjoni juhile, mida ma kordan: see hetk on selline, kus me ei peaks klammerduma ühe või teise skeemi külge, mille ka õiguslikult jõustas, ütleme, parlamendi absoluutne vähemus, kuid suhteline enamus, kes tegi seda ühiskondlikult väga poleemilises õhkkonnas. Ma mõistan ka neid piiratud valikuid, mis olid toonases Riigikogu koosseisus nendel, kes soovisid seda teha ja langetasid poliitilisi valikuid, et neid suhteid hilisemalt mitte reguleerida. Ma kindlasti ei tervita seda, kui me püüame tekitada õiguslikku nihilismi ja omistada mingitele suhetele seda iseloomu, mida neil ei ole, või, vastupidi, eitada seda, mida nad tegelikult kaasa toovad. Seda ei saa ma aktsepteerida. Seetõttu ma ka oma seisukohas, mida ma väljendasin parlamendi õiguskomisjonile, rõhutasin, et kui me kõneleme sellisest õiguslikust konstruktsioonist, mis on täna valitud nii samasooliste paaride omavaheliste partnerlussuhete reguleerimiseks kui ka erisooliste paaride suhete reguleerimiseks, siis tee, mis sa teed, aga me tekitame Eestis piltlikult öeldes rööpabieli. Rääkides puhtalt juriidilisest loogikast, on see samasugune olukord nagu see, kus asjaõigusseadus on vastu võetud ja siis on teatud

tüüpi varaliste suhete kohta, mis puudutavad omandit, vastu võetud täpselt sama sisuga seadus, mis kannab erinevat nime. See ei ole loomulikult ratsionaalne olukord. Sisuliselt on selles mahus ja ulatuses – seda see rakendusseadus iseenesest ju ei varja – valitud see õigustehniline meetod, et nendesse sätetesse, kus kõneldakse abielust, on lisatud juurde viide, et teatud õigused, ennekõike varalise iseloomuga õigused, antakse ka neile, kes elavad kooselus. Ideelist valikut, milliseid õigusi sellisel juhul anda ja milliseid mitte, tegelikkuses langetatud ei ole. See on olnud mehaaniline õigustehniline võte, mitte ideeline loogika.

Samasooliste paaride eraelu korraldamise ja nendele põhiõiguste tagamise probleem kerkis üles ühiskondliku vastasseisuna. Põhjus oli just nimelt selles, et nende suhete reguleerimise saavutamiseks kasutati seda meetodit. Sisuliselt varjutati see asi ära n-ö sooneutraalsena ja teiseks rakendati täpselt sama õigussuhet nagu abielu puhul. Vaatame Euroopa riike, seda, kuidas see praktika, mis puudutab samasooliste paaride tsiviilõiguslikku suhet ja põhiõiguste kaitset ühiskonnas, on arenenud. See on arenenud ikkagi nõnda, et neid suhteid on reguleeritud eraldi, ühiskond on pidanud väga tõsist debatti niisuguste tundeliste teemade üle, mis eeldavad väga keerulisi valikuid, näiteks kolmandate isikute bioloogiliste laste ühine lapsendamine jms. Praegu oleme me sisuliselt jätnud selle debati kõrvale ja mis puudutab nende isikute õiguste reguleerimist, siis oleme astunud nullfaasist suures plaanis kõige liberaalsemasse õiguskeskkonda Euroopa ruumis. Mida ma selle all silmas pean? On vähe Euroopa riike, mis reguleerivad ka erisooliste paaride suhet kooselu regulatsiooniga nii nagu abielu. Meie oleme selle sammu täies mahus astunud. Ma osutasin siin lapsendamisele. Tegelikult on eri riikides siin tehtud väga erinevaid valikuid, ühiskond on neid valikuid ise tunnetanud, need on ühiskondlikus debatis läbi arutatud. Need on olnud ühiskonna valikud. Võib-olla on see lähinädalatel ka aines mõtlemiseks ja tuleks otsida ühisosa poliitiliste jõudude vahel. Selles asjas on inimestel kindlasti väga palju väärtushinnanguid, need valikud tulenevad moraalsest tõekspidamisest, arusaamast, milline tähendus antakse perekonnale, milline tähendus antakse inimeste põhiõigustele. Neid valikuid tuleb langetada mõtestatult, ei saa olla nõnda, et need valikud on laual niisuguse mehaanilise kataloogina. Ma arvan, et on tekkinud väga palju ka poleemikat, mille tulemusena – ma väga tahan seda loota – on õiguskomisjon võimeline need sisulised õigussuhted üksikult läbi analüüsima ja neid hindama.

18:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaak Madison, palun!

18:31 Jaak Madison

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud minister! Mulle tõesti meeldivad teie illustratsioonid, mille abil te selgitate mitmeid termineid. Seda on nauditav kuulata. Kuid ma küsin arvamust õiguskantsleri väljaütlemiste kohta. Mõni nädal tagasi avaldas õiguskantsler Ülle Madise arvamust, et 1. jaanuarist on tekkinud põhiseadusvastane olukord, sest kui näiteks üks kooselulepingu sõlmijatest on välismaalane, siis puudub tal õigus Eestis elamisluba saada, erinevalt abielu sõlmijast. Tahaks teada seisukohta, kummal on õigus. Teie olete väljendanud, et kooseluseadus ei ole jõustunud, vaid jõustub alles koos rakendusaktide jõustumisega, kuid õiguskantsler on nähtavasti hoopis teisel arvamusel. Tema arvates on tekkinud põhiseadusvastane olukord, mille üle ta on käinud ka juba õiguskomisjonis arutlemas. Palun teie seisukohta, kas on tekkinud põhiseadusvastane olukord või ei ole!

18:32 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Tunnistan ausalt, et ma olen sellega tegelnud n-ö kaugvaates, ma pole sisuliselt selle argumentatsiooniketiga tutvunud. Seetõttu olen ma oma seisukohta esitades ettevaatlik, et mitte midagi läbimõtlematut öelda. Aga pean tunnistama, et need õigussuhted, mis puudutavad suhtlemist avaliku võimuga, on ju tegelikult suures osas selles nn rakendamisseaduses kirjas, näiteks välismaalaste seaduse muudatused. Kooseluseaduse raamseadusest me neid antud õigusi ei leiagi. See arutelu jõuab välja selle juurde – see puudutab ka perekondade ühinemist –, kuidas ühiskonnas defineeritakse perekonda. Õigus perekonda defineerida on kõigil Euroopa riikidel endil. See on poliitiliste valikute küsimus. Põhiseadus kõneleb sellest, et perekond on riigi kaitse all. Mina käsitlesin seda kindlasti nii, et kooseluseaduse rakendusaktidega on tekkinud õigusselgusetu olukord. Küsimus, kas on tekkinud põhiseadusvastane olukord, vajab minu arvates lisahindamist. Ma ei võtaks seisukohta, et see mehaaniliselt nõnda tekkinud on. Justiitsministeerium annab parlamendile hea meelega ka lisainfot.

18:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valeri Korb, palun!

18:33 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ükskord käisin ma vaatamas, kuidas pikal konveieril pandi kokku suuri masinaid, mis pidid minema põllule töötama. Mõnikord läks see päris hästi, aga mõned traktorid ei käivitunud. Siis võeti need lahti ja hakati uuesti kokku panema. Kui ma mõtlen kooseluseadusele, siis see meenutab sama protsessi. Kooseluseadus võeti siin majas vastu ja kirjutati alla. Kui ma mõtlen rakenduseseadusele, siis minu arvates tähendab see, et põhiseadus sisuliselt ei toimi. Keegi peab olema süüdi. Mida te mõtlete, miks nii läks?

18:34 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Sellise terminiga nagu "süü" riigivastutuse seadus ei tegele. Aga vastutus olgu siis õigusloome või konkreetse õiguse rakendamise eest lasub kõigil avaliku võimu asutustel ehk nii riigi- kui ka kohalike omavalitsuste asutustel. Üks asi on see, kuidas saaks erinevaid suhteid inimeste jaoks turvalisemalt ja ka õiguslikus mõttes stabiilsemalt üles ehitada. Ma arvan, et kui me räägime kõige universaalsema tähendusega õigussuhetest, siis ühes kõige kehvemas olukorras on Eesti ühiskonnas, ma kujutan nii ette, inimeste omaelulised suhted, mis puudutavad nende varaomandit ning perekonna- ja eraelusuhteid. Üldise loogika järgi näeb karistusõigus ette, mis teod on aktsepteeritavad ning mis tegude eest riik reageerib jäigalt ja karistavalt. See puudutab kogu ühiskonda. Kahtlemata, niisugused suhted peaksid olema väga stabiilse iseloomuga, ühiskonnaliikmetele arusaadavad ja nende korraldamisel peaks olema ühiskonnaliikmete sotsiaalne aktsept või, ütleme modernsemalt, nende suhete edasiarendamisel peaks olema teatud suhteline toetus või seda toetust peaks olema otsitud suurema ühisosana. Praegune olukord on minu arvates kõige kehvem ja mõnes mõttes ühiskonda alavääristav, muudatused on osaliselt otsekui jõustunud ja laual on põhimõtteline alternatiivide kataloog. See ei ole kindlasti tervitatav. See ei puudutagi neid vahetuid subjektiivseid õigusi ja seda õigusselgusetust, vaid laiemat õigusselgusetust, mis on kogu ühiskonna jaoks loodud. Mulle teeb see kõige rohkem muret. Ma kutsun parlamenti üles otsima lahendusi, mis tagaksid nende suhete reguleerimise või mittereguleerimise puhul teatud arusaama, et see ei hakka sõltuma napist poliitilisest häälteenamusest, piltlikult öeldes olukorrast, kus ükskõik millises järgmises parlamendikoosseisus võib saavutada enamuse näiteks kahe häälega mingisugune muu poliitiline arusaam ja siis need suhted korraldatakse jälle põhimõtteliselt ümber. Parlament ei saa pidada sõda ühiskonnaliikmete eraeluliste õiguste pärast, rahvast ja ühiskonda ei saa muuta vahendiks erinevate poliitiliste initsiatiivide käes, millele omistatakse kahtlemata väga idealistlikke kaalutlusi. See, ma arvan, on tuumküsimus, et me püüaksime nende probleemide paikapanemisel leida suuremat ühisosa. Mõõname seda õiguslikku reaalsust, mis on tekkinud, aga selle pinnalt tuleb otsida ka seda, mille alusel me võime öelda, et perekonda puudutavaid inimeste eraõiguslikke suhteid, põhiõigusi tagavaid suhteid me püüame reguleerida nõnda, et need on kehtivad ja tagavad inimestele stabiilsuse.

18:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mailis Reps, palun!

18:37 Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Kindlasti on kooseluseaduse ja selle rakendamise ümber olnud üsna palju selliseid diskussioone, mis on toonud meie ühiskonnas välja mitmeid valupunkte. Luba mul puudutada kahte. Üks nendest on bioloogilise vanema lapsed, kui see vanem elab koos samasoolise partneriga. Sellest tulenevad mitmed aspektid. Selliseid suhteid on Eestimaal üsna palju. Tekib küsimus, kuidas lapsed sellega suhestuvad. Teine, võib-olla isegi natuke laiem küsimus on see, kas Justiitsministeeriumil on plaanis tegelda ka selles diskussioonis välja tulnud valusa teemaga, et abielu kui selline ei ole praegu institutsiooni mõttes lahti mõtestatud selliselt nagu võib-olla 20 aastat tagasi. Kas on mingeid plaane abielu kui sellise rohkem väärtustamise jaoks ka juriidilises mõttes?

18:38 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Kuidas seda juriidilises mõttes saaks väärtustada? Ma oleksin veidi skeptiline. Tõepoolest, sõna "juriidiline" välistab lihtsad banaalsed üleskutsed. Ma vaatan murega seda, et viimasel ajal on ühiskonnas kõlanud üleskutseid, mis püüavad abielusuhet otsekui kuidagi alavääristada või omistavad sellele mingit sellist tähendust, nagu tegemist oleks 19. sajandisse või industriaalühiskonda kuuluva reliktiga, mis lähtub väga patriarhaalsest mudelist. Ma arvan, et kui me kõneleme üldisest loogikast või arusaamast, lähtudes sellest, mis asi on perekond, millel see põhineb ja mille nimel perekond on olemas, siis üksteise eest hoolitsemine on ka oluline, aga tegelikkuses on perekonna tuumülesanne ikkagi järeltuleva põlve ühine üleskasvatamine, vastutuse tagamine selle eest. Ma ei hakka libisema kanoonilise õiguse klassikalise definitsiooni juurde, mis asi on üldse abielu. See on ikkagi mehe ja naise liit selle nimel, et oleksid ühiselt sigitatud ja üleskasvatatud lapsed. Ma kindlasti tervitan arutelu, kas me saaksime abielule anda rohkem sotsiaalseid motivaatoreid. Kui me räägime sellest ühest motivaatorist, mis abielul on olemas, et abikaasad saavad esitada ühise maksudeklaratsiooni, siis see on majanduslik element küll, aga ma arvan, et seda ei ole võimalik põhjendada mingite majandusloogiliste kaalutlustega. Seda saabki põhjendada ainult ühiskonna moraalse valikuna, mis on tehtud sellise maksupoliitilise võtte kaudu. Ameerika Ühendriikide maksuõigus, mis puudutab deklaratsiooni täitmist, käsitleb perekonda kui ühikut. Iseenesest meie perekonda selles ulatuses ühikuna ei käsitle. Euroopa riikide maksuõigus on üles ehitatud erinevalt. Aga see on asi, mida kindlasti võiks arutada. Teid huvitas isikute põhiõiguste kaitse ja see situatsioon, kui on olemas samasooliste inimeste paar ning ühel selle liikmel on bioloogiline laps või see inimene on üksi selle lapse lapsendanud. Mis puudutab lapsendamisprotseduure, siis ega praegu tegelikult keegi ei kontrolli inimeste, ütleme, eraelulisi põhimõttelisi valikuid, mis puudutavad seksuaalseid eelistusi. See poleks ka see tee, kuhu maksaks liikuda. Kindlasti peavad nende laste õigused olema tagatud. Aga kuidas käsitleda seda, kui samasoolised paarid ühiselt lapsendavad kolmandate isikute lapsi, milline hinnang sellele anda, siis ma arvan, et see nõuab ühiskonnas eraldi ideoloogilist valikut ja minu hinnangul ei ole see teema põhjalikumalt läbi analüüsitud. Võtame näiteks Saksamaa õiguspraktika. See on olnud tõsine teema ka Saksamaal, poliitilistel jõududel on erinevad arusaamad. Seal on leitud, et lapsendamisvõimalus on olemas ühel konkreetsel isikul, mitte paaril. See otsus tulenes Saksamaa ühiskonnas levinud arusaamast, milline on perekonna mõiste, perekonna idee. Oluline oli ka n-ö kristlik kontekst, mis on perekonnasuhetele tekkinud.

18:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rein Ratas, palun!

18:42 Rein Ratas

Täna, härra juhataja! Auväärt justiitsminister! Poliitik Hendrik Allik küsis kunagi Tallinnas viibinud Mihhail Gorbatšovi käest, kas sel jätkub piisavalt püssirohtu utmisprotsessiga edasiminekaks. Mina küsin nüüd teilt, härra justiitsminister, kas teil jätkub jõudu ja põhjendusi, et jääda selle probleemi aruteludel valitsuses oma praegusele mõistlikule positsioonile. Olen rääkinud.

18:42 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh selle küsimuse eest! Ma juba ütlesin, et ka valitsusliikmed on väljendanud selles küsimuses erinevaid filosoofilisi arusaamu, kuidas neid suhteid tuleks reguleerida. On olemas ka praktilisi küsimusi, mis tulenevad ennekõike ministrite vastutusest oma valitsemisalas, kuidas ja kas tehniliselt üldse on mingid asjad teostatavad või mis asjaolusid tuleb arvestada. Nende asjade käsitlemisel on valitsus üksteisest lugu pidanud ja aktsepteerinud ka seda, et on olemas erinevad vaated ja arusaamad, nii nagu neid on ühiskonnas, nii nagu neid on parlamendiliikmetel. Ma arvan, et on hästi oluline rõhutada selles debatis ikkagi seda, et inimesed selgitavad oma hinnanguid, aga tähtis on, et me hoiduksime vihast, alandamisest ja isiklikest solvanguetest. Kõik on elavad inimesed, me reguleerime elavate inimeste suhteid ja peame vältima seda, et kellelegi haiget tehakse, ei tohi haiget teha ei inimeste tõekspidamistele ega ka inimestele, kelle õiguste probleemi me arutame.

18:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Oudekki Loone.

18:43 Oudekki Loone

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ma soovin täpsustust ühe teie väljaütlemise kohta, mis puudutas abielu ja võib-olla perekonda laiemalt. Kas teie seisukoht on, et õigus abielluda ja perekonda luua on ainult nendel inimestel, kes on füüsiliselt võimelised lapsi saama?

18:44 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Kindlasti mitte. Ma pidasin silmas seda situatsiooni, kui me kõneleme n-ö abielu eesmärgist, kui me peame etümoloogiliselt analüüsima, millest abielu instituut on tulenenud, milline on see olnud klassikaliselt õigusinstituudina, mis eesmärgi ja otstarvet sellel on nähtud. Loomulikult, kõigil inimestel peab olema õigus õnnele. Ma arvan, et siin võiks tsiteerida eelmist presidenti Arnold Rüütli, kes on minu meelest tabavalt öelnud, et iga inimene leiab oma armastuse ise ja isemoodi. Aga kindlasti ei tähenda see, et ma pidasin silmas mingi välistava kataloogi kehtestamist.

18:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Toomas Vitsut, palun!

18:45 Toomas Vitsut

Härra eesistuja! Lugupeetud minister! Kuulates täna teid siin, jäi mulle selline mulje, et praegust valitsust iseloomustab kuidagi häbelik lähenemine kooseluseadusele. See meenutab koolitüdrukut, kes punastab, kui räägitakse natukene riivatul teemal. Minu hinnangul olemegi just seetõttu jõudnud sellisesse situatsiooni, nagu me oleme, sellisesse õiguselgusetuse situatsiooni.

Mulle meeldis paralleel astmelise tulumaksuga: kui üks koosseis võtaks vastu seaduse astmelise tulumaksu kehtestamise kohta, siis mida teeks järgmine koosseis, kui Riigikokku peaksid sattuma sellised inimesed, kes astmelist tulumaksu ei poolda? Selle peale võib mõnda kangemat mürki võtta, et astmelise tulumaksu otsus tühistataks sekundiga. Täpselt sama võib öelda kooseluseaduse kohta. Kui teil on olemas kindel seisukoht, siis sellist õiguselgusetuse situatsiooni ei saa tekkida.

Ega me ei saanudki lõpuks teada, mida valitsus ja justiitsminister teevad selleks, et sellest olukorrast välja tulla. Me kuulsime siin terve hulga häid soovitusi, mida parlament võiks teha, aga küllap siis, kui inimesed parlamendis ei teaks, mida teha, oleksid nad juba pöördunud teie või kelle tahes poole, et saada nõu, mida nad peaksid tegema. Parlament või vähemalt osa parlamendist tõenäoliselt ootab, et valitsus ütleks oma kindla sõna, missugune on tema positsioon.

Mulle tuleb meelde üks lugu teise maailmasõja ajast. Rooma paavst oli arvanud midagi selle olukorra kohta, mis parasjagu valitses, mille peale Jossif Vissarionovitš oli küsinud oma nõuandjalt: "Mitu pataljoni sellel Rooma paavstil on?" Täpselt samasugune olukord on siin Riigikogus. Selleks et seda õiguselgusetut olukorda kuidagimoodi lahendada, peaks juhtiva positsiooni võtma enda kätte ikkagi see jõud, kellel need pataljonid on ja kes seda teha saaks. Ma tahaksin tulla teile appi ja aidata teil kuidagi endas selgusele jõuda, aga ma kardan, et see on selline olukord, kus kellegi abi ei aita. Te peate lõpuks ikkagi ise endas selgusele jõudma.

18:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jaanus Karilaid, palun!

18:49 Jaanus Karilaid

Head kolleegid! Kõigepealt suur tänu justiitsministrile! Tegelikult saime me teie vastustest aru, et selle eest, kuidas selline õiguselgusetus on tekkinud, on paljuski vastutav ka IRL, kes ei soovi võtta väga selget positsiooni, vaid kellel on n-ö ujuvad seisukohad. Teie omaga sarnases olukorras oli eelmisel aastal ka Keskerakond, kus tõesti, nagu te väitsite, oli erinevaid arvamusi, oli liberaalsemaid ja oli konservatiivsemaid seisukohti. Aga peale Keskerakonna kongressi, kus ka erakonna juhatus valiti, tuli Keskerakond selles küsimuses ujuvast olukorrast välja. Keskerakonna juhatus võttis vastu konkreetse otsuse, mis näeb ette kooseluseaduse kehtetuks tunnistamist. Nii et meie ei ole enam selles küsimuses ujuvas seisundis ja ulatame siin sõbrakäe IRL-ile. Tulge välja sellest ähmasest ja udusest olukorrast! Seda enam, et ministri vastustest ilmsnes, et polegi enam tegemist rakendussätetega, vaid tegemist on juba eelnõuga, mis muudab oluliselt baasseadust. Ma arvan, et teie vaikiv ja udune poliitiline positsioon ei tule siin kellelegi kasuks. Seda enam, et seadus hakkas 1. jaanuaril kehtima, aga me oleme näinud, et

paare, kes on hakanud oma suhet reguleerima, on väga vähe. Nii et Andres Herkeli hirm, et maksumaksjale tekivad tohutud kulud, on põhjendamatu. Ma väidan ka praegu, et kooseluseaduse tühistamisega me tekitame õigusselguse, ja neid kahjusid, mis tekkisid Itaalias, praeguses õiguslikus kontekstis kindlasti näha ei ole.

Ma sooviksin ikkagi esile tuua justiitsminister Urmas Reinsalu kahepalgelisust. Te väidate, et selles küsimuses ei saa võtta poliitilist positsiooni, kuna ühisnimetajat Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatidega on raske leida ning seda poliitilist liini, mis asja edasi viiks, on teie arvates keerukas leida. Aga ma tuletan teile meelde, et Nõukogude okupatsiooni kahjude hüvitamisest rääkides ja selle kohta pressiteate üllitamisel olite te küll päris julge, siis te ei otsinud Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatidega ühisosa.

Ma ikkagi soovitan IRL-il olla selles küsimuses jõulisem ja konkreetsem. Siis on EKRE, Keskerakonna ja kui uskuda Jüri Adamsi sõnu, siis ka osa Vabaerakonna fraktsiooni liikmete häälte abil võimalik see segadust tekitav kooseluseadus tühistada. Siis on tagatud ka õigusselgus. Aitäh!

18:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Andres Herkel, palun!

18:52 Andres Herkel

Härja juhataja! Austatud kolleegid! Kõigepealt, mul on tõsiselt kahju, sest tänane diskussioon oleks kindlasti hulga värvikam ja ka edasiviivam, kui selles osaleksid rohkem ka need rahvasaadikud, kes on algatanud kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja seisavad selle eest esitatud kujul, tahtmata kuulda mingitki kriitikat, mida on palju tehtud nii õigusselgusetuse kui ka selle seaduse üksikute sätete kohta. Ministri esinemises pani mind aga tõepoolest heatahtlikult muigama see koht, kui pareerides härja Karilaiu küsimust IRL-i positsiooni kohta, mainis minister, et ka Keskerakond on oma eri sammudega väljendanud peaaegu kõiki võimalikke seisukohti selle temaatika reguleerimise suhtes. Parlamendi eelmises koosseisus toetati kooseluseaduse vastuvõtmist, nüüd andis osa liikmeid allkirja Vabaerakonna algatatud parkonnaseaduses pakutud lahendusele ja lõpuks on kõneldud seaduse tühistamisest.

Aga vastupidi eelkõnelejale tahan ma siit puldist väga selgelt öelda, et kui kaalukausil on fundamentaalsed moraaliküsimused, siis ongi päris loomulik, et ka fraktsioonide sees on eriarvamusi, ja need peavad leidma oma väljundi. Ega ikka ei ole nii, et parteikongress kirjutab rahvaesindajatele ette, kuidas nad ühte või teist väärtusotsustust peavad langetama. See ei ole õige tee. Siin vabaduse andmine on minu arvates põline konservatiivne põhimõte, mida meil kõigil tasuks silmas pidada. Omaette küsimus on see, kui palju me siin langetame väärtusotsustusi samasoolistele inimestele kooseluõiguse andmisel või mingisuguste elementaarsete suhete reguleerimisel ja kuivõrd on meie ees hoopis teist laadi küsimused ehk see, kuidas seda kõike teha võimalikult arukal ja õigusselgel moel. Siin lähuvad arvamused Riigikogu saalis ilmselt tõesti lahku. Ma olen justiitsministriga paljuski nõus, et siin on väga palju müüte. Ta lükkas neid ümber. Ma nõustun ka sellega, et rakendusaktid on tõepoolest ülimahukad, need tegelevad peamiselt sellega, et anda eri seadustes kooselule ja abielule ühesugune regulatsioon, ja mõnel juhul reguleerivad täiendavalt valdkondi, mis kooseluseaduse rakendamisse kuidagimoodi ei peaks puutuma. Tegemist ei ole klassikaliste rakendusaktidega, vaid millegi muuga, juba eelmises koosseisus vastuvõetud kooseluseaduse täiendusega.

Aga õigusselgusetuse tõttu pean ma justiitsministrile ja ministeeriumile siiski etteheite tegema. Ma arvan, et ministeeriumi asi olnuks seda segadust oma lahendusega ära hoida, ei oleks tohtinud lasta sellel jõuda niisugusesse faasi, kuhu see on jõudnud. Ehkki ma mõistan, et ilmselt olid koalitsioonis ka selles asjas väga olulised eriarvamused. Kindlasti on see olukord, kuhu me kooseluseaduse epopöaga praeguseks oleme jõudnud, üks kõige halvemaid, ja tegelikult näitlikustab üsna ilmekalt seda koostöövõimetust, mis Eesti poliitikas ja ka siinses saalis valitseb. Ei oleks midagi õigemast kui see, et alustada hommepäev erakondade läbirääkimistega, mingit laadi ümarlauaga, olgu selle kokkukutsuja kas Riigikogu suuremad fraktsioonid või Riigikogu esimees. Seda tuleks kindlasti teha. Teisiti me sellest punnseisust edasi minna ilmselt ei saa. Edaspidi tuleb tuvastada see mõistlik poliitiline tahe, kuidas seda valdkonda reguleerida. Vabaerakond on oma lahenduse välja pakkunud. Kahjuks viis õiguskomisjoni töö lõpuks tõesti rutakate hääletusteni ja paljude fraktsioonidega meil kõnelused katkesid. Aitäh!

18:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jaak Madison, palun!

18:57 Jaak Madison

Hea Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Mulle meeldis justiitsministri seisukoht, et praegu on meil tegemist ühe kõige halvema juriidilise olukorraga, mis üldse olla saab. Siit edasiminekuks on valikute küsimus. Kuid ma vaatan natuke ajas tagasi, kuidas me selle olukorrani jõudsimme.

Miks on tekkinud selline õiguslik olukord, kus üks pool ütleb, et kooseluseadus on 1. jaanuarist jõustunud, aga teine pool ütleb, et see ei ole jõustunud ja jõustub alles siis, kui on vastu võetud rakendusaktid? Tegelikult algas kogu see jama ühe erakonna propagandast ajal, mil Euroopa langes julgeolekukriisi. See oli märtsis, aasta enne Riigikogu valimisi, kui toimusid pöördelised arengud Ukrainas ning Venemaa ja Ukraina vahelistes suhetes. Siis hakkas üks koalitsioonierakond tegema massilist propagandat, mille järele polnud mitte mingisugust vajadust, seda vajadust ei olnud ei ühiskonnas ega õiguslike küsimuste mõttes. Nagu on öelnud eelmine õiguskantsler Allar Jõks, majanduslike suhete reguleerimine on olnud täiesti võimalik. See propaganda läks vastuollu rahva enamuse arvamusel, kui otsustada gallupite ja veebiportaalides toimunud küsitluste põhjal. Referendumit ei olnud valitsus nõus tegema ega seda küsimust hääletusele panema. Oli ilmselge, et see küsitlus oleks selgelt näidanud, et kooseluseadus ei leia rahva enamuse toetust.

Kooseluseaduse peamine probleem, nagu ka härra Reinsalu osutas, on perekonna mõiste defineerimine. See on seadus, mis üritab ümber mõtestada perekonna põhimõistet. Me ei räägi praegu eranditest, me ei räägi leseks jäänud abikaasade, me ei räägi kõrgperedest, vanavanematega koos elavatest perekondadest. Perekonna algmõiste tähendab mehe ja naise vahelist liitu, mis on avatud järglastele, mis peab tagama riigi ja rahva edasikestmise. Kui üks seadus üritab ümber mõtestada perekonna mõistet, siis on ilmselge, et selles küsimuses peab järgima ühiskonna enamuse meelsust ja seisukohta. Kui 75–80% inimestest – täpselt ei saa keegi öelda, kuid sinna kanti see arv jääb – on selgelt perekonna mõiste ümberdefineerimise vastu, siis ei ole demokraatlik ega õiguslikult korrektne ebademokraatlike vahenditega läbi suruda seadust, mis loobki siinsamas saalis sellise õigusliku kollapsi või täieliku katastroofi. Selle probleemi lahendamise võti on jällegi ühe koalitsioonierakonna käes. Hea kolleeg härra Karilaid pöördus Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni liikmete poole. Jah, seaduse kohaselt on iga rahvasaadik oma otsustes ja valikutes vaba, ta otsustab südametunnistuse järgi. Kuid teisalt peab siiski meeles pidama, millise erakonna ridades ja millist programmi esindama sa oled siia valitud, sest valijad ei vali mitte ainult üksikindiviidi, vaid valivad ka erakonda, neile on olulised maailmavaatelised põhimõtted. Isamaa ja Res Publica Liit, kes on vähemalt soovinud ennast määratleda kui rahvuslik-konservatiivse maailmavaatega põhimõttekindlat erakonda, on väga selgelt osutanud, et nad austavad traditsioonilisi perekonnaväärtusi, tugevat perekonda, mis on ühiskonna üks alustalasid. Siin praegu küll peale härra Reinsalu ühtegi IRL-i liiget ei ole. (Vahele hüüe.) Härra Seeder on samuti siin. Vabandust, minu viga! Teie erakonnal on siin saalis istumas mitmeid rahvasaadikuid, kes said siia tänu asetusele erakonna nimekirjas. Neil on õiguslikult siiski mingil määral moraalne kohustus õigustada oma valijate usaldust ja seda mandaati, mille tõttu neid on siia valitud. Sest ma kahtlen, kui palju on ... Palun lisaaega!

19:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaaega.

19:02 Jaak Madison

... valijaid, kes valisid Isamaa ja Res Publica Liidu kandidaate, aga kes samal ajal pooldavad tuliselt kooseluseadust ja perekonna mõiste ümberdefineerimist. Ärge minge sellele libedale teele, sest toetusreitingute põhjal otsustades on ka teil praegu ülimalt tähtis usaldada oma valijaid, oma elektoraati, te ei tohi neid petta. Seega, teil on valik olemas. Ärge petke Eesti rahvast!

Lõpetuseks ütlen, et see on täiesti pseudoprobleem. Me räägime mõnesajast inimesest, kelle hulgast ainult väikene osa on soovinud sõlmida kooselulepingut. On mõttetu kiskuda Eesti ühiskonda ja Eesti rahvast sellise probleemi pärast tülli, nii et ema ei tunne enam tütar, poeg ei tunne isa, üks pooldab homopaare, teine ei poolda. Milleks seda teha? Ma arvan, et Eestis on tunduvalt tähtsamaid probleeme, olgu selleks väljaränne, madal iive, rahvastiku püsijäämine, Euroopa Liidu lagunemine, massiimmigratsioon või majanduslik olukord. Need on teemad, millega valitsuskoalitsioon ja Riigikogu

peaksid tegelema, mitte sellega, kas homopaar võib lapsendada või kas ta tunneb ennast õnnelikuna ja kas ta tunneb ennast perekonnana. Need on pseudoprobleemid, mis tuleks ära unustada. Hääletame need rakendusaktid maha ja aasta pärast keegi enam ei mäletagi, et selline jama üldse eksisteeris! Elame õnnelikult edasi ja tegeleme Eesti riigi ja rahva põhiliste eksistentsiaalsete probleemidega! Aitäh!

19:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem sõnavõtusoove ei ole. Kas minister soovib sõnavõtuga esineda? Palun!

19:04 Justiitsminister Urmas Reinsalu

No nii. Härra Karilaid rääkis sellest, et Keskerakonna kongress on määratlenud mehe ja mehe ning mehe ja naise suhted uuel alusel ning seda peaks ka kogu poliitikas järgima. See tuletas mulle meelde ühte veneaegset anekdooti. Tehases toimub agitaatori loeng armastuse teemal. Tsehh on inimesi täis, kuulatakse põnevusega. Agitaator ütleb, et on kolme sorti armastust: armastus mehe ja mehe vahel, mis on Nõukogude Liidus karistatav, ja armastus mehe ja naise vahel, mida kõik niikuinii teavad, aga siis on olemas ka rahva armastus partei vastu ning vaat sellest nüüd räägitaksegi kaks järgmist tundi. Härra Vitsut mainis, et valitsus on nagu häbelik tütarlaps. Kui kõneldakse millestki riivatust, siis ta punastab ja mõtleb ... Mis ta siis mõtleb, seda me ei tea, aga kindlasti on see midagi põnevat. Mulle tundub, et selles loos on küll üks häbelik tütarlaps olemas, aga see on hoopis härra Savisaar. Mulle tegi kangesti nalja, kui härra Savisaar saatis poliitilistele jõududele kirja ja ütles, et kooseluseadus tuleb tühistada ja samasooliste inimeste suhted tuleb reguleerida hoopis teistsugusel moel. Aga millisel moel, seda häbelik tütarlaps ei öelnud, sest ilmselt oleks olnud liiga riivatu see kirja panna.

Ma kutsun üles, et proua Loone, härra Karilaid ja teised ütleksid ehk Keskerakond ütleks, et kui kõneldakse tühistamise seadusest, millisel moel siis samasooliste paaride suhete reguleerimist ette kujutatakse. Kui seda selgitaks Keskerakonna juht, siis oleks seda huvitav teada saada. Ma arvan, et nendes asjades on tõesti oluline selgus, salapära ja häbelikkust ei ole mõtet lisaks produtseerida. Aga mida ma tahtsin öelda selle paralleeliga, kui ma mainisin tulumaksuseadust ja astmelise tulumaksu kehtestamist? Loomulikult on seadusandjal õigus teha seadustes korrektiive. Õigusanalooogia põhjal tõin ma näite, et seadusandja ei määratle ära, millised on järgmise koosseisu ajal jõustuva progresseeruva tulumaksu astmed või milline on asja sisu, vaid lihtsalt ütleb, et olemas on astmeline tulumaksusüsteem, ja järgmine parlamendikoosseis peab seda rakendama, kuidas ta heaks arwab. Ma arvan, et siin on olemas mingitpidi analoogia.

EKRE-t pani muretsema see küsimus, mis näpunäiteid jagada. Ei ole sugugi vaja neid jagada. Ma arvan, et vist ainuke inimene poliitilises ruumis, kes on selgelt oma seisukohta väljendanud, lausa ministeeriumi kirjaliku õiendina, olengi mina. Ma olen välja öelnud, et lähtuvalt eeltoodust ei toeta ma kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu. Punkt.

Mis puudutab perekonda, inimeste eraelulisi õigusi, siis siin kutsun ma üles mitte kalduma teise äärmusse. Me peame aru saama, et ühiskonnas on olemas teatud traditsioonilised väärtused, arusaam sellest, mille nimel on ühiskonnas loodud mingid õigusinstituudid, näiteks abielu, aga kindlasti on inimestel ka eraõiguslikud suhted. Tuleb rahulikult arutada, kuidas need on tagatud. Kui Martin Luther algatas reformatsiooni, siis oli küsimus ju selles, et katoliku kirikus oli abielulahutuse keeld. Martin Luther reformatsiooniga otsis ka sellele lahendust. Tõsi küll, tema lahendus oli selline, et protestandid, luterlased, ei saaks abielusid lahutada, küll aga võiksid nad sõlmida järgmisi abielusid. Selline oli protestantismi isa lahendus, mis praegu mõjuks pehmelt öeldes radikaalse suhtumisena abieluõigusesse.

Nii et, head parlamendiliikmed, ma tahan öelda, et kõige olulisem on praegu seisukohale jõuda. Parteidel on oma seisukohad ja parteiliikmetel on need ka. Kõigis parteides võivad olla oma moraalsed tõekspidamised, kuid segadus on kõige kehvem võimalus. Ka valitsuses on parteidel oma selged seisukohad, mida nad on väljendanud, ja seetõttu ei ole valitsus võtnud seisukohta ühes või teises suunas. Seda mitte seetõttu, et valitsusparteidel ei ole seisukohta, vaid seetõttu, et meie seisukohad ei kattu. Aitäh!

19:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Härra Karilaid, teie nime mainiti puldist. Ma saan aru, te soovite oma õigust kasutada ja sõna võtta.

19:08 Jaanus Karilaid

Härra justiitsminister kahtlemata rikastas täna meie maailmapilti, ta nägi juba ka Savisaart tütarlapsena. Oleks siiski võinud selle kirja läbi lugeda. Me ju pakkusimegi seal välja, et teeme ümarlaua ja leiame ühise lahenduse ning kui seda ei leia, siis tühistame kooseluseaduse. Neid suhteid saab ka praegu reguleerida notaribüroode kaudu. Nii et selline vasturepliik. Aitäh!

19:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Tänan kõiki! Viiendale arupärimisele on vastatud.

6. 19:09 Arupärimine kohtutäituri tasustamise ja tegevuse kohta Eestis (nr 111)

19:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase viimase arupärimise juurde. See on Riigikogu liikmete Olga Ivanova, Jaanus Karilaidi, Siret Kotka, Peeter Ernitsa ja Mailis Repsi esitatud arupärimine kohtutäituri tasustamise ja tegevuse kohta Eestis, mis on esitatud justiitsministriale. Arupärijate nimel palun kõnepulti Jaanus Karilaidi!

19:09 Jaanus Karilaid

Head kolleegid! See arupärimine, mis esitati 26. novembril, on oma olemuselt palju sõbralikum ja pole nii palju tüli tekitanud, aga probleemid on siiski olemas.

26. novembril esitasid parlamendiliikmed justiitsministriale arupärimise kohtutäiturite tasustamise ja tegevuse kohta Eestis. Asja olemus on väga lihtne. Võrreldes 2013. aastaga kasvas 2014. aastal oluliselt kohtutäiturite vastu algatatud distsiplinaarmenetluste arv. Peamised puudused, mis kohtutäiturite järelevalve käigus avastati, olid seotud menetlusosaliste kaebustega, mis eelkõige puudutasid pöördumistele tähtjaks vastamata ja nende lahendamata jätmist, aga ka menetlusosalistele otsuste tähtjaks kättetoimetamata jätmist. Vara arestimisel tuvastati mitmeid rikkumisi ka seoses ülearestimisega. Samuti paistis silma arestivaba miinimumi ehk toimetulekumiinimumi mittetagamine ebaregulaarse sissetulekuga isikute puhul. Läbiv probleem oli ka täitemenetluse lõpetamisel täitemenetluse registrisse kande tegemata jätmine, endise võlgniku varale seatud arestide kustutamine ning ka endise võlgniku teavitamata jätmine menetluse lõpetamisest. Meil on neli küsimust, mille ettelugemise jätan ma justiitsministri hooleks, kes neile küsimustele ka vastab. Aitäh!

19:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun, justiitsminister!

19:11 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatud parlamendiliikmed! Head arupärijad! Tegemist on tõesti sisulise ja tõsise probleemipüstitusega. Püüan küsimustele põhjalikult vastata. Kõigepealt, arupärimises on ära toodud, et 2014. aastal esitati kohtutäituritega seoses Justiitsministeeriumi järelevalve ja õigusteeninduse talitusele ligemale 1000 pöördumist. Tõsi, pöördumisi kohtutäituritega seoses on palju, kuid suurem osa nendest on sellised, kus soovitakse selgitusi või esitataks küsimusi ja ministeerium nende põhjal kohtutäituri tegevusse ei sekku. Näiteks küsitakse, mis vara peaks esimesena arestima. Täitemenetluse osalised jätavad paraku tihti kasutamata seadusest tulenevad võimalused kohtutäituri tegevuse vaidlustamiseks ning pöörduvad selle asemel haldusjärelevalve tegija poole, lootes saada probleemile kiiremat lahendust. Kuid haldusjärelevalve eesmärk ei ole subjektiivsete õiguste kaitse. Paljudel juhtudel suunabki ministeerium isikuid kasutama sobivaid õiguskaitsevahendeid.

Nüüd konkreetsed küsimused. Küsimus nr 1: "Tulenevalt 2014. aastal kohtutäiturite kontrollimise käigus osaks saanud teabest kohtutäiturite probleemidest ja üleastumistest ning eespool välja toodud olukordadest, siis kas Teie hinnangul ei tuleks Justiitsministeeriumil teostada suuremat kontrolli või tõhustada oma järelevalvet kohtutäiturite suhtes veelgi, et nii suurel hulgal vahejuhtumeid tulevikus vältida?" 2015. aastal käisid Justiitsministeeriumi ametnikud seitsmel korral kohtutäiturite büroodes korralist järelevalvet tegemas. Distsiplinaarmenetlusi menetleti kümnel korral, sh kontrolliti arupärimises mainitud kohtutäitur Kairi Laiõuna tegevust Reimo Metsa juhtumis. Korduvalt juhiti praktika ühtlustamise eesmärgil kohtutäiturite tähelepanu nende töös esinevatele väiksematele

eksimustele ning tehti kohtutäituritele ettekirjutusi ametitegevuses esinenud puuduste kõrvaldamiseks. Tulenevalt asjaolust, et nii Justiitsministeeriumi kui ka Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja haldusjärelevalvepädevus on piiratud, ning olles seisukohal, et täitevvõim ei saa ega tohi järelevalvemenetluse abil sekkuda sisulisse õigusemõistmisse, leian, et järelevalvet kohtutäiturite tegevuse üle suurendada ei ole vaja. Olemasolev järelevalve maht on piisav, et tagada kohtutäiturite tegevuses seadusest tulenevate nõuete täitmine ning suunata menetlusosalised oma õiguste kaitsmisele selle jaoks seaduses ettenähtud kohtueelses ja kohtumenetluses. Probleemide puhul järelevalvesüsteemi analüüsitakse ning vajaduse korral planeeritakse korralist või erakorralist järelevalvet.

Teine küsimus: "Seadus sätestab, et kohtutäiturite kohustus on viia ellu kohtuotsust. Kohtutäitur peab kaitsma menetluses mõlema osapoolle õigusi võrdses ulatuses. Tihtipeale jääb aga mulje, et võlgnikku koheldakse protsessis pigem kui ebavõrdselt osalist. Kuidas saaks Teie hinnangul suurendada osapoolte võrdsust protsessis nii, et täitur kaitseks mõlema poole õigusi võrdväärselt?" Täitemenetluse osaliste õigused ja kohustused on sätestatud täitemenetluse seadustikus ning kohtutäituril täitemenetluse läbiviijana on kohustus viivitamata tarvitusele võtta kõik seadusega lubatud abinõud täitedokumendi täitmiseks, koguda täitemenetluseks vajalikku teavet ning selgitada täitemenetluse osalistele nende õigusi ja kohustusi. Võlgnikele kui täitemenetluse osalistele tehakse nende õigused ja kohustused teatavaks eelkõige täitemenetluse läbiviimisel kohtutäituri koostatud dokumentides sisalduvate viidetega täituri tegevuse vaidlustamise kohta. Korralise järelevalve ajal kohtutäituri koostatud dokumente kontrollides on ministeeriumi ametnikud tuvastanud, et nendes sisalduvad viited menetlusosaliste õigustele ja kohustustele vähemalt miinimumnõuete tasemel. Suur osa kohtutäituritest on Justiitsministeeriumi väljatöötatud akti vorme ka ise täiendanud. Kuigi seadus rõhutab mitmes sättes sissenõudja ärakuulamise vajadust, ei järeldu sellest, et võlgnikku ei pea ära kuulama. Täitemenetluses on esmatähtis küll sissenõudja huvi, kuid samas peab tagatud olema ka võlgniku huvide arvestamine. Täitur lähtub täitemenetluse algatamisel sissenõudja sooviavaldusest ning tagab tema huvide kaitse. Samas peab olema tagatud võlgniku huvide arvestamine ning võlgnikku ei tohiks koormata rohkem, kui on sissenõudja huvides vajalik. Et tagada menetlusosalistele kohtutäituri tegevuse tähtaegade parem läbipaistvus, on Justiitsministeerium algatanud praeguseks avaliku kooskõlastusringi läbinud kohtutäituri seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise eelnõu, kus täpsustatakse võlgniku sissetuleku aresti alt vabastamise tähtaega, sätestatakse täiendav tähtaeg võlgniku kaebuse kohta otsuse tegemise edasilükkamiseks ning kohtu poolt kohtutäiturile uueks lahendamiseks saadetud kaebuse kohta otsuse tegemiseks. Lisaks kavatsen eelnõuga reguleerida täitemenetluse peatamise ja uuendamise tähtaegu ning täitemenetluse lõpetamise eeldusi. Kokkuvõtvalt leian, et võlgnikule on piisavalt tagatud seadusest tulenevaid võimalusi, kuidas enda huvisid täitemenetluses aktiivselt kaitsta. Täitemenetluse kui sunnimenetluse olemusest tulenevalt ei saa kõiki menetlusosalisi täiel määral võrdväärsena kohelda ning paratamatult võib menetlusele allutatud isiku arvates menetlus ebameeldiv olla.

Kolmas küsimus: "Kohus on sätestanud, et võlgniku vara võib arestida ligi neli korda rohkem, kui on rahaliste nõuete suurus. Seega võib arestida oluliselt rohkem vara, kui nõude rahuldamiseks on vaja, samas kui enamasti müüakse arestitud vara alla turuhinna. Mis on Teie seisukoht antud olukorrale? Kas Teie meelest on see õiglane, et võlgniku vara arestitakse lausa neljakordses ulatuses?" Täitemenetluse seadustikus sisalduva regulatsiooni kohaselt ei või kohtutäitur arestida rohkem võlgniku vara, kui on vaja sissenõudja nõude täitmiseks ja täitekulude katteks. Sissenõudja huvide kaitseks ning nõude efektiivse rahuldamise huvides on nimetatud sättes tehtud erand, mille kohaselt on võlgniku vara suuremas ulatuses arestimine lubatud juhul, kui sissenõudja nõude rahuldamine muul viisil ei ole võimalik. Eelnevast tulenevalt võib täitemenetluses tekkida ka olukordi, kus võlgnikul on nõude täitmise tagamiseks üksnes sellise väärtusega vara, mille väärtus eelduslikult ületab võlgnevuse ja täitekulude summa. Täitemenetluse eesmärgist tulenevalt on teatud olukorras võlgniku vara suuremas ulatuses arestimine mõõdapääsmatu, kuna seda mitte tehes võiks osa nõudeid täiesti realselt jäädaagi täitmata. Asjaolu, et arestitud vara müüakse lõpuks alla võimaliku turuhinna, ei sõltu kohtutäiturist, vara arestimisel see hinnatakse ning hinda saavad menetlusosalised vaidlustada. Täitemenetluses müüdava vara hind sõltub suuresti vara olemusest ning turuolukorrast. Teatud vara müük turuhinnast madalama hinnaga on mõningatel juhtudel paratamatu, kuna parema hinna ootuses menetlus veniks ja see ei ole kooskõlas kiire ja efektiivse täitemenetluse põhimõttega. Teisalt soovin välja tuua ka kohtutäiturite kasutatava oksjonikeskkonna statistika, mille kohaselt 2015. aasta algusest mai lõpuni korraldatud

enampakkumistel suurenes müüdava vara maksumus 565 000 eurot.

Neljas küsimus: "Uue seaduse kohaselt, mis jõustub 2017. aastal, sätestatakse uued kohtutäiturite töötasumäärad. Seadusmuudatuse peamine eesmärk on suurendada inimeste motivatsiooni maksta võlg kiiremini ära ning viia kohtutäituri tasu vastavusse töö keerukusega. Millise valemi järgi töötati vastav skaala välja?" 2017. aastal jõustuv kohtutäituri seadus ja täitemenetluse seadustik käsitlevad muu hulgas täitemenetluse alustamise tasu ning vabatahtliku tasumise tähtaja regulatsioonide muudatust. Kehtiva regulatsiooni järgi on täitemenetluse alustamise tasu fikseeritud summa, mis peaks katma täitemenetluse alustamisega tekkivad esmased kulud, eelkõige esmase täitmisteate kättetoimetamise kulud. Viimati mainitud kulud ei sõltu kehtiva regulatsiooni kohaselt täitmisteate kättetoimetamise keerukusest ja ajakulust. Tavaliselt lisandub täitemenetluse alustamise tasule ka kohtutäituri põhitasu vähemalt pooles ulatuses. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on vabatahtliku tasumise tähtaeg 10–30 päeva ning tähtaega üle 30 päeva pikendada on võimalik üksnes sissenõudja nõusolekul. Sõltuvalt sellest, kui lihtne või keeruline on võlgnikku kätte saada, võib kehtiva regulatsiooni kohaselt menetluse alustamise tasu koos poole põhitasumääraga muutuda sissenõutavaks üksnes teavituskirja saatmise eest. Arvestades kohtutäituri põhitasumäära suurust on selline regulatsioon liialt võlgnikku koormav ja demotiveeriv, eelkõige juhtudel, kui võlgnik ei ole võlast olnud varem teadlik, näiteks politsei määratud trahvide puhul, ning võlast teada saades on ta nõus ja võimeline selle kohe tasuma. Üks selline juhtum, kui inimene oli mitu korda ekslikult trahvi maksnud, leidis ka meedias kajastamist. Menetluse alustamise tasu muutmise regulatsiooni loomisel lähtuti eesmärgist, et võlgnikule kaasnevad kohtutäituri tasud oleksid minimaalsed, kui ta on teinud kõik, et teda oleks võimalik kergesti kätte saada, näiteks avaldanud registrites õiged kontaktandmed, ega – see on väga oluline – hoia täitemenetlusest kõrvale. Eelnõu väljatöötamisele eelnenud kohtutäituri tasude analüüs näitas, et kohtutäiturite kulutused esmase täitmisteate kättetoimetamiseks ületavad kehtivas regulatsioonis sätestatud täitemenetluse alustamise tasu suurust. Statistilise keskmise kohaselt kulub kohtutäituril täitmisteate kättetoimetamisele 38 eurot. Seega lähtuti uute tasumäärade kehtestamisel sellest, et kui isikut on küll täitmisteate kättetoimetamiseks keeruline kätte saada, kuid pärast teate kättesaamist kasutab ta võimalust ning tasub võla vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul, siis peaks täitemenetluse alustamise tasu katma kohtutäiturile sellega seonduvad kulud. Lähtudes kirjeldatud kaalutlustest muudeti täitemenetluse alustamise tasu kombinatsioonis vabatahtliku täitmise minimaalse imperatiivse tähtaja pikendamisega duaalseks. Täitemenetluse alustamise tasu seati sõltuvusse sellest, kas täitmisteate võlgnikule kättetoimetamine on lihtne ehk vähem kulukas või teistpidi, keeruline ja kulukas. Vabatahtliku tasumise minimaalse tähtaja pikendamisel 30 päevani lähtuti asjaolust, et selle aja sisse peaks võlgnikul eelduslikult jääma vähemalt üks palgapäev, mis omakorda loob eelduse, et suurem osa võlgadest tasutakse vabatahtliku tasumise tähtaja jooksul ning täitemenetlusega kaasnevad täitekulud võlgnikul vähenevad. Aitäh!

19:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on küsimusi. Peeter Ernits, palun!

19:22 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea justiitsminister! Üllatusega kuulsin, et selle kirja saatmiseks näiteks mulle või kellelegi teisele kulub 38 eurot. Aga see selleks. Kohtutäitur on selline kummaline olevus, Prantsuse mudeli järgi meile siia toodud, ja tema palk tehingute arvust, erinevalt tema Prantsuse kolleegidest, ei sõltu. Aga kas priskelt elava Eesti kohtutäituri tegevusel ei ole liialt laiad kaalutluspiirid? Või on need parajad?

19:22 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh selle küsimuse eest! Minu arvates on probleem see, et kui me räägime Eesti majanduskeskkonna toimimisest ja usaldusväärsusest ning võrdleme täitetöid kuluva aega Euroopa keskmisega, siis selgub, et me oleme seal tagapool. See on probleem. Kui me räägime eesmärgist, siis eesmärk peab olema kiirem täitemenetlus, muidugi inimeste põhiõigusi arvestades. Praegu on sellega tõsised jamad. Heausksed inimesed, ettevõtjad, kellel on seaduslik nõue, ei saa seda nõuet kätte, olgu kõne all siis elatisraha või muud asjad. Mina olen pigem väga huvitatud sellest, et kohtutäituritele teatud lisatööriistu arsenalit juurde anda. Üks näide. Minu juures käis Soome täitevameti juht. Soomes ei ole Prantsuse mudelit, Soomes on täitevamet riigiasutus. Ta rääkis, et Soomes oli väga tõsine poliitiline

diskussioon ennekoike andmekaitse üle, kas kohtutäituritel oleks võimalik koguda infot isiku pangaarve kohta, et saada tegelikku ülevaadet varalisest seisust. Soome täitevameti juht seletas mulle, et tänapäeval on inimese aadress väga virtuaalne. Inimene elab ükskõik kus maailma otsas, ta liigub ringi, aga pangaarve või, ütleme, pangakaardita on ülimalt keeruline toime tulla. Seda võib, aga see on ebatõenäoline. Selle sammuga, et Soomes anti kohtutäituritele õigus vaadata pangaarveid, joonistada välja võlgniku profiil, kuidas ta suhtleb, kus ta tegelikult elab, kus on tema reaalne töökoht, paranes täiteefektiivsus mitukümmend protsenti. Ühe otsusega! Ma olen palunud, et ka meie Justiitsministeerium seda analüüsiks.

Mis puudutab täiturite rikkust, siis eks sellega ole samamoodi nagu advokaatide või notarite rikkusega. On selge, et vaesemates, kehvemal järjel maapiirkondades me ei räägi, et kohtutäiturid suplevad rahas. Ei, kaugel sellest. Tegelikuses on see, et täituritel oleks selles piirkonnas töö tagatud, inimesed oleksid olemas ja seda tööd teeksid, maapiirkonnas tõsine küsimus. See on see jätkusuutlikkuse probleem. Nii nagu koondub suurematesse linnadesse raha, nii koonduvad sinna ka inimesed, järelikult on ka täituritel seal kergem leiba teenida.

Omaette ooper on elatisraha sissenõudmine. Ma olen palunud ministeeriumil välja töötada täiendava relvastuse kohtutäituritele, lähtudes teiste riikide praktikast. Me peame analüüsima, millises ulatuses on seda võimalik rakendada. Ma nimetan mõningaid asju: võlgniku elatisnõude rahuldamine tema kogumispensioni arvel, et riik ei maksaks raha juurde isikule, kes ise võlgu on; pangakonto nägemise õiguse andmine, millest ma rääkisin; Eesti kaudu Schengeni tsoonist lahkumise keeld või rahvusvahelistel liinidel sõitva laeva ja lennuki pardale mineku keeld (üllatav, aga mõnes riigis on niisugune meetod kasutusel); isikut tõendava dokumendi kehtivuse peatamine; auto arestimise tõhustamine; õigus hinnata võlgniku töötasu tegelikku suurust ning arestida see otse tööandja varast. Nende ettepanekute puhul käib jutt elatisrahavõlgnikest. Ma arvan, et kui järgmise aasta 1. jaanuarist hakkab tööle elatisabifond, siis paralleelselt peaksime rakendama ka neid täiendavaid tööriistu, et korrale kutsuda tegelasi, kes ei täida oma vanemakohustusi. Me rääkisime eelmises päevakorrapunktis perekonnast ja vastutusest laste kasvatamisel. Kui perekond on purunenud ja isik ei täida oma ülesandeid, siis riik peab laste kaitseks oma jõudu näitama.

19:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Helmen Kütt, palun!

19:26 Helmen Kütt

Täna, austatud eesistuja! Lugupeetud justiitsminister! Minu poole on mitmed inimesed pöördunud murega, et osa kohtutäitureid, võiks öelda, et mõned neist, ei näe eriti vaeva, et võlgnikult kannatanu jaoks raha kätte saada. Isegi siis, kui kannatanu edastab informatsiooni, kus võlgnik või kahju tekitaja töötab, ei järgne sellele kiireid sanktsioone ega tegevust. Elatisabist te juba rääkisite, selle kohta ma enam küsima ei hakka, kuigi nimekirja, kus oli kirjas võlgnike hulk ja summad, mis nad on võlgu teisele poolele, kes lapsi kasvatab, oli muret tekitav. Mida te soovitate sellises olukorras teha ja kas sellised mured on ka teie kõrvu jõudnud?

19:27 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ütlesin, et mis puudutab tsiviiltäitemenetlust, siis eks eri suhetes ole need mured erinevad. Ka võlgnik vahel tunneb, et täitur teeb talle liiga ja kohustus, mida ta peab täitma, on liiga suur, võrreldes selle põhinõudega. On olnud olukordi, kus võlausaldajad on öelnud, et see asi on jama, täitur on liiga passiivne. Ega ma muud ei oskagi öelda, kui et loomulikult, kui täitur on asja menetlusse võtnud, siis ta ei saa rakendada n-ö selektiivset hoolsust. Ta peab need hoolsusnõuded täitma, astuma need sammud, et nõue täidetud saaks. Eks oma paradoks ole sellesse sisse kodeeritud. Me kõik saame aru, et kui on pisike nõue, siis ka täiturile laekuv raha on väga pisikene. Aga täitur langetab valikud ratsionaalselt ja loogiliselt. Suuremate nõuetega on tal suurem huvi tegelda, suurema tõenäosusega laekuvate nõuetega on täpselt samavõrra suurem huvi tegelda. See on inimlik vaba elukutse mudeli puhul, mille me oleme valinud. Üldised protseduurireeglid on siin olemas, nad peavad neid täitma. Ka need n-ö väiksemat pudrukaussi võimaldavad juhtumid tuleb ära menetleda. Kui inimesel on tunne, et täitur ei täida oma hoolsuskohustust, vaid tegutseb selektiivselt, siis mul on palve, et ta pöörduks Justiitsministeeriumi poole. Ministeerium analüüsib seda ja algatab menetluse, kui selleks on põhjendatud alus.

19:29 Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

19:29 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Huvi pärast küsin, kas kohtutäiturite kaadri volavus on suur või ei ole.

19:29 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! On täitureid, kes on selle vaba elukutse esindajad algusest peale olnud. Aga ma pean tunnistama, et kui ma kohtusin kohtutäiturite koja inimestega, siis väljendati muret, et teatud maakondades on rahvaarv vähenenud ligi 20%, aga kui on inimesi vähem, siis on järelikut ka täituril tööd vähem. Jätkusuutlikkus, just nimelt väiksema sissetulekuga ja kiire elanike arvu vähenemisega maakondades on probleem. Aga mis puudutab volavust, siis eks see töö eeldab teatud professionaalsust, vilumust, nagu kõik juriidilist kõrgharidust nõudvad erialad. Teatud volavus on ühtepidi positiivne, et nooremaid inimesi tuleks peale, aga elukogemust tuleb ka hoida. Kriitilise probleemina seda volavuse küsimust püstitatud ei ole. Küll on küsimus selles, et mitmed maapiirkondades töötavad täiturid ütleavad, et olukord on keeruline ja äkki tuleb hakata mujal leiba teenima.

19:30 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, härra minister! Avan läbirääkimised, kõnesoove ei ole. Ilmselt ei soovi ka minister olematute läbirääkimiste lõpuks midagi öelda. See päevakorrapunkt on käsitletud.

7. 19:31 Vaba mikrofoni**19:31 Esimees Eiki Nestor**

Peale haamrilööki on vaba mikrofoni, kui on jõudu jätkata. Istung on lõppenud. Kohtume homme.

Istungi lõpp kell 19.31.